

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Podgornik

**Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Podgornik

Mentor: asist. dr. Boštjan Udovič

Somentor: doc. dr. Milan Brglez

**Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvaljujem se mentorjema za zaupanje in pomoč pri nastajanju tega diplomskega dela.

*Humanitní program znamená cítit sympathii ke všem lidem přes rozdíly jakýkové, národní, třídní. Humanitní program znamená zároveň úsilí po sjednocení všeho lidstva. Tento humanitní program bude uskutečněn spojenými státy Evropy, a ke spojení států evropských národove slovanští přispějí svou vzájemností.*

*Humanistični program pomeni čutiti naklonjenost do vseh ljudi kljub razlikam v jeziku, narodnosti, razredu. Humanistični program pomeni tudi prizadevanje za združenje celotnega ljudstva. Ta humanistični program bo dosežen z združenimi državami Evrope in k združenju evropskih držav bodo slovanski narodi pripomogli s svojo vzajemnostjo.*

Tomáš G. Masaryk, prvi predsednik Češkoslovaške, 1923

## **Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji**

Porast interesa držav za uporabo mehke moči po koncu hladne vojne je privedel do uveljavitve novih praks na področju zunanje politike. Ena izmed njih je tudi kulturna diplomacija. Po predstavitvi koncepta kulturne diplomacije in njenih glavnih elementov - akterjev, ciljev in orodij, se delo osredotoči na analizo prakse kulturne diplomacije slovanskih držav članic Evropske unije in preuči možnosti razvoja potenciala kulturne diplomacije obravnavanih držav s pomočjo evropskih proračunskih sredstev. Avtorica najprej na podlagi historične analize ugotovi, da so Slovani že v preteklih medsebojnih povezovanjih (avstroslavizem, panslavizem, neoslavizem) uporabljali nekatera orodja kulturne diplomacije, kasneje pa po analizi aktualne kulturne diplomacije obravnavanih slovanskih držav zaključijo, da sta najbolj razviti kulturna diplomacija Poljske in Češke. Po preučitvi evropskih programov in politik (Kultura 2007–2013, Vseživljenjsko učenje, *Media* itd.), ki nudijo sredstva za razvoj kulturnih dejavnosti držav članic, avtorica potrjuje hipotezo, da lahko obravnavane države potencial svoje kulturne diplomacije izboljšajo z uporabo sredstev iz proračuna Evropske unije. V zaključni misli avtorica pretresa idejo evroslavizma, ponovnega kulturnega zблиževanja Slovanov v okviru skupnih projektov, financiranih iz evropskih sredstev. Evroslavizem opredeli kot zanimiv vidik kulturne diplomacije posameznih slovanskih držav v prihodnosti.

**Ključne besede:** kulturna diplomacija, Slovani, Evropska unija, kulturne politike, vseslovanska gibanja

## **Cultural diplomacy of Slavic states in the European Union**

The increased interest of world states in the use of soft power after the end of the Cold War brought about new practices in the field of foreign policy. One of them is cultural diplomacy. In the beginning, this thesis focuses on the definition of cultural diplomacy and its main elements: actors, goals and tools. Afterwards it analyzes the practice of cultural diplomacy by the Slavic European Union member states and studies the possibilities for fulfilling the potential of cultural diplomacy of the analyzed states with the help of the European Union budget funds. The main findings following the Slavic cultural diplomacy analysis are that Slavs already used some tools of cultural diplomacy in their past connections (austroslavism, panslavism, neoslavism) and that among the studied countries the most developed cultural diplomacy is that of Poland and Czech Republic. After the examination of European Union's programmes and policies financially supporting the development of member states' cultural activities (Culture 2007 – 2013, Lifelong learning, *Media* etc.) the author confirms her hypothesis that Slavic states can improve their cultural diplomacy with the help of European Union's budget funds. In her concluding thought, the author brings up the idea of euroslavism, a renewed cultural rapprochement of Slavs in the context of common projects supported by European funds, and defines it as an interesting aspect of cultural diplomacy of individual Slavic states in the future.

**Key words:** cultural diplomacy, Slavs, European Union, cultural policy, Panslavic movements

## KAZALO

SEZNAM KRATIC .....	7
UVOD .....	10
1 OPREDELITEV IN KONCEPTUALIZACIJA OSNOVNIH KONCEPTOV .....	15
1.1 Opredelitev in konceptualizacija kulture .....	15
1.2 Opredelitev in konceptualizacija diplomacije .....	18
1.3 Opredelitev in konceptualizacija javne in kulturne diplomacije .....	21
2 ELEMENTI KULTURNE DIPLOMACIJE .....	30
2.1 Akterji .....	30
2.2 Cilji .....	34
2.3 Orodja .....	36
3 KULTURNA DIPLOMACIJA IN SLOVANSKE DRŽAVE V EVROPSKI UNIJI .....	39
3.1 Pregled vseslovanskih gibanj skozi prizmo kulturne diplomacije .....	40
3.1.1 Slavizmi pred prvo svetovno vojno .....	40
3.1.2 Slavizmi po prvi svetovni vojni .....	43
3.2 Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji .....	44
3.2.1 Skupne značilnosti kulturne diplomacije obravnavanih slovanskih držav .....	45
3.2.2 Kulturna diplomacija Bolgarije .....	46
3.2.3 Kulturna diplomacija Češke .....	51
3.2.4 Kulturna diplomacija Poljske .....	54
3.2.5 Kulturna diplomacija Slovaške .....	60
3.2.6 Kulturna diplomacija Slovenije .....	66
4 MOŽNOSTI ZA IZBOLJŠANJE POTENCIALA KULTURNE DIPLOMACIJE SLOVANSKIH DRŽAV S POMOČJO PROGRAMOV EVROPSKE UNIJE .....	71
4.1 Pogodba o Evropski uniji 1992 .....	71
4.2 Razvoj kulturnih politik po Maastrichtu .....	72
4.3 Aktualni programi, politike in iniciative EU na področju kulture .....	76
4.3.1. Kultura 2007–2013 .....	76
4.3.2 Program Državljanstvo EU .....	81
4.3.3 Izobraževalni programi in programi za mlade .....	85
4.3.4 Kohezijska politika .....	93
4.3.5 Skupna kmetijska politika .....	96
4.3.6 Avdiovizualna politika .....	99
4.3.7 Digitalne knjižnice .....	103
4.3.8 Jezikovna politika in politika skupne denarne valute .....	106
ZAKLJUČEK .....	109
LITERATURA .....	115
PRILOGE .....	142
PRILOGA A: Zgodovinski razvoj kulturnih politik EU .....	142
PRILOGA B: Kulturni člen PEU .....	149

## KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Časovni okvir, smer informacij in infrastruktura v javni diplomaciji .....	25
Tabela 3.1: Osnovni podatki o gospodarstvu Bolgarije za leto 2009 .....	46
Tabela 3.2: Drugi akterji kulturne diplomacije v Bolgariji .....	49
Tabela 3.3: Osnovni podatki o gospodarstvu Češke za leto 2009 .....	51
Tabela 3.4: Ostali akterji kulturne diplomacije na Češkem .....	53
Tabela 3.5: Osnovni podatki o gospodarstvu Poljske za leto 2009 .....	54
Tabela 3.6: Ostali akterji kulturne diplomacije na Poljskem .....	58
Tabela 3.7: Osnovni podatki o gospodarstvu Slovaške za leto 2009 .....	60
Tabela 3.8: Drugi akterji kulturne diplomacije na Slovaškem .....	64
Tabela 3.9: Osnovni podatki o gospodarstvu Slovenije za leto 2009 .....	66
Tabela 3.10: Ostali akterji kulturne diplomacije v Sloveniji .....	68
Tabela 4.1: Kategorije kulturnih projektov prvega sklopa dejavnosti Kulture (2007–2013) .....	79
Tabela 4.2: Višina financiranja za posamezno kategorijo projektov v okviru 2. sklopa .....	81
Tabela 4.3: Akcije programa Evropa za državljane .....	84
Tabela 4.4: Šest podprogramov programa VŽU .....	89
Tabela 4.5: Dejavnosti programa Mladi v akciji .....	92
Tabela 4.6: Tematske prednostne naloge ESRR in ESS, ki posegajo na področje kulturnega sektorja .....	95
Tabela 4.7: Financiranje iz EKSRP za dejavnosti, ki vključujejo kulturno dimenzijo .....	99
Tabela 4.8: Pregled programov <i>MEDIA</i> od ustanovitve do danes .....	101
Tabela 4.9: Ukrepi, ki jih podpira program <i>MEDIA 2007</i> .....	102
Tabela 4.10: Ostale kulturne dejavnosti, ki jih podpira 7OP .....	105

## SEZNAM KRATIC

<b>ACES</b>	<i>Academy for Central European Schools</i> ; Akademija srednjeevropskih šol
<b>ALF</b>	<i>Anna Lindth Foundation</i> ; Fundacija Anna Lindth
<b>ASEAN</b>	<i>Association of the Southeast Asian Nations</i> ; Zveza držav Jugovzhodne Azije
<b>CEEPUS</b>	<i>Central European Exchange Program for University Studies</i> ; Srednjeevropski program za izmenjavo študentov in profesorjev
<b>CEI</b>	<i>Central European Initiative</i> ; Srednjeevropska pobuda
<b>CIA</b>	<i>Central Intelligence Agency</i> ; Centralna obveščevalna agencija
<b>ČR</b>	<i>Česká republika</i> ; Republika Češka
<b>DAAD</b>	<i>Deutscher Akademischer Austausch Dienst</i> ; Nemška akademska služba za izmenjavo
<b>DKRMZ</b>	Direktorat za kulturni razvoj in mednarodne zadeve
<b>DKDO</b>	Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih
<b>DKP</b>	Diplomatsko-konzularno predstavništvo
<b>ECB</b>	<i>European Central Bank</i> ; Evropska centralna banka
<b>ECOSOC</b>	<i>United Nations Economic and Social Council</i> ; Ekonomski in socialni svet Organizacije Združenih narodov
<b>EFTA</b>	<i>European Free Trade Association</i> ; Evropsko združenje za prosto trgovino
<b>EGP</b>	Evropski gospodarski prostor
<b>EIB</b>	<i>European Investment Bank</i> ; Evropska investicijska banka
<b>EKSRP</b>	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
<b>EKUJS</b>	Evropski kmetijski, usmerjevalni in jamstveni sklad
<b>ELT</b>	<i>English Language Teaching</i> ; Poučevanje angleškega jezika
<b>EMI</b>	<i>European Monetary Institute</i> ; Evropski monetarni inštitut
<b>EMU</b>	<i>Economic and Monetary Union</i> ; Ekonomska in monetarna unija
<b>ESRR</b>	Evropski sklad za regionalni razvoj
<b>ESS</b>	Evropski socialni sklad
<b>EU</b>	Evropska unija
<b>EUR</b>	<i>Euro</i> ; Evro
<b>FDV</b>	Fakulteta za družbene vede

<b>FSK</b>	Forum slovanskih kultur
<b>IAM</b>	<i>Institut Adama Mickiewicza</i> ; Institut Adama Mickiewicza
<b>ICD</b>	<i>Institute for Cultural Diplomacy</i> ; Inštitut za kulturno diplomacijo
<b>IKT</b>	Informacijsko-komunikacijska tehnologija
<b>OIF</b>	<i>Organisation internationale de la Francophonie</i> ; Frankofonija
<b>MCK</b>	<i>Międzynarodowe Centrum Kultury</i> ; Mednarodni center za kulturo
<b>MK</b>	Ministrstvo za kulturo
<b>MKCR</b>	<i>Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu</i> ; Ministrstvo za kulturo in turizem (Slovaška)
<b>MKND</b>	<i>Ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego</i> ; Ministrstvo za kulturo in naravno dediščino (Poljska)
<b>MSP</b>	Mala in srednja podjetja
<b>MZZ</b>	Ministrstvo za zunanje zadeve
<b>NSRO</b>	Nacionalni strateški referenčni okvir
<b>NVO</b>	Nevladna organizacija
<b>OECD</b>	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> ; Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
<b>OKKP</b>	<i>Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci</i> ; Odbor za kulturo komunikacijo in predstavljanje
<b>OVSE</b>	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
<b>OZN</b>	Organizacija Združenih narodov
<b>PEGS</b>	Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti
<b>PEU</b>	Pogodba o Evropski uniji
<b>RB</b>	<i>Republika Bulgarija</i> ; Republika Bolgarija
<b>RP</b>	<i>Rzeczypospolitej Polskiej</i> ; Republika Poljska
<b>RS</b>	Republika Slovenija
<b>SACR</b>	<i>Slovenská agentúra pre cestovný ruch</i> ; Slovaška turistična agencija
<b>SE</b>	Svet Evrope
<b>SR</b>	<i>Slovenská republika</i> ; Slovaška republika
<b>SSKJ</b>	Slovar slovenskega knjižnega jezika
<b>UNCTAD</b>	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i> ; Konferenca



	Združenih narodov o trgovini in razvoju
<b>UNESCO</b>	<i>United Nations Educational, Scietific and Cultural Organization</i> ; Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
<b>USIA</b>	<i>United States Information Agency</i> ; Informacijska agencija Združenih držav Amerike
<b>USIS</b>	<i>United States Information Service</i> ; Informacijska služba Združenih držav Amerike
<b>VB</b>	Velika Britanija
<b>VŽU</b>	Program Vseživljenjsko učenje
<b>V4</b>	Višegrajska skupina
<b>ZDA</b>	Združene države Amerike
<b>ZTP</b>	Zajamčene tradicionalne posebnosti
<b>WHO</b>	<i>World Health Organization</i> ; Svetovna zdravstvena organizacija
<b>7OP</b>	Sedmi okvirni program za raziskave in razvoj (2007–2013)

## UVOD

Po prvi svetovni vojni je predsednik novoustanovljene države Češkoslovaške, Tomáš G. Masaryk, skoraj preroško nakazal, v kakšni smeri bo potekal politični razvoj na evropski celini. Napovedal je nastanek združenih držav Evrope, v katerih se bodo ljudje medsebojno spoštovali ne glede na razlike v jeziku, narodnosti in razredu. Če so bili Robert Schuman, Jean Monnet in ostala »družčina« t. i. *founding fathers* (ustanovni očetje) Evropske unije, potem je Masaryk, kot ga je poimenoval Karel Čapek, zagotovo *the great old man of Europe* (veliki starešina).

Izjemnost Masarykovega humanističnega programa je v tem, da je že šestindvajset let pred ustanovitvijo Sveta Evrope in sedemdeset let pred uveljavitvijo kulturnega člena v Pogodbi o Evropski uniji poudarjal združevanje evropskih držav na temelju kulture in prav to slednje je glavni razlog za začetek uvoda z Masarykovo mislijo o »novi Evropi«.

Glavna tematika tega diplomskega dela bo kulturna diplomacija oz. kultura kot učinkovito sredstvo zbliževanja pripadnikov različnih kulturnih skupin. Ko govorimo o kulturni diplomaciji, govorimo o vrsti diplomacije, katere glavni namen je izgradnja dolgoročnih povezav in medsebojnega razumevanja med domačo in tujo javnostjo, na podlagi katerega si organi države, ki kulturno diplomacijo izvajajo, nadejajo lažjega doseganja ciljev svoje zunanje politike. Pri kulturni diplomaciji pa ne gre le za doseganje ciljev lastne države, ampak za način uspešnega vodenja mednarodnih odnosov v multikulturni družbi. Bistvo sožitja in uspešnega delovanja v multikulturni družbi, k nastanku katere sta največ prispevala gospodarski razvoj in tehnološki napredek, je spoštovanje in razumevanje različnosti. Bistvo sožitja med državami kot predstavnicami različnih nacionalnih kultur v mednarodni skupnosti se od tega načela ne razlikuje veliko.

Tudi Evropska unija je multikulturna skupnost, katere raznolikost se z vsako novo razširitvijo poveča. Od leta 2004 multikulturna identiteta Evropske unije vključuje tudi slovanski element, saj so se takrat EU pridružile prve štiri slovanske države članice. Slovanska kultura je s tem končno dobila enakovredno mesto na kulturnem zemljevidu Evrope, katero so ji v preteklosti nemalokrat odrekli pripadniki kultur zahodnih držav. Članstvo v EU je za Slovane posebna priložnost za promoviranje lastne kulture in lastnega pogleda na mednarodno politiko. Slovanske države članice EU, z izjemo Poljske, so male

države z omejenimi sredstvi trde moči, kar je velika ovira na poti doseganja njihovih ciljev zunanje politike. Omejenost sredstev trde moči morajo male države kompenzirati z uporabo sredstev mehke moči, med katere spada tudi kulturna diplomacija.

Izbor slovanskih držav kot predmet preučevanja ni naključje. Slovanske države so svojo državnost in narodnost zgradile na temelju kulture. Ker pa se njihova kultura v času prebujanja narodov v 19. stoletju ni mogla pohvaliti z dosežki germanskih, anglosaksonskih in romanskih kultur, so se Slovani začeli naslanjati tudi na svojo širšo, slovansko identiteto. Slovani so pri naslanjanju na slovanstvo razvili odnose vzajemnosti z drugimi slovanskimi narodi, s katerimi so delili skupno usodo, in skozi stoletja dolgega boja za neodvisnost ustanovili tudi različna vseslovanska gibanja. Med njimi so najpomembnejša panslavizem, avstroslavizem in neoslavizem.

Tematiko kulturne diplomacije slovanskih držav članic EU sem izbrala zato, ker želim na primeru izbrane skupine držav preučiti značilnosti kulturne diplomacije v praksi in analizirati možnosti, ki jih za njen razvoj nudijo politike in programi EU. Pri izboru držav me je vodilo lastno zanimanje za kulturo in jezike slovanskih narodov. To so kulture in jeziki, ki kljub dejstvu, da jim je v EU priznано enakovredno mesto, še vedno ne dosegajo vidnosti in prepoznavnosti v širši evropski javnosti. Sama menim, da lahko slovanske države to pomanjkljivost omilijo ali celo odpravijo z izboljšanjem potenciala lastne kulturne diplomacije.

V poteku svoje diplomske naloge bom poskušala potrditi oz. zavreči naslednjo hipotezo:

Slovanske države članice Evropske unije si lahko s črpanjem sredstev iz programov Evropske unije zagotovijo dodatne vire za učinkovit razvoj potenciala lastne kulturne diplomacije.

Pri potrjevanju oz. zavračanju hipoteze si bom pomagala z odgovori na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Katera so orodja kulturne diplomacije in katera izmed njih so med preteklimi vseslovanskimi povezovanji uporabljali pripadniki slovanskih narodov?

2. Kdo so glavni akterji kulturne diplomacije v slovanskih državah članicah EU danes in katere so njihove dejavnosti?
3. Kakšne možnosti za razvoj lastne kulturne diplomacije omogoča slovanskim državam članstvo EU?

S svojim diplomskim delom želim najprej na teoretski ravni pojasniti koncept kulturne diplomacije in opredeliti njeno mesto v okviru splošnejšega koncepta diplomacije. Ugotoviti želim, kdo kulturno diplomacijo izvaja, kateri so cilji uporabe kulturne diplomacije in katera so značilna orodja kulturne diplomacije. V nadaljevanju se bom od klasičnega pomena pojma kulturna diplomacija nekoliko oddaljila in se posvetila zgodovinskemu pregledu povezovanj med slovanskimi narodi, saj želim skozi prizmo kulturne diplomacije predstaviti najpomembnejša gibanja za slovansko vzajemnost in ugotoviti motive slovanskih narodov za združevanje na podlagi pripadnosti isti jezikovni skupini. Sorodnost nekdanjih vseslovanskih povezovanj in kulturne diplomacije danes bom utemeljevala predvsem s pomočjo primerjave orodij, ki naj bi pripomogla h kulturnemu zblizanju Slovanov nekoč, in orodji, ki jih države pri izvajanju kulturne diplomacije uporabljajo danes.

V praktičnem delu svojega diplomskega bom preučevala sedanost. Moj cilj bo predstaviti aktualno kulturno diplomacijo slovanskih držav članic EU, glavne akterje in njihove dejavnosti. Pri tem se bom osredotočila predvsem na državne organe v posamezni obravnavani državi, saj prav ti omogočajo, da lahko kulturna diplomacija med različnimi državami in različnimi družbami sploh poteka. Najobširnejši del mojega diplomskega dela bo posvečen politikam in programom EU, ki spodbujajo razvoj in nudijo finančna sredstva za kulturne dejavnosti držav članic. S predstavitvijo posameznih programov EU želim dokazati, da so lahko sredstva EU koristen vir dodatnih sredstev za razvoj kulturne diplomacije posameznih slovanskih držav članic EU.

Svoje diplomsko delo sem razdelila na štiri glavna poglavja, od katerih sta prvi dve teoretične, drugi dve pa praktične narave. V prvem poglavju se bom posvetila opredelitvi koncepta kulturne diplomacije v okviru širšega koncepta diplomacije. Natančnejši preučitvi koncepta kulturne diplomacije je namenjeno drugo poglavje, v katerem se bom osredotočila na elemente kulturne diplomacije, na njene akterje, cilje in orodja. V tretjem poglavju bodo

najprej predstavljena glavna gibanja za slovansko vzajemnost pred in po prvi svetovni vojni. Preučila bom zgodovinske okoliščine njihovega nastanka in potek njihovega razvoja. Glavni poudarek bo na predstavitvi orodij, ki so jih Slovani v medsebojnem povezovanju uporabljali. Nadaljevanje poglavja bo posvečeno definiranju glavnih akterjev kulturne diplomacije slovanskih držav članic EU danes, predstavitvi njihovih glavnih dejavnosti in medsebojni primerjavi. V sklepnem, četrtem poglavju bom najprej preučila ozadje nastanka in pravno podlago programov, ki nudijo finančna sredstva za razvoj kulturnih dejavnosti držav članic. Nadaljevala bom z natančno analizo vsebin programov: preučila bom, katere kulturne dejavnosti posamezni kulturni programi podpirajo, analizirala bom potek prijave za sodelovanje v programih in opredelila višino sredstev, ki so v okviru določenega programa na voljo.

V sklepu bom na podlagi svojih ugotovitev iz četrtega in petega poglavja najprej odgovorila na raziskovalna vprašanja. Odgovore na raziskovalna vprašanja bom uporabila za potrditev oz. zavrnitev svoje glavne hipoteze, kar bo zadnje dejanje mojega diplomskega dela.

Z metodološkega pogleda bo moje diplomsko delo nereaktivna raziskava, saj se bom največ posvečala analizi vsebine primarnih in sekundarnih virov. V prvem, drugem in prvi polovici tretjega poglavja se bom naslanjala predvsem na sekundarne vire in v delu, ki govori o zgodovinskem povezovanju Slovanov, uporabljala historično analizo in medčasovno primerjavo. V drugi polovici tretjega in v četrtem poglavju bom analizo sekundarnih virov dopolnila z analizo primarnih. V tretjem poglavju se bom pri analizi kulturne diplomacije posameznih izbranih držav poslužila tudi primerjalnega raziskovanja. V zadnjem, četrtem, poglavju pa bom na podlagi analize dokumentov ugotavljala, kakšne so možnosti za razvoj kulturne diplomacije Slovanskih držav v EU.

Na tej točki velja opozoriti na nekaj omejitev diplomskega dela. Glavni poudarek diplomskega dela je na kulturni diplomaciji slovanskih držav članic EU, zato se kulturni diplomaciji same EU ne bom posvečala. Kulturna diplomacija EU bi si zagotovo zaslužila samostojno, podrobnejšo analizo, še posebej v spremenjenih okoliščinah, ki jih je za zunanjo politiko EU prinesla uvedba Lizbonske pogodbe.

Pri analizi kulturne diplomacije obravnavanih slovanskih držav se, z izjemo kratkih omemb, nisem posebej posvečala njihovem delovanju v drugih mednarodnih organizacijah,

ki delujejo na področju kulture. Zaradi omejene dolžine diplomskega dela in večje jasnosti sem se osredotočila le na EU, saj danes EU prevzema primat tudi na področju mednarodnega kulturnega sodelovanja, vsaj na evropski ravni. Dodatno opozorilo se nanaša na misel, da je lahko kulturna diplomacija primerno sredstvo zunanje politike malih držav, pri čemer sem se sklicevala na slovanske države članice EU. Poljska v evropskem pogledu vsekakor ni mala država, vendar si kljub svoji relativni velikosti ne more privoščiti izključitve kulturne diplomacije iz sredstev svoje zunanje politike. To je poleg glavnega dejstva, da je Poljska slovanska država, tudi botrovalo k njeni vključitvi med obravnavane države.

Čisto na koncu naj dodam še to, da je kulturna diplomacija širok koncept, zato se na čisto vse njene akterje in sredstva nisem mogla enakovredno osredotočiti. Pri sredstvih sem na primer izpustila pomen športa za kulturno diplomacijo, pri akterjih pa sem se posvetila predvsem državnim organom. Čeprav je vloga mednarodnih organizacij in (še posebej) posameznika na odru kulturne diplomacije ključna, pa so državni organi tisti, ki z vzpostavljanjem pravnega okvirja omogočajo izvajanje kulturne diplomacije.

# 1 OPREDELITEV IN KONCEPTUALIZACIJA OSNOVNIH KONCEPTOV

## 1.1 Opredelitev in konceptualizacija kulture

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) kulturo definira v šestih točkah, in sicer:

1. skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja;
2. dejavnost, ki obsega področje človekovega umskega, zlasti umetniškega delovanja, ustvarjanja;
3. lastnost človeka glede na obvladanje, uporabljanje splošno veljavnih načel, norm, pravil pri vedenju, ravnanju;
4. dejavnost, ki si prizadeva zlasti za razvijanje in ohranjevanje človekovih telesnih sposobnosti in zmogljivosti;
5. rastlina, ki se goji, prideluje za prehrano in (industrijsko) predelavo;
6. umetno razmnoženi mikrobi, celice (SSKJ).

Definicija, ki nam jo ponudi SSKJ, v šestih glavnih točkah kratko in jedrnato predstavi različne vidike koncepta kulture in s tem elegantno povzame stoletja dolgo debato o pravi definiciji med številnimi kulturnimi teoretiki, antropologi, sociologi, politologi in drugimi. Definicija SSKJ je sicer zelo uporabna, vendar opisno skopa, zato je širši pregled koncepta kulture nujen.

Če se najprej posvetim etimološkemu izvoru besede kultura, ugotovim, da izhaja iz latinske besede *cultura*, ki je bila izvorno izraz za »gojenje, obdelovanje, kmetijstvo«, figurativno pa se je nanašala tudi na »nego, čaščenje« (Online Etymology Dictionary).

Jenks pravi, da so ljudje z razvojem kulture prekinili z biološkim in genetskim determinizmom, ki ga določajo zakoni narave in se s tem dokončno oddaljili od živali (Jenks 2005, 8–9). Zaradi napredka, ki ga beseda kultura v omenjenem kontekstu predpostavlja, so Francozi v 18. in 19. stoletju to besedo začeli šteti za sopomenko besede *civilisation* (civilizacija).<sup>1</sup> Besedo civilizacija so Francozi definirali kot »originalni, kolektivni proces, v katerem je človeštvo napredovalo iz stanja barbarstva« (Kuper 2000, 28). Zanje je bila kultura oz. civilizacija zapletena in večplastna celota, ki vključuje tako

---

<sup>1</sup> Ko že ravno govorimo o besedi civilizacija, naj na tej točki omenim, da je ta beseda svoj današnji pomen »stanja civilizirane družbe« pridobila šele s francosko revolucijo. Pred tem se je pojavljala kot strokovni pravni izraz, nanašajoč se na prehod kazenskega pregona v civilno pravno zadevo (Kuper 2000, 23).

politične kot tudi gospodarske, verske, tehnične, moralne in družbene procese. Tisti, ki niso uspeli osvojiti prvin kot so olika, vljudnost in smisel za upravljanje, so bili za Francoze necivilizirani barbari.

Nemci so v nasprotju s Francozi kulturo omejili le na intelektualne, umetniške in verske procese ter tako koncept kulture odtujili od političnih, gospodarskih in socialnih. Nemški *Kultur* se je v moderni diskurz prenesel preko Herderja, ki je izraz prevzel od Cicera; slednji je metaforično pisal o *cultura animi* (kultura duha) in idejo kultiviranja zemlje razširil tudi na idejo kultiviranja duha. Nemci so zato kulturo prej kot napredek celotne družbe videli kot osebni napredek k duhovni popolnosti. Tega je posameznik lahko dosegel v procesu izobraževanja in duhovnega razvoja (*Ibid.*, 23–33). Nemškemu konceptu kulture pritruje Benedictova (2008, 18 in 26), ki pravi, da se posameznik kulture nauči s prilagajanjem vzorcem in standardom družbe, v katero se je rodil. Za antropologe, med njih sodi tudi Benedictova, kultura ni biološko prenesena, ampak okoljsko pogojena. Če za primer vzamemo otroka slovenskih staršev, ki ga je posvojil in v Franciji vzgajal francoski par, in se pri tem nanašamo na Benedictovin pogled na kulturo, bo kulturna identiteta tega otroka francoska in ne slovenska.

Na kulturo kot »dejavno gojenje človeškega duhá« opozarja tudi Williams, ko pove, da lahko besedo kultura uporabljamo v dveh smislih. Po eni strani nam lahko predstavlja celoten način življenja, po drugi pa predvsem umetnost in znanje. Kultura je torej lahko razvito stanje duhá, s katerim označujemo »kulturnega/kultiviranega človeka«; lahko pa so to tudi »kulturni interesi«, »kulturne dejavnosti« in sredstva teh procesov, kot sta že prej omenjena umetnost in znanje. Danes izrazu kultura najpogosteje pripisujejo drugega izmed omenjenih dveh pomenov. Williams pri tem poudarja, da »kulturna praksa« in »kulturna produkcija« nista posledica nekega že vzpostavljenega reda, ampak bistvena elementa njegove zgradbe. Kulturne prakse so same po sebi konstitutivne in predstavljajo del kulture, kar je spet blizu nemškemu konceptu *Kultur* (Williams 1998, 7–46).

Lewis opozarja na nestabilnost, prehodnost in odprtost kulture in kulturnih praks, saj se lahko skozi različna obdobja in prostore spreminjajo. Kulturo definira kot skupek spremenljivih prispevkov in pomenov, ki so jih ljudje razvili, da bi lahko med seboj komunicirali in zgradili skupnost. Obstajajo različne vrste kultur, kot so nacionalna, etnična, globalna, delovna, univerzitetna, gejevska itd., in ni nujno, da je posameznik del le



ene izmed njih.<sup>2</sup> Prispodobe in pomeni kulture se lahko zaradi napredka tehnologije in medijev danes širijo hitreje, kar po eni strani omogoča lažje srečevanje in spajanje različnih kultur med sabo, po drugi strani pa tudi pogostejše konflikte (Lewis 2003, 13–16).

Dandanes kulturo vse preveč pogosto enačimo z različnimi vrstami predvsem visoke umetnosti. Da je kultura vse prej kot samo literatura, slikarstvo, gledališče itd. dokazujejo že prej navedeni avtorji. Strinjam se z Williamsom, ki pravi, da je kultura predvsem navadna, saj predstavlja »motive, oblike in pomene človeških družb, ki se izražajo v ustanovah, umetnosti in znanju« (Williams 1998, 6). Kultura je lahko način, na katerega vodimo naše vsakdanje življenje; recimo, da smo ekološko zavedni in skrbimo za varčno rabo energije, ločujemo odpadke ter se zdravo in uravnoteženo prehranjujemo. Kultura pa je lahko tudi način izražanja naših misli preko znanja in umetnosti. Svojo ekološko usmerjenost npr. zagovarjamo v javnih debatah in pišemo apokaliptične romane o koncu potratnega sveta.

Williamsu pritrjuje tudi Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), ki je kulturo definirala v Deklaraciji o kulturnih politikah,<sup>3</sup> kjer jo je opredelila kot »sklop različnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in emocionalnih značilnosti posamezne družbe ali družbene skupine. (Kultura, op. a.) Ne vključuje samo umetnosti in literature, ampak tudi načine življenja, temeljne človekove pravice, sisteme vrednot, tradicije in prepričanja« (UNESCO 1982, 1).

Na podlagi vsega predstavljenega bom za potrebe tega diplomskega dela kulturo definirala kot **prepletajoče duhovne in materialne procese in izdelke, izhajajoč iz življenja človeka, kot tudi iz njegovih intelektualnih in emocionalnih stanj.**

---

<sup>2</sup> Na tej točki bi lahko govorili tudi o različnih subkulturah, kot je že omenjena gejevška ali pa o subkulturah kot so punkerska, rockerska, skinheadovska, skejterska, navijaška ipd. Subkulture so vsekakor pomemben, pa čeprav včasih tudi nasprotujoč in destruktiven, sestaven del vsake družbe in njene dominantne kulture. Velikonja subkulture definira kot specifične kulturne prakse, poglede na svet, »povečini manjšinskega estetskega ustvarjanja in načinov bivanja, obnašanja, mišljenja in videza, gradnje in ohranjanja posebnega življenjskega sveta v družbeno-kulturnem smislu« (Velikonja 1999, 14). Kovačič opozarja, da subkulture ne predstavljajo neke drugačne kulture, ampak le svojevrsten simbolni sistem, ki zgolj formalno variira kulturne vzorce prevladujoče kulture (Kovačič 2002, 60).

<sup>3</sup> Deklaracijo o kulturnih politikah je UNESCO sprejel na Svetovni konferenci o kulturnih politikah, ki je potekala med 26. julijem in 6. avgustom leta 1982 v Ciudad de México (UNESCO 1982).

## 1.2 Opredelitev in konceptualizacija diplomacije

»O diplomaciji je mogoče pisati na veliko načinov« (Jazbec 2009, 13). Mi bomo začeli z njenim etimološkim izvorom. Ta nam razkrije, da je beseda diplomacija prišla v vsakdanjo rabo preko francoščine oz. francoske besede *diplomatie*, ki je izpeljanka besede *diplomate*. Francoščina je to besedo preko latinščine prevzela iz grške besede diploma (*δίπλωμα*), njen originalni pomen pa je označeval dvakrat prepognjene uradne dokumente (Online Etymology Dictionary; Satow 2004).

Benko (1997, 254) diplomacijo označuje kot eno izmed sredstev zunanje politike oz. enega od načinov komuniciranja med državami. Berridge za diplomacijo pravi, da je to politična dejavnost, ki predstavlja pomemben del moči države. »Njen (diplomacije, op. a.) glavni namen je omogočiti državam, da zagotovijo izvajanje ciljev svoje zunanje politike brez uporabe sile, propagande ali prava« (Berridge 2002, 1). Ernest Satow je definicijo diplomacije še razširil in se, podobno kot sem to storila jaz pri opredelitvi koncepta kultura, oprl na njeno slovarsko definicijo. S pomočjo *The Oxford English Dictionary* je Satow diplomacijo opredelil kot »(i) upravljanje mednarodnih odnosov s pogajanjem; (ii) metodo, s katero veleposlaniki in odposlanci uravnavajo in upravljajo te odnose; (iii) posel oz. večšina diplomatov; (iv) usposobljenost oz. nastop v izvajanju mednarodnega dialoga in pogajanj« (Satow 2004, 25). Satow tako kot Benko poudarja, da so subjekti diplomacije vlade neodvisnih držav, ki uradne odnose med seboj izvajajo z razumom in za to potrebnim občutkom.

Med slovenskimi avtorji naj poleg Benka omenim tudi Brglezovo, Jazbečevo in Udovičevo definicijo. Ti avtorji so v primerjavi z Benkom uporabo sredstva diplomacije razširili na širši spekter subjektov. Brglez (1998, 61) piše, da je diplomacija instrument miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava, s čimer sredstva diplomacije ne pripiše le suverenim državam, ampak tudi ostalim subjektom mednarodnega prava. Brglezu pritrjuje Jazbec, ki pravi: »diplomacija je po eni strani način urejanja odnosov med subjekti mednarodnega prava po mirni poti, po drugi pa je sredstvo za izvajanje tega urejanja odnosov med subjekti mednarodnega prava in s tem tudi njihove zunanje politike« (Jazbec 2009, 21). Udovič spekter subjektov še razširi in izstopi iz okvira subjektov mednarodnega prava. Avtor opozarja, da »danes diplomatsko delujejo tudi drugi, nepravni

subjekti, kot npr. elite, interesne skupine, transnacionalna podjetja, ilegalne in teroristične skupine« (Udovič 2009, 37).

Hamilton in Langhorne (1995, 1) pritrjujeta opredelitvi diplomacije kot mirnega izvajanja odnosov med subjekti mednarodnega prava. Dodajata, da je potreba po organiziranem dialogu v obdobju, ko je bila relativna gotovost bipolarnega svetovnega sistema držav nadomeščena z neurejeno in negotovo multipolarnostjo, še toliko večja.

Morgenthau (2004, 61–63) uspešnost diplomacije kot sredstva zunanje politike pogojuje z izpolnjevanjem štirih nalog. Diplomacija mora opredeliti svoje cilje z ozirom na realno in potencialno moč, ki jo ima pri doseganju teh ciljev na razpolago (1. naloga). Prav tako mora opredeliti cilje drugih držav in njihove potenciale moči (2. naloga). Pri tem mora preučiti v kolikšni meri so ti različni cilji med seboj združljivi (3. naloga) in določiti načine, na katere se bo te cilje dosegalo (4. naloga). Če država ne uspe zadovoljivo izpeljati omenjenih nalog, lahko kljub svoji vojaški in gospodarski superiornosti njena diplomacija odpove in država se znajde v oboroženem spopadu.

Na podlagi do sedaj napisanega bom diplomacijo za potrebe tega diplomskega dela definirala kot **sredstvo komuniciranja, urejanja in izvajanja odnosov med subjekti mednarodnega prava na miroljuben način.**

Če koncept diplomacije preučujem dalje, se kaj kmalu srečam z njenimi funkcijami. Leta 1961 sprejeta Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih (DKDO) funkcije diplomacije razlaga preko njenih izvajalcev, diplomatskih misij. Tretji člen DKDO kot funkcije diplomatskih misij našteje predstavljanje države pošiljateljice v državi sprejemnici, zaščito interesov države pošiljateljice in njenih državljanov v državi sprejemnici, pogajanje z vlado države sprejemnice, zbiranje podatkov o državi sprejemnici in obveščanje vlade države pošiljateljice ter pospeševanje prijateljskih odnosov in sodelovanja na gospodarskem, kulturnem in znanstvenem področju (DKDO 1961, 3. čl.). Podobno opredelitev ponudi tudi Bull, ki je diplomaciji pripisal naslednjih pet glavnih funkcij: (1) lajšanje komunikacije med političnimi vodji držav in ostalimi subjekti mednarodnih odnosov; (2) omogočanje pogajanj in sprejemanje sporazumov; (3) zbiranje informacij o drugih državah; (4) minimaliziranje trenj v mednarodni skupnosti; (5) simboliziranje obstoja skupnosti držav (Bull 2004, 81–82).

Iz napisanega bi lahko sklepala, da se diplomacija odvija le na bilateralni ravni, kar seveda ni res. Diplomacija je lahko tudi multilateralne narave; to pomeni, da se izvaja v obliki konferenc ob prisotnosti najmanj treh držav. Take konference so lahko enkratne dogodek (npr. Konferenca o Zahodnem Balkanu dne 20. marca 2010 na Brdu pri Kranju) ali pa potekajo v okviru mednarodnih organizacij na svetovni (Organizacija Združenih narodov (OZN), Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), UNESCO) ali regionalni ravni (EU, Zveza držav Jugovzhodne Azije (ASEAN), Srednjeevropska pobuda (CEI)). Simoniti (1995, 9) opozarja, da je glavna funkcija multilateralne diplomacije zagotoviti delovanje mednarodnega sistema, njena uspešnost pa je pogojena z uresničevanjem posebnih (nacionalnih) kot tudi skupnih interesov akterjev, ki v multilateralni diplomaciji sodelujejo. Jazbec diplomacijo loči tudi glede na način izvajanja in vsebino ter jo razdeli v dve skupini: na splošno/politično in posebno. Pri splošni diplomaciji gre predvsem za »urejanje, razvijanje in poglobljanje odnosov med državami in mednarodnimi organizacijami na klasičnem zunanjepolitičnem področju« (Jazbec 2009, 69). Splošna diplomacija naj bi bila po svoji naravi precej neoprijemljiva, potekala naj bi na najvišji meddržavni ravni, izvajal pa naj bi jo diplomat v obliki pogovorov in meddržavnih diplomatskih sporočil.<sup>4</sup> V drugi skupini diplomacije najdemo posebne diplomacije, in sicer vojaško, obrambno, gospodarsko, kulturno, znanstveno in okoljsko diplomacijo, ki so posebne zaradi svoje vsebine, ter parlamentarno, javno in diplomacijo na vrhu, katerih posebnost izhaja iz njihovega načina izvajanja. Vojaška diplomacija predstavlja »urejanje, razvijanje in poglobljanje odnosov med oboroženimi silami nacionalnih držav« (*Ibid.*, 70), medtem ko gre pri obrambni diplomaciji predvsem za strukturno sodelovanje med obrambnimi sistemi nacionalnih držav znotraj integracij. Če vojaška in obrambna diplomacija predstavljata sodelovanje na področju oboroženih sil in obrambe, predpostavljajo gospodarska, kulturna in znanstvena ter okoljska diplomacija sodelovanje držav in mednarodnih organizacij na področju gospodarstva, kulture in znanosti ter okolja. Posebnost v načinu izvajanja je, kot že omenjeno, značilna za parlamentarno diplomacijo, diplomacijo na vrhu in javno diplomacijo. Pri parlamentarni diplomaciji meddržavni odnosi potekajo na ravni

---

<sup>4</sup> Med diplomatska opravila splošne diplomacije Jazbec šteje pisanje diplomatskih not, prenašanje čestitk, pojasnjevanje in zagovarjanje stališč itd.

parlamentov,<sup>5</sup> pri diplomaciji na vrhu pa gre za vrhunska srečanja predsednikov držav in/ali vlad (*Ibid.*, 69–89).

### 1.3 Opredelitev in konceptualizacija javne in kulturne diplomacije

Mehka moč (*soft power*) in sodobna javna diplomacija<sup>6</sup> sta relativno mlada koncepta, ki ju je na sredini osemdesetih ubesedil in definiral Nye (Yun in Toth 2009, 496). Nye (2008, 94) mehko moč opredeljuje kot sposobnost doseganja zelenih ciljev preko vplivanja na druge z močjo privlačnosti (*attraction*). S to definicijo Nye mehko moč predstavi kot nasprotje trde moči (*hard power*), katere glavna sredstva so grožnje in prisila. Na splošno zastopniki realistične teorije mednarodnih odnosov moč definirajo kot sposobnost A, da vpliva na B, da ta stori nekaj, kar sicer ne bi storil (Strange 1995, 30). Na druge lahko vplivamo na tri načine: z grožnjami in prisilo (*palice*), s spodbudami in plačili (*korenčki*) ali s privlačnostjo. Bistvo privlačnosti, ki je glavna komponenta mehke moči, je prepričati druge, da si želijo isto kot mi. Vendar pri mehki moči ne gre le za sposobnost prepričevanja; pomembni so tudi viri, na katerih mehka moč temelji. Nye pravi, da so v mednarodnih odnosih glavni viri mehke moči kultura, politične vrednote in zunanja politika. Sposobnost organiziranja in uporabe teh virov se imenuje javna diplomacija oz. kot jo definira Nye: »javna diplomacija je sredstvo mobilizacije virov mehke moči, ki ga vlade uporabljajo za komunikacijo in vplivanje na preference javnosti tujih držav« (2008, 94).

Cull v svoji definiciji javne diplomacije to sredstvo pripisuje širšemu spektru subjektov in javno diplomacijo definira kot »proces, s katerim želijo mednarodni subjekti doseči cilje

---

<sup>5</sup> Parlamentarna diplomacija poteka v obliki meddržavnih obiskov predsednikov parlamentov in različnih parlamentarnih odborov, v obliki unij parlamentov itd.

<sup>6</sup> Sodobna javna diplomacija v trendih globalnega komuniciranja prerašča zgodovinsko uveljavljeni koncept javne diplomacije kot nasprotja tajne diplomacije, ki ga je po prvi svetovni vojni predstavil ameriški predsednik Woodrow Wilson v svojih 14. točkah o ureditvi povojne Evrope (Plavšak Kranjc 2004, 246). Sodobna javna diplomacija se razlikuje od starega koncepta, saj se pridevnik »javen« ne nanaša na javnost mednarodnih pogodb in javnost rezultatov pogajanj, ampak na javnost kot pripadnike družbenopolitične skupnosti oz. drugače povedano, sodobna javna diplomacija temelji na neposredni, dvostranski komunikaciji s tujimi javnostmi s pomočjo novih tehnologij. Plavšak Kranjcevi pritrjuje Melissen (2005, 3–13), ki pravi, da se nova javna diplomacija od starejših različic razlikuje v neposrednem povezovanju s tujimi javnostmi. Avtor opozarja, da se je javna diplomacija v današnjem pomenu besede pojavljala že v preteklosti; za promocijo podobe lastnega kraljestva v tujini jo je npr. uporabljal kralj Ludvik XIV., kot vrsto javne diplomacije pa bi lahko šteli tudi propagandistične dejavnosti nacistov pred in med drugo svetovno vojno.

svoje zunanje politike s povezovanjem s tujimi javnostmi« (Cull 2008, 31). Cullu pritrjujeta Gilboa in L'Etang. Prvi pravi, da nova javna diplomacija ni več sredstvo, ki bi bilo izključno v rokah držav (Gilboa 2008, 58), drugi pa Cullov nabor subjektov še razširi. L'Etang (2009, 610) sredstvo javne diplomacije pripiše vsem narodom (z lastno državo ali brez), organizacijam, ki delujejo na globalni ravni (državna, športna in turistična telesa), globalnim organizacijam (korporacije, nevladne organizacije (NVO)<sup>7</sup>, Katoliška cerkev) in mednarodnim političnim organizacijam, ki se zavzemajo za spremembe (Greenpeace). Javna diplomacija pa ni le preprosto povezovanje z javnostmi tujih držav, gre namreč tudi za moderen način vplivanja na ravnanje tujih vlad oz. kot javno diplomacijo definira Malone: »javna diplomacija je neposredna komunikacija s tujimi javnostmi, z namenom vplivanja na njihovo mišljenje in v končni fazi tudi na mišljenje njihovih vlad« (Malone v Gilboa 2008, 57).

Zanimiv pogled na javno diplomacijo ima Sun (2008, 170), ki javno diplomacijo opredeli kot obliko mednarodnega političnega marketinga države. Mednarodni politični marketing države naj bi izvajale državne institucije, ki so zadolžene za razvoj, načrtovanje, izvajanje in nadziranje zunanje politike. Glavna naloga omenjenih institucij je, da oblikujejo »marketinško strategijo«, s katero definirajo kar najprimernejše oblike promocije državnih interesov, podobe države, mehke moči in podobnih »izdelkov«. Med orodja promoviranja teh izdelkov po Sunovem mnenju sodi tudi javna diplomacija. Znano je npr. kako sta med drugo svetovno vojno Urad za vojne informacije in Urad strateške službe Združenih držav Amerike (ZDA) s finančno pomočjo vlade vplivala na vsebino informativnih televizijskih postaj in celo Hollywoodske produkcije ter na ta način nevtralnim in zavezniškim državam »prodajala« ameriško zgodbo, kulturo, vrednote in skrivnosti uspeha.

---

<sup>7</sup> Nye (2008, 105) opaza, da danes nekatere NVO uživajo večje zaupanje javnosti kot domače in tuje vlade. Večjo popularnost NVO Castells (2008, 85) razlaga z njihovimi aktivnostmi, ki se osredotočajo na konkretne zadeve, posamezne primere, s čimer neposredno izražajo človeško solidarnost in s tem sebi dvigujejo legitimnost in verodostojnost. Kot primer naj navedem Amnesty International, eno izmed prepoznavnejših NVO na področju opozarjanja na kršitve človekovih pravic. Organizacija v mednarodni skupnosti uživa velik ugled in je za svoje delovanje prejela celo Nobelovo nagrado za mir. Negativno poročilo Amnesty International o stanju človekovih pravic v določeni državi zagotovo vpliva na mnenje tujih javnosti o tej državi, s tem pa posredno tudi na mnenje tujih vlad. V primeru Turčije Amnesty International recimo opozarja na nevzdržne razmere v državnih zaporih in na njen šibek pravosodni sistem, s čimer vpliva na negativno podobo Turčije v mednarodni skupnosti. Prav negativna podoba Turčije, kar se tiče spoštovanja človekovih pravic, je ena izmed večjih ovir pri vstopanju te države v EU, saj pri državljanih EU ne uživa zaupanja verodostojne bodoče članice Skupnosti.

Na tem mestu velja omeniti, da se teoretiki javne diplomacije silno otepajo enačenja javne diplomacije s propagando. Propaganda naj bi imela negativen prizvok, saj mnogi v njej vidijo sopomenko »namenskega laganja«, poleg tega pa je bil sam izraz negativno zaznamovan predvsem z uporabo propagandnih sredstev za promocijo totalitarizmov pred in med drugo svetovno vojno (Melissen 2005, 17). Nye (2008, 100) pravi, da izrazu propaganda manjka kredibilnosti in da bi bila uporaba tega izraza kot taka zato kontraproduktivna.

Med povode za razvoj in začetek široke uporabe javne diplomacije in mehke moči v 20. stoletju sodi razvoj avdiovizualne tehnologije, ko sta postala radio in televizija medij vplivanja na tuje javnosti. Diplomacija, ki je bila nekoč omejena le na dogovarjanje med elitami različnih držav (*few-to-few*), je začela v proces dogovarjanja na mednarodnem prizorišču vključevati tudi tuje javnosti (*few-to-many*) (Demos 2007, 22). Kot primer lahko omenim radijski postaji *Radio Liberty* in *Radio Free Europe*, ki sta med hladno vojno v vzhodnem bloku ob komunističnih postajah predstavljali alternativni vir informacij, prihajajoč iz zahodnega bloka. Seveda razvoj javne diplomacije ni pogojen s pojavom radia in televizije, so pa ti novi mediji vsekakor olajšali stik s tujimi javnostmi.

Javna diplomacija pa se ne razlikuje samo glede akterjev, ki jo izvajajo, ampak tudi glede načinov izvajanja. Grunig in Hunt definirata štiri modele javne diplomacije: model tiskovnega predstavništva (*press agency*), model informacij javnega značaja (*public information*), dvostranski asimetrični model (*two-way asymmetrical model*) in dvostranski simetrični model (*two-way symmetrical model*). Modeli javne diplomacije se med seboj razlikujejo po objektivnosti in smeri posredovanih informacij. Pri prvih treh modelih gre za enostransko posredovanje informacij npr. domače vlade tujim javnostim. Javna diplomacija po modelu tiskovnega predstavništva pomeni prizadevanje izvajalca javne diplomacije za svojo pozitivno publiciteto v neki drugi državi, tudi s podajanjem neresničnih informacij. V nasprotju s tem modelom so pri modelu javnih informacij posredovane informacije relativno objektivne, vendar tudi načrtno izbrane. Napredek tretjega, dvosmernega asimetričnega modela javne diplomacije je v tem, da se pred posredovanjem informacij najprej opravi raziskava javnega mnenja in preferenc ciljne javnosti, na podlagi katere se potem oblikuje najprimernejša strategija javne diplomacije usmerjena na omenjeno javnost. Pomanjkljivost javne diplomacije, oblikovane po enosmernem asimetričnem modelu je, da

je tudi tukaj tok informacij enosmeren, izvajalec javne diplomacije pa med izvajanjem svoje naloge ne spreminja svojega odnosa do tuje javnosti. Vse te pomanjkljivosti odpravlja četrti model javne diplomacije; dvostranski simetrični model predpostavlja, da med izvajanjem javne diplomacije informacije med izvajalcem in ciljno publiko krožijo, kar pomeni, da ni le ciljna skupina tista, ki naj bi spremenila svoj odnos in mnenje o izvajalcu javne diplomacije, ampak naj bi tudi izvajalec spremenil svoj odnos do ciljne skupine in način komuniciranja z njo. Posledično bi bilo izvajanje javne diplomacije lahko zato uspešnejše (Grunig in Hunt v Grunig 1993, 143–145). Uspešen primer javne diplomacije po dvosmernem simetričnem modelu predstavlja obsežna švicarska kampanja za vrnitev ugleda državi, ki ga je izgubila po tem, ko se je v devetdesetih letih 20. stoletja izvedelo, da so banke nevtralne Švice med drugo svetovno vojno shranjevale nacistično zlato. Švicarsko MZZ je ustanovilo posebno enoto za vodenje kampanje, ki se je povezala z oblikovalci mnenj v drugih državah in izvedla natančno študijo primerne strategije javne diplomacije. Večletna kampanja za povrnitev ugleda Švici, vključujoč razstave, postavitev švicarskih hiš idr. je bila nato izvedena v sedmih državah: Nemčiji, Avstriji, Franciji, Italiji, ZDA, VB in na Kitajskem. Med potekom kampanje je Švica v ciljnih državah izvajala raziskave in mnenjske ankete o všečnosti kampanj in na podlagi izsledkov prilagodila svoje naslednje korake. Strategija se je izkazala za uspešno, saj si je Švica z omenjeno kampanjo povrnila mednarodni ugled (Cull 2008, 37–38).

Zakaj je javna diplomacija uspešnejša, če je tok informacij dvosmeren, razlaga Cull (*Ibid.*, 32), ki kot glavne elemente javne diplomacije definira: poslušanje, zagovarjanje, kulturno diplomacijo, diplomacijo izmenjav in mednarodne radiotelevizijske prenose. Poslušanje (*listening*) je predpogoj za vsako uspešno javno diplomacijo, česar pa se mednarodni subjekti ne zavedajo vedno. Poslušanje je v javni diplomaciji subjektov poskus obvladovanja mednarodnega okolja z zbiranjem in preučevanjem podatkov o tujih javnostih in njihovih mnenjih, na podlagi katerih potem oblikuje svojo zunanjo politiko in javno diplomacijo. Tudi Nye pravi, da javna diplomacija ni samo govorjenje, ampak tudi poslušanje. Učinkovita javna diplomacija je dvostranski proces, v katerem je pomembno spoznati vrednote ciljne javnosti in na podlagi teh vrednot oblikovati naša sporočila zanjo, saj, kot piše Nye: »pridiganje tujcem ni najboljši način, da jih spreobrnemo« (Nye 2008, 103). Pri javni diplomaciji je torej pomembno dati ljudem možnost, da spregovorijo. Dialog



sam po sebi ne pripelje nujno do zelenega cilja, vendar pa že samo s pripravljenostjo za poslušanje ustvarimo pozitiven vtis, s tem pa tudi izboljšamo medsebojne odnose in omogočimo razvoj ugodnejšega okolja za razreševanje konfliktov ali pojasnjevanje svojih stališč (Cowan in Arsenault 2008, 18–22).

Drug element javne diplomacije po Cullu je zagovarjanje (*advocacy*). Zagovarjanje pomeni aktivno promocijo določene politike, ideje ali interesa pred tujo javnostjo. Danes to vključuje predvsem odnose z javnostmi in informacijske dejavnosti, ki jih izvajajo veleposlaništva. Tretji in četrti element javne diplomacije predstavljata kulturna diplomacija (*cultural diplomacy*) in diplomacija izmenjav (*exchange diplomacy*), ki ju v osrednjem delu svojega diplomskega dela obravnavam pod skupnim imenovalcem kulturne diplomacije. Cull ti dve diplomaciji ločuje in kulturno diplomacijo opredeljuje kot izmenjavo svojih kulturnih virov s tujino, diplomacijo izmenjav pa kot izmenjavo državljanov. Zadnji element javne diplomacije so mednarodni radiotelevizijski prenosi oz. poskus subjekta, da bi mednarodno okolje obvladoval s povezovanjem s tujimi javnostmi preko radia, televizije in interneta (Cull 2008, 32–33). Televizijske postaje kot so npr. *BBC* (Velika Britanija), *Al Manar* (Libanon), *Al Jazeera* (Katar), *CNN* (ZDA) idr., ki s pomočjo satelitskega oddajanja omogočajo dostopnost svojega programa v številnih državah, so vsekakor misijonarji določene ideologije, kulture in pogleda na svetovne dogodke, najsi bo to zahodnega ali bližnje vzhodnega. Dodatne lastnosti elementov javne diplomacije po Cullu predstavlja tabela 1.1.

Tabela 1.1: Časovni okvir, smer informacij in infrastruktura v javni diplomaciji

Element javne diplomacije	Časovni okvir	Smer informacij	Značilna infrastruktura
Poslušanje	Kratko in dolgoročno	Navznoter	Nadzorna tehnologija, jezikovno usposobljeno osebje
Zagovarjanje	Kratkoročno	Navzven	Tiskovno predstavništvo DKP, MZZ pisarna za strateško politiko
Kulturna diplomacija	Dolgoročno	Navzven	Kulturni center in/ali knjižnica
Diplomacija izmenjav	Zelo dolgoročno	Navzven in navznoter	Pisarna za izmenjave in izobraževanje
Mednarodno radiotelevizijsko predvajanje	Srednjeročno	Navzven	Radiotelevizijske hiše, uredniške pisarne, oddajniki

Vir: Cull (2008, 35).

Kot že omenjeno je del javne diplomacije tudi kulturna diplomacija, ki bo osrednja tema tega diplomskega dela. Danes najpogosteje uporabljeno in najpopularnejšo definicijo kulturne diplomacije je leta 2003 v svoji raziskavi razvoja kulturne diplomacije ZDA oblikoval Cummings. Avtor je kulturno diplomacijo opredelil kot »izmenjavo idej, informacij, umetnosti in drugih vidikov kulture med narodi in ljudmi za razvoj medsebojnega razumevanja« (Cummings 2003, 1). Kultura je pomembno sredstvo gradnje medkulturnega razumevanja, saj lahko npr. preko obiska razstav, predstav in drugih kulturnih dogodkov spoznavamo kulture drugih narodov ter na ta način odkrivamo skupne točke in lažje razumemo razlike med našo in tujo kulturo (Demos 2007, 26). Kultura je zato tudi pomembno sredstvo rušenja etničnih in verskih predsodkov, saj spodbuja k strpnosti, spoštovanju in razumevanju med narodi, religijami in regijami (DiploFoundation 2010).

Pomanjkljivost Cummingsove definicije je v tem, da ne omenja vloge države oz. njenega izvršnega organa, vlade, pri izvajanju kulturne diplomacije. To ni le problem Cummingsove definicije; tudi drugi avtorji glede vloge vlade v okviru kulturne diplomacije niso poenoteni. Med te, ki vladi pripisujejo ključno vlogo pri izvajanju kulturne diplomacije, lahko štejemo Michella. Zanj je kulturna diplomacija »posel vlad«, omejena pa naj bi bila izključno na sklepanje mednarodnih kulturnih sporazumov in na njihovo izvajanje (Mitchell v Mark 2008a, 51). Mitchellu pritrjujeta Hamilton in Langhorne ter kulturno diplomacijo opredelita kot »vladna podpora za zaščito in promocijo nacionalne kulture v tujini« (Hamilton in Langhorne 1995, 127). Državnocentrična je tudi definicija, ki jo lahko preberemo na portalu Fundacije Diplo:<sup>8</sup> »kulturna diplomacija je domena diplomacije, ki se ukvarja z vzpostavljanjem, razvijanjem in vzdrževanjem odnosov med državami s pomočjo kulture, umetnosti in izobrazbe. Je tudi proaktivni proces zunanje projekcije državnih institucij, vrednostnih sistemov in edinstvene kulturne osebnosti na bilateralni in multilateralni ravni« (DiploFoundation 2010).

Če se na tej točki vrnem k Cullovi definiciji javne diplomacije, po kateri je kulturna diplomacija njen sestavni del, kaj hitro ugotovim, da tako Mitchell, Hamilton in Langhorne kot tudi Fundacija Diplo v svojih definicijah zanemarjajo vlogo javnosti, ki je za javno

---

<sup>8</sup> Fundacija Diplo je neprofitna organizacija s sedežem na Malti in pisarnami v Ženevi ter Beogradu (DiploFoundation).

diplomacijo ključnega pomena. Te napake ne naredi Niles Maack. Niles Maackova kulturno diplomacijo opredeli kot »tisti vidik diplomacije, ki vključuje prizadevanja vlade za prenos svoje nacionalne kulture tujim javnostim s ciljem doseganja razumevanja državnih idealov in institucij« (Niles Maack 2001, 59). Namen takega prenosa kulture je del širšega prizadevanja za spodbujanje in grajenje tuje podpore za politične in ekonomske cilje države, ki kulturno diplomacijo izvaja (*Ibid.*). Mark se strinja z Niles Maackovo glede usmerjenosti kulturne diplomacije na širšo javnost. Kulturno diplomacijo definira kot diplomatsko prakso vlad, ki si z vključevanjem različnih oblik manifestacij kulture države, usmerjenih na širšo javnost in elite, prizadevajo doseči cilje svoje zunanje politike ali diplomacije« (Mark 2008, 3).

Definicij kulturne diplomacije, ki bi se oddaljevale od vključevanja vloge vlade, je manj, čeprav recimo Richard T. Arndt opozarja, da je uspešnost kulturne diplomacije povečini obratno-sorazmerno odvisna od vmešavanja vlade v medkulturne izmenjave (Arndt 2005).

Sharon Memis ugotavlja, da je nekdanji monopol vlade nad kulturno diplomacijo danes omejen, saj se sredstva kulturne diplomacije poslužujejo tudi drugi nosilci interesov iz javne sfere, poslovnega sveta in civilne družbe. Kulturno diplomacijo zato definira kot »razvoj in uporaba medijev, umetnosti in kulturnih dobrin v medsebojno koristnih mednarodnih političnih, družbenih, gospodarskih in izobraževalnih izmenjavah« (Memis 2009, 297). Arndt po drugi strani vladi oz. njenim funkcionarjem pripiše vlogo koordinatorjev kulturnih odnosov. Kulturno diplomacijo opredeli kot zavzemanje diplomatov v službi nacionalnih vlad za oblikovanje in kanaliziranje naravnega toka medkulturnih odnosov z namenom doseganja nacionalnih interesov (Arndt 2005, xviii). Jacquie L'Etang pa kulturno diplomacijo zreducira na osebno izkušnjo, ki temelji na izmenjavi oseb, umetniških turnejah in razstavah. »Kulturno diplomacijo označujejo dolgoročne »hearts and minds« kampanje, katerih namen je vzpostavljanje čustvenih vezi s tujimi javnostmi« (L'Etang 2009, 610).

Preden podam definicijo javne in kulturne diplomacije, bi veljalo razrešiti dilemo razlikovanja med kulturno diplomacijo in mednarodnimi odnosi v kulturi. Mitchell pri razlikovanju teh dveh konceptov kot kriterij uporabi akterje. Ko so v medkulturno povezovanje z drugimi državami oz. njihovimi javnostmi vključeni vlada ali diplomati, gre za kulturno diplomacijo, ko pa so vključeni NVO, podjetja in posamezniki, pa za

mednarodne kulturne odnose (Mitchell v Mark 2009, 51). Mitchellu pritrjujeta tudi Bojinović Fenko in Požgan. Čeprav se dejavnosti kulturne diplomacije in mednarodnih odnosov v kulturi pogosto prekrivajo, jih lahko razlikujemo po tem, da prve izvajajo DKP in državni kulturni inštituti, medtem ko druge koalicije mešanih akterjev, tako državnih kot nedežavnih (Bojinović Fenko in Požgan 2010).

Mark (2009, 43) kulturno diplomacijo in mednarodne odnose v kulturi razlikuje na podlagi ciljev, ki jih akterji pri tej dejavnosti zasledujejo. Kulturno diplomacijo bo izvajal tisti akter, ki bo s svojo kulturno dejavnostjo prispeval k uresničevanju ciljev zunanje politike države, recimo, da bo prispeval k promociji države v tujini. Akterji, najsi bodo to državni organi ali ne, ki pa bodo s svojimi kulturnimi dejavnostmi zasledovali druge cilje, pa bodo nasprotno izvajali mednarodne odnose v kulturi. Po Marku je lahko tudi vlada akter mednarodnih odnosov v kulturi, in sicer takrat, ko želi npr. s svojim delovanjem prispevati k izpolnjevanju ciljev kulturne politike države, ne pa ciljev zunanje politike. Kot primer lahko navedem povezovanje države s tujimi institucijami, ki delujejo na področju varovanja kulturne dediščine, z željo izboljšanja te prakse doma. Zanimiv je tudi pogled Belangerja, ki se pri razreševanju obravnavane dileme osredotoča na sredstva medkulturnih odnosov. Belanger (1999, 692) je mnenja, da akter mednarodne odnose v kulturi izvaja takrat, ko je neka kulturna dejavnost cilj njegovega delovanja. Akter, ki pa bo kulturo uporabljal za doseganje drugih ciljev, kot so izboljšanje gospodarstva države, povečanje državnega ugleda, moči in izboljšanje političnega statusa, pa bo izvajal kulturno diplomacijo.

Iz napisanega sodeč je razlikovanje med kulturno diplomacijo in mednarodnimi odnosi v kulturi vse prej kot lahko. Pri tej nalogi nam tudi slovenska praksa ne pomaga kaj dosti. V okviru slovenskega MZZ deluje Sektor za mednarodne odnose v kulturi, čigar naziv nasprotuje pogledom Mitchella, Bojinović Fenko, Požgana, Marka in Belangerja na razlikovanje med kulturno diplomacijo in mednarodnimi odnosi v kulturi. Za slovenski Sektor za mednarodne odnose v kulturi ne moremo reči, da ne vključuje vladnih akterjev, da si ne prizadeva za izpolnjevanje ciljev zunanje politike in da ne uporablja kulture kot sredstva za doseganje omenjenih ciljev. Bučar (2007, 44) omenjeno nejasnost razlaga z dejstvom, da se države pogosto izogibajo uporabi termina kulturna diplomacija in namesto njega raje uporabljajo izraz mednarodni kulturni odnosi in mednarodni odnosi v kulturi.

Kulturna diplomacija naj bi bila preveč nejasen termin, hkrati pa tudi nosilec dokaj negativne konotacije, saj naj bi se jo pogosto povezovalo s propagando.

Na podlagi ugotovitev tega poglavja bom javno diplomacijo definirala kot **dvostranska komunikacija s tujimi javnostmi, v kateri želimo s sredstvi mehke moči privlačiti pozornost pripadnikov tuje javnosti in na ta način posredno vplivati tudi na dejanja njihovih vlad, kulturno diplomacijo pa kot del javne diplomacije, ki k uresničevanju zunanjepolitičnih ciljev države prispeva s spodbujanjem medkulturnega razumevanja preko gojenja dolgotrajnih, dvostranskih odnosov med posamezniki iz različnih držav na področju kulture, znanosti in izobraževanja.**

## 2 ELEMENTI KULTURNE DIPLOMACIJE

### 2.1 Akterji

Kot sem ugotovila v prejšnjih poglavjih, kulturna diplomacija, kot tudi diplomacija na splošno, temelji na odnosih med različnimi akterji v mednarodni skupnosti. Inštitut za kulturno diplomacijo v Berlinu ugotavlja, da se lahko kulturne diplomacije poslužujejo različni akterji iz javnega in zasebnega sektorja ter civilne družbe, pri tem pa se njihovi nameni in načini izvajanja kulturne diplomacije med seboj razlikujejo (ICD 2010).

Diplomacija je bila tradicionalno praksa vlade in njenih organov, vendar lahko kljub spremenjenim okoliščinam v mednarodni skupnosti, ki jih je s seboj prinesla globalizacija, trdim, da vlada in njeni organi še vedno igrajo ključno vlogo pri njenem izvajanju. Prav povezava kulturne diplomacije z zunanjo politiko in diplomacijo ter njena vloga pri doseganju ciljev zunanje politike predpostavljata neposredno ali posredno vključenost vlade (Mark 2009b, 8). Vloga vlade pri izvajanju kulturne diplomacije vključuje oblikovanje splošnih smernic kulturne politike države, sklepanje kulturnih sporazumov z drugimi državami<sup>9</sup> in vzpostavljanje organizacijskega okvira za sodelovanje v mednarodnih kulturnih projektih. Vlada sama neposredno ni vključena v izvajanje kulturnih programov in aktivnosti, nudi pa uporabno infrastrukturo oz. ustanavlja institucije za izvajanje dnevnih dejavnosti (DiploFoundation 2010). MZZ Republike Slovenije (RS) je npr. leta 2004 ustanovilo Forum slovanskih kultur (FSK), katerega glavni cilj je spodbujanje sodelovanja slovanskih držav na področju kulture, izobraževanja in znanosti. Ob dejstvu, da Slovenija

---

<sup>9</sup> Tradicionalno se je meddržavno sodelovanje na področju kulture, izobraževanja in znanosti razvijalo na podlagi bilateralnih kulturnih sporazumov. Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije loči tri vrste dvostranskih mednarodnih aktov: krovni sporazumi, krovni programi in programi o sodelovanju/medministrski programi. Krovni sporazumi o dvostranskem in medvladnem sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti na splošno določajo meddržavno sodelovanje na področjih, ki jih pokrivajo. Sprejema jih MZZ, ki jih predhodno uskladi tudi z resornimi ministrstvi. Ti sporazumi nudijo pravno podlago za sprejemanje krovnih in medministrskih programov na področju izobraževanja, kulture in znanosti, ki so bolj specifične narave in določajo število štipendij, izmenjave strokovnjakov, sodelovanje šolskih, kulturnih in znanstvenih ustanov, udeležbe na festivalih, izmenjave razstav itd. Za sprejemanje krovnih programov je zadolženo MZZ, medtem ko medministrske programe sprejema MK s sorodnimi ministrstvi ostalih držav (MK Republike Slovenije 2010b). Dandanes vse več sodelovanja na področju kulture, izobraževanja in znanosti poteka v okviru programov univerzalnih ali regionalnih mednarodnih organizacij, kot so UNESCO, Svet Evrope, Srednjeevropska iniciativa, Višegrajska skupina, Ars Baltica, Evropska unija itd.; sodelovanje na področju kulture, izobraževanja in znanosti v okviru slednje bo predstavljeno v četrtem poglavju diplomskega dela.

nima lastnih kulturnih inštitutov v tujini, je FSK vsekakor ena izmed pomembnejših institucij slovenske kulturne diplomacije. Država lahko v okviru dejavnosti<sup>10</sup> foruma promovira lastno kulturo in goji bližnje medkulturne odnose z ostalimi slovanskimi državami članicami foruma,<sup>11</sup> pri čemer pa ni omejena le na slovanske države, saj je veliko projektov usmerjenih v skupno promocijo slovanske kulture med ostalimi, predvsem evropskimi državami.<sup>12</sup> Z ustanovitvijo FSK leta 2004 je MZZ Republike Slovenije uresničilo besede takratnega ministra za zunanje zadeve Dimitrija Rupla, ki je v svojem članku Primerna zunanja politika dve leti prej pozval k tesnejšemu povezovanju države z ostalimi slovanskimi državami (Rupel 2002, 201).

Iz napisanega sledeč lahko sklepam, da je vloga vlade, čemur bi pritrčila tudi Arndtova definicija kulturne diplomacije, predvsem podporne in koordinativne narave. Če se poglobimo v izvajanje mednarodnih kulturnih politik, ugotovimo, da so na različnih ministrstvih za to zadolženi posebni oddelki, katerih funkcije med drugim vključujejo oblikovanje in izvrševanje mednarodnih kulturnih politik države, ustanavljanje mehanizmov za financiranje in sodelovanje v umetniških in kulturnih projektih ter nadzorovanje in pomoč pri izvajanju kulturnih aktivnosti DKP v tujini. Fundacija Diplo (2010a) med ključne organe kulturne diplomacije prišteva:

- kulturne in pravne oddelke na MZZ,
- mednarodne pisarne na ministrstvih za kulturo (MK),
- oddelke za kulturne odnose na DKP v tujini,
- kulturne centre države v tujini.

V primeru Slovenije bi kot glavni telesi kulturne diplomacije lahko šteli Sektor za mednarodne odnose v kulturi, ki deluje pod okriljem MZZ, in Direktorat za kulturni razvoj in mednarodne zadeve na MK.

Sama menim, da bi veljalo med državne organe, ki delujejo na področju kulturne diplomacije, dodati tudi oddelke za mednarodno sodelovanje in odnose s tujino, ki delujejo

---

<sup>10</sup> Med pomembnejše projekte FSK sodi recimo projekt Sto slovanskih programov, v okviru katerega poteka prevajanje in izdajanje del različnih slovanskih avtorjev v ostale slovanske jezike.

<sup>11</sup> FSK ima enajst držav članic (Slovenija, Belorusija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Ruska federacija, Slovaška, Srbija, Ukrajina) in dve državi opazovalki (Češka, Poljska) (FSK).

<sup>12</sup> Med slovenskim predsedovanjem Odboru ministrov Sveta Evrope (SE) je FSK v Strasbourgu predstavil tri dogodke: literarni večer pesnikov iz slovanskih držav, večer slovanske ljudske glasbe in slovanski filmski festival (MZZ Republike Slovenije 2010a).

v okviru drugih ministrstev, kot so v Sloveniji npr. Služba za mednarodno sodelovanje na Ministrstvu za šolstvo in šport, Služba za mednarodne odnose in evropske zadeve na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ali Direktorat za ekonomske odnose s tujino in Direktorat za turizem na Ministrstvu za gospodarstvo. Vsi ti oddelki si vsak na svoj način in iz različnih razlogov prizadevajo za promocijo države v tujini.

Vloga, ki jo pri izvajanju kulturne diplomacije igra civilna družba, različne nevladne organizacije in posamezniki, postaja z vsakim dnem pomembnejša. Legitimno mesto na področju medvladne diplomacije je nevladnim organizacijam že leta 1996 z Resolucijo 1996/31 priznal Ekonomski in socialni svet OZN (ECOSOC). Njihovo vključevanje v mednarodne politike pa postaja z napredkom komunikacijske tehnologije še lažje in s tem tudi vse bolj konkurenčno delovanju vladnih organov na tem področju (Willets 2008, 341). Zaradi neprofitne narave NVO je njihov vpliv v mednarodni skupnosti sicer manjši, kot bi lahko bil, postajajo pa te organizacije vse pomembnejši oblikovalci splošnih norm, vrednot in moralnih standardov (Coolsaet 2004, 9). Z vključevanjem na področje kulturne diplomacije prispevajo k nastanku novih platform medsebojnih kulturnih izmenjav, med katere lahko štejemo npr. akademske izmenjave, mednarodne forume, turizem itd. (ICD 2010). Dodatna vrednost, ki jo na področje kulturne diplomacije prinašajo NVO, je večja verodostojnost. Mark (2009b, 33) ugotavlja, da je kulturna diplomacija, ki jo izvajajo vlade, njeni organi in zaposleni, nagnjena k temu, da v mednarodni skupnosti predstavlja kar najbolj pozitivno sliko države. Možnost, da bodo državni funkcionarji sredstvo kulturne diplomacije uporabljali za prikazovanje neprijetnih dejstev o državi in s tem posredno kritizirali vladno politiko, je zato zelo majhna (Mark 2009b, 33). Glede izražanja svojega mnenja pa nimajo po svoji naravi neodvisne NVO po navadi nobenih zadržkov. Kot primer lahko navedem glavno britansko neodvisno institucijo na področju kulturne diplomacije, *British Council* (BC).<sup>13</sup> V času Ameriškega napada na Irak je British Council v New Yorku

---

<sup>13</sup> *British Council* je ena izmed pomembnejših neodvisnih organizacij, ki deluje na področju kulturne diplomacije. Ustanovljen je bil leta 1934 na pobudo britanskega MZZ z namenom kulturne promocije Velike Britanije (VB) v svetu. Od njegove ustanovitve so se uradi British Councila hitro širili po vsem svetu in danes je organizacija prisotna v več kot 100 svetovnih državah. Čeprav neodvisen, British Council s svojim delovanjem podpira strateške prioritete britanske vlade, povezuje pa se tudi z NVO in multinacionalnimi korporacijami kot so npr. BBC, Svetovna banka, Svetovni gospodarski forum idr. (Fisher 2009, 58). British Council želi s svojim delom vzpostaviti povezave in omogočiti dvosmerno komunikacijo med ljudmi iz različnih držav in Britanci. V ta namen British Council organizira tečaje angleškega jezika, s svojimi knjižnicami nudi dostop do angleške literature, usposablja učitelje angleškega jezika, povezuje tuje šole s



finančno podprl razstavo vizualnih umetnosti, ki je nosila močno protivojno sporočilo. Bivši direktor ameriškega British Councila, MacKay, poroča, kako je takrat prejel ogorčen klic britanskega generalnega konzula v New Yorku, češ da omenjena razstava nasprotuje prizadevanjem javne diplomacije VB. MacKay je generalnemu konzulu odgovoril, da je glavni namen BC podpiranje kakovostnih kulturnih izdelkov, ob čemer pa BC za politična sporočila teh izdelkov ne odgovarja. MacKay je svojemu zagovoru pred generalnim konzulom dodal, da v nasprotju z javno diplomacijo glavni namen kulturne diplomacije predstavljati kar najbolj raznolik spekter mnenj in prav to BC tudi počne (Arts Industries Policy Forum 2008, 37).

Poročilo *Arts Industries Policy* foruma opozarja, da je lahko taka »neprofitna« diplomacija tudi neprimeren nadomestek za diplomacijo, ki jo izvajajo vladni organi. NVO namreč pogosto agresivno zasledujejo le svoje cilje, ki se nujno ne skladajo z uradnimi cilji države (*Ibid.*, 31).

Vloga neodvisnega posameznika<sup>14</sup> je pri izvajanju kulturne diplomacije ključnega pomena, saj, kot sem do te točke diplomskega dela ugotovila, kulturna diplomacija brez vključevanja javnosti, družbenopolitične skupnosti posameznikov, ne bi mogla obstajati. Neodvisni posameznik se lahko v izvajanje kulturne diplomacije vključi kot umetnik ali kulturni delavec, ki s predstavljanjem svojega dela sodeluje v aktivnostih kulturne diplomacije domače države v tujini, ali pa kot član splošne javnosti na katerega je usmerjena kulturna diplomacija tuje države. Programi EU, ki podpirajo dejavnosti na področju kulture, nudijo obširen spekter možnosti za udejstvovanje umetnikov iz različnih držav. Program Kultura 2007–2013 med drugim financira organizacijo festivalov z udeležbo umetnikov iz različnih evropskih držav, spodbuja prevajanje literarnih del ipd.

Kako na državo gledajo v tujini je bistvenega pomena tudi za zasebna podjetja. Že prej omenjeno poročilo *Arts Industries Policy* foruma ugotavlja, da je zasebni sektor kulturno diplomacijo dokaj hitro prepoznal kot promotorja oz. zaščitnika »pravičnosti znamk« (Arts Industries Policy Forum 2008, 29).<sup>15</sup> Skažena podoba države v mednarodni skupnosti, ki bi

---

šolami v VB, nudi informacije o študiju v VB, organizira turneje britanskih umetnikov v tujini, organizira razstave umetniških del itd. (British Council).

<sup>14</sup> Z neodvisnim posameznikom na tej točki mislim osebo, ki v izvajanju kulturne diplomacije ne deluje v vlogi javnega uslužbenca.

<sup>15</sup> Kulturna diplomacija s pomočjo sredstev kulture in vrednot predstavlja državo v tujini. Na tak način ustvarja določeno podobo države, kar vpliva tudi na podobo zasebnih podjetij te države in njihovih izdelkov.

bila posledica nepopularne poteze v okviru zunanje politike države, lahko negativno vpliva na uspešnost mednarodnega poslovanja njenih zasebnih podjetij. Zanimiv je primer iz leta 2009, ko se je danski premier Lars Lokke Rasmussen srečal s tibetanskim duhovnim vodjo, Dalai Lamo, kljub ostrim protestom kitajskih oblasti. Posledice obiska so bile za Dansko, še posebej za njena podjetja, ki poslujejo na Kitajskem, hude, saj je kitajska vlada slednjim onemogočila poslovanje. Kitajska prepovedi ni sprostila vse dokler Danska ni podala zelo poniževalne uradne izjave, da bo nasprotovala neodvisnosti Tibeta in da se bo v prihodnosti pred nadaljnjimi sprejemi Dalai Lame v državi vedno posvetovala s Pekingom. Prav zaradi dogodkov, podobnih omenjenemu, se tudi zasebna podjetja vključujejo v kulturno diplomacijo in medkulturno povezovanje. Tega pa ne počnejo le z namenom promoviranja podobe svoje države in s tem posredno sebe, ampak tudi zaradi želje po boljšem poznavanju držav svojih poslovnih partnerjev, kar lahko v končni fazi samo pripomore k večji uspešnosti in učinkovitosti poslovanja (ICD 2010).

Iz napisanega v tem poglavju sodeč ni dvoma, da so na področju kulturne diplomacije vlada in njeni organi glavni akterji, zato se bom v svojem diplomskem delu osredotočila predvsem na njihovo vlogo pri izvajanju kulturne diplomacije.

## 2.2 Cilji

Na konferenci Nove paradigme, novi modeli – Kultura v zunanjih odnosih EU, ki je 13–14. maja 2008 potekala v Ljubljani, je Gijs de Vries opredelil tri razloge za kulturno diplomacijo, ki bi jih lahko razumeli tudi kot njene glavne cilje:

- pridobiti vpliv, ki bo olajšal doseganje drugih ciljev zunanje politike;
- vzdrževati ali izboljšati podobo države v tujini;
- spodbuditi razvoj gospodarskih panog, še posebej kulturne industrije.

De Vries (2008, 14) razlaga, da lahko izvajanje kulturne diplomacije pozitivno vpliva na doseganje zunanjepolitičnih ciljev države, ker ustvarja pogoje, ki spodbujajo miroljubne

---

S predstavljanjem kulture in vrednot določene države kulturna diplomacija posega v samo srž državne identitete, zato lahko predpostavljamo, da je podoba države, zasebnih podjetij in njihovih izdelkov, ki jo na tak način predstavlja, resnična oz. bližje resnici, kot bi bila z uporabo katerega drugega sredstva. Taka podoba države je obstojnejša in se jo v primeru dogodka, ki bi lahko škodil mednarodni podobi države v tujini, ne da čez noč spremeniti.

odnose med državami, ter promovira demokracijo, spoštovanje človekovih pravic in trajnostni razvoj. »Kulturni kanali komunikacije«, ki jih s svojim delovanjem vzpostavlja kulturna diplomacija, so lahko za odnose med dvema državama še posebej koristni, če so diplomatski odnosi med njima slabi oz. popolnoma prekinjeni.

Mark se strinja s cilji kulturne diplomacije, ki jih je naštel De Vries, le da sam te cilje deli na dve skupini, in sicer na funkcionalistične in na idealistične cilje. Idealistični cilji kulturne diplomacije, kot so spodbujanje medsebojnega razumevanja, razbijanje predsodkov, boj proti etnocentrizmu in preprečevanje konfliktov, so temelj za doseganje funkcionalističnih ciljev. Med slednje Mark, povzemajoč fundacijo Demos, prišteva naslednje cilje: pospeševanje trgovine, zasledovanje političnih, diplomatskih in gospodarskih interesov države, razvijanje političnih, gospodarskih, trgovinskih, kulturnih in diplomatskih bilateralnih odnosov ipd (Mark 2009b, 9). Tako razmišljanje je logično, saj lahko naklonjenost javnosti neke druge države, ki si jo domača vlada z izvajanjem kulturne diplomacije pridobi, spodbudi povezovanje med omenjenima državama tudi na drugih področjih, kot so recimo gospodarstvo, trgovina itd. Zanimiv primer iz zgodovine kulturne diplomacije predstavlja začetek izvajanja kulturne diplomacije v ZDA. Glavni cilj zgodnje kulturne diplomacije ZDA je bila preprečitev širjenja nacističnih idej v Južni Ameriki. V ta namen so leta 1936 ZDA in južnoameriške države v Buenos Airesu na pan ameriški konferenci za ohranjanje miru sprejele Konvencijo za promocijo med-ameriških kulturnih odnosov (Cummins 2003 2–3). ZDA so dve leti kasneje v okviru State Departmenta ustanovile poseben Oddelek za kulturne odnose, katerega glavna naloga je bila izpolnjevanje zavez konvencije, razširjanje informacij o kulturi ZDA v Latinski Ameriki in povečevanje znanja ZDA o državah Latinske Amerike. Poleg medkulturnih odnosov je bil glavni cilj Oddelka za kulturne odnose tudi povečanje gospodarskega sodelovanja med dvema celinama (Arndt 2005, 59).

Inštitut za kulturno diplomacijo opozarja na cilje ostalih akterjev kulturne diplomacije, ki lahko s svojim delovanjem posredno prispevajo k izpolnjevanju ciljev kulturne diplomacije celotne države. Od države neodvisni oz. pogojno odvisni akterji, kot sta npr. *British Council* ali *Goethe Institut*, delujejo s ciljem širjenja vesti o domači kulturi in jeziku v svetu, s čimer prispevajo k večji vidnosti in prepoznavnosti celotne države. V medkulturno sodelovanje se vključujejo tudi posamezni umetniki, akademiki, profesionalci ali različne

kulturne skupine,<sup>16</sup> vendar ti v primerjavi z vlado v medkulturnih odnosih povečini ne iščejo gospodarskih ali političnih koristi, ampak zasledujejo osebne cilje, kot so promocija svojega dela v tujini, učenje, spoznavanje dela tujih umetnikov, akademikov in profesionalcev ter vzpostavljanje medkulturnih stikov (ICD 2010). To pa še ne pomeni, da ne morejo prispevati k uresničevanju ciljev kulturne diplomacije države, iz katere prihajajo. Kot primer lahko navedem študenta, ki se je odločil za študij v tujini recimo preko EU porgarma *Erasmus*. Pri tem sta ga vodila bodisi želja po nabiranju znanja v neki drugi državi, bodisi želja po spoznavanju novega okolja in ljudi. Gre predvsem za osebne cilje in želje, na katere država, razen tega, da je preko članstva ali kakšne druge povezave z EU omogočila lastnim državljanom udeležbo v omenjenem programu, ni imela veliko vpliva. Načinov, kako lahko omenjeni Erasmus študent v državi gostiteljici deluje kot »kulturni ambasador« lastne države, ni malo. Na podlagi lastnih izkušenj iz Erasmus izmenjave v Brnu na Češkem, lahko naštejemo naslednje načine, na katere lahko Erasmus študent poskrbi za promocijo svoje države: organizacija slovenskega večera s predstavitvijo države, njene glasbe in tradicionalnih jedi, poučevanje slovenščine, diskusije na predavanjih, v katere se študent vključuje s ponazoritvami primerov iz svoje države, dajanje intervjujev o navadah v Sloveniji za lokalne časopise, sodelovanje z lektoratom slovenskega jezika, navsezadnje pa tudi individualni pogovori o Sloveniji z drugimi študenti.

Prav na koncu pa velja omeniti tudi zasebna podjetja, ki se v promocijo svoje države v tujini vključujejo s ciljem izboljšanja lastne poslovne uspešnosti (ICD 2010), kar sem obravnavala že v prejšnjem podpoglavju.

## 2.3 Orodja

Uresničevanje medkulturnega razumevanja med javnostmi različnih držav, ki je bistvo prakse kulturne diplomacije, je pogojeno z uporabo pravih orodij. Da je na tem mestu obravnava orodij kulturne diplomacije ključnega pomena, lahko podkrepim z dejstvom, da so prav orodja eden izmed tistih dejavnikov, ki kulturno diplomacijo razlikujejo od javne. Na podlagi do sedaj predstavljenih dejstev sem ugotovila, da kulturna diplomacija spodbuja neposredne stike med ljudmi iz različnih držav, v katere se državni organi neposredno

---

<sup>16</sup> Orkestri, gledališke skupine, pevski zbori itd.

načeloma ne vmešavajo. Glavna naloga državnih organov je, da s podpisovanjem bilateralnih ali multilateralnih sporazumov na področju kulture, izobraževanja in znanosti poskrbijo za pravno podlago in koordinacijo uporabe orodij kulturne diplomacije.

Med najpomembnejša orodja kulturne diplomacije sodijo kulturni inštituti oz. centri države v tujini.<sup>17</sup> V primeru slovaških kulturnih inštitutov v tujini je njihova glavna naloga skrb za razvoj vzajemnega sodelovanja Slovaške in države gostiteljice na področju kulture, umetnosti, izobraževanja, znanosti, tehnologije, gospodarstva in turizma. Na Slovaških inštitutih se odvijajo različne razstave, literarni dogodki, gledališke igre, glasbeni koncerti ter predstavitve zgodovinske in kulturne dediščine Slovaške, s katerim želi inštitut javnosti v državi gostiteljici kar najbolj približati slovaško kulturo in državo na splošno.

Pomembna orodja kulturne diplomacije so tudi knjižnice, ki jih domača država odpre v neki drugi državi. Med hladno vojno so ZDA, Francija in Velika Britanija v osvobojenih afriških kolonijah ustanovile večje število knjižnic, preko katerih so hotele vplivati na elite držav gostiteljic, da le te ne bi podlegle sovjetski propagandi. Arndt razlaga, da so ameriške knjižnice med hladno vojno služile kot kulturni centri za interakcijo z Američani, nudile so širok nabor ameriške literature in učbenikov za učenje in poučevanje angleščine ter utelešale idejo o javnem dostopu do informacij v svobodni družbi (Arndt 2005, 160).

Med orodja kulturne diplomacije velja prišteti tudi institucije, ki se ukvarjajo s poučevanjem domačega jezika v tujini (oddelki domačega jezika in literature na tujih univerzah, lektorati) oz. študijske programe, ki so povezani z državo (npr. ameriške študije). Na primeru Fakultete za družbene vede (FDV) Univerze v Ljubljani lahko potrdim prisotnost vpliva kulturne diplomacije ZDA, saj fakulteta nudi tako program Ameriških študij, kot tudi nedavno odprt (marec 2010) ameriški kotichek z ameriškim časopisjem in literaturo.

Če ostanem na izobraževalnem področju, lahko med orodja kulturne diplomacije dodam še izobraževalne in kulturne izmenjave oseb. Izmenjave učenjakov in umetnikov so že v preteklosti spodbujale zблиževanje med različnimi kulturami. Uporabljali so jih npr. stari Grki, ki so kot kulturne ambasadorje v tujino pošiljali svoje najboljše filozofe in pesnike. V

---

<sup>17</sup> Na tej točki bi veljalo razrešiti dilemo med pojmovanjem kulturnega inštituta kot akterja (Fundacija Diplo 2010a) in pojmovanjem kulturnega inštituta kot orodja kulturne diplomacije (Wyszomirski in drugi v Bučar 2007, 42). Menim, da sta obe pojmovanji pravilni. Kulturni inštitut je lahko orodje, ki ga država uporablja pri izvajanju kulturne diplomacije v tujini; lahko pa je tudi akter, saj izvaja lastne dejavnosti kulturne diplomacije v podporo kulturne diplomacije celotne države.

srednjem veku pa so podobno prakso izvajali tudi evropski dvori med sabo (Arndt 2005, 2–10). Danes med bolj poznane programe izmenjave oseb v izobraževalne namene sodi, poleg že omenjenega programa *Erasmus*, Fulbrightov program, ki ga finančno podpira vlada ZDA. Glavni namen Fulbrightovega programa je spodbujanje medkulturnega razumevanja preko financiranja študija, poučevanja in raziskav bodisi Američanov v tujini, bodisi tujcev v ZDA.

Medkulturno razumevanje se lahko spodbuja tudi prek enkratnih dogodkov, kot so s kulturno povezane mednarodne konference, seminarji in delavnice ter razstave, predstave in drugi kulturni dogodki. V času slovenskega predsedovanja Svetu EU je Slovenija npr. organizirala koncert Slovenske filharmonije v Bruslju, ki je potekal v sklopu uradne slovesnosti slovenskega predsedovanja EU.

Prav na koncu pa velja med orodja kulturne diplomacije prišteti še aktivnosti, povezane s trgovino kulturnih proizvodov in storitev (Wyszomirski in drugi v Bučar 2007, 42). V okvir kulturnih proizvodov in storitev lahko vključimo glasbo, (dokumentarne) filme, licenčne oddaje, radijske in televizijske postaje ipd. Demos (2007, 31) navaja zanimiv primer uporabe orodja kulturne diplomacije, in sicer izvoz britanske licenčne oddaje *Pop Idol* na Kitajsko. Gre za oddajo, v kateri so gledalci pred televizijskimi sprejemniki prek telefonskega glasovanja izbirali najboljšega še neuveljavljenega glasbenega izvajalca. Omenjena oddaja je dosegla ogromno gledanost (400 milijonov gledalcev), njena izjemnost pa leži v dejstvu, da je v državi, v kateri še nikoli niso potekale splošne državne volitve, predstavila in uvedla koncept ljudskega glasovanja.

### 3 KULTURNA DIPLOMACIJA IN SLOVANSKE DRŽAVE V EVROPSKI UNIJI

V raziskovalnem delu svoje diplomske naloge se bom osredotočila na analizo kulturne diplomacije slovanskih držav v EU in predstavila dodatne možnosti razvoja kulturne diplomacije, ki jih svojim državam članicam preko različnih programov nudi EU. Da so Slovani z vidika kulturne diplomacije zanimiv predmet preučevanja potrjujejo zgodovinska gibanja za vseslovansko vzajemnost, ki bi jih lahko šteli za zametke kulturne diplomacije. Prve ideje o povezovanju vseh Slovanov na temelju skupne kulture in izvora so se na začetku 19. stoletja pojavile pri Slovanih, živečih pod Habsburško oblastjo. Idejo o kulturi kot emancipacijskem potencialu so Slovani prevzeli od nemškega romantičnega nacionalizma; ta trdi, da se kulturni nacionalizem pojavi, ko je neka narodna skupina podrejena tuji vladi (Rocker 1937, 213). To drži tudi za Slovane 19. stoletja. Ker Slovani niso imeli lastnih držav, v identificiranju s katerimi bi lahko oblikovali svojo narodnost, kot je bilo to pri zahodnih Evropejcih, so »morali« svojo narodnost zgraditi na temelju pripadnosti isti etnični in kulturni skupini (Wagner 2003, 193). Pri Slovanih seveda ni šlo za skupno identifikacijo, saj si je vsak slovanski narod želel nekoč živeti v lastni državi, ker pa so bili v nastajajoči mednarodni skupnosti 19. stoletja prešibki, da bi se za narodne pravice borili sami, so se oprli na širše Slovanstvo.

Slovani so danes povečini svobodni narodi z lastnimi državami, vendar so kljub svoji številčni premoči nad ostalimi evropskimi rodovi v Evropi dokaj neopazni. Zakaj bi bilo torej sploh pomembno, da preučujem Slovane?

Problem koncepta kulturne diplomacije je, da se njeni teoretiki v svojih delih največkrat osredotočajo na prakso zahodnih držav; predvsem ZDA, Francije in Velike Britanije, medtem ko je takega znanja o slovanskih državah malo. V prvem delu tega poglavja bom zato na kratko predstavila slovanska gibanja 19. in 20. stoletja in poskušala dokazati, da so Slovani že v preteklosti v medsebojnih povezovanjih uporabljali nekatera orodja kulturne diplomacije. Izmed orodij, ki so jih Slovani uporabljali, je tudi nekaj takih, ki bi jih lahko Slovani za izboljšanje potenciala kulturne diplomacije lastnih držav uporabljali danes, pa jih ne. V drugem delu pa bom predstavila aktualno kulturno diplomacijo slovanskih držav, ki naj služi kot baza osnovnih podatkov za vse tiste, ki se bodo v prihodnosti podali na pot preučevanja kulturne diplomacije Slovanov.

### **3.1 Pregled vseslovanskih gibanj skozi prizmo kulturne diplomacije**

Povezovanje Slovanov in slovansko gibanje nista enoznačna pojava, saj sta se v raznoraznih oblikah pojavljala v različnih časovnih obdobjih in v različnih delih Evrope. Kot sem že ugotovila, se je ideja slovanske vzajemnosti najprej pojavila pri Slovanih, živečih pod Habsburško oblastjo. Za očeta zgodnjega panslavizma veljata Čeha Adam František Kollár in Pavel Josef Šafařík, ki sta pod vplivom nemškega romantičnega nacionalizma ter idej francoske revolucije in razsvetljenstva oblikovala teorijo o Slovanih kot pripadnikih istega naroda. Kollár je verjel, da se bodo Slovani združili v en narod s skupnim jezikom, literaturo in narodno kulturo (Černý 1995, 16), vendar pa skupne politične enote ni podpiral. Da bi enoten slovanski narod postal realnost, je Kollár predlagal ustanovitve slovanskih knjigarn in knjižnic v vseh večjih mestih, izmenjavo knjig slovanskih avtorjev, ustanovitev oddelkov slovanskih jezikov in literature na univerzah, skupno abecedo, pripravo knjige primerjalnega slovanskega jezikoslovja ter zbirk slovanskih pesmi in pregovorov itd. (The Slavonic Review 1927, 339–342).

#### ***3.1.1 Slavizmi pred prvo svetovno vojno***

Ideje Kollárja in Šafaříka so se prvič utelesile v avstroslavizmu, gibanju, ki se je v štiridesetih letih 19. stoletja razvilo med habsburškimi Slovani. Avstroslavizem je bilo gibanje, katerega glavni vodje, med njimi František Palacký in Karel Havlíček, so si prizadevali za izboljšanje položaja Slovanov znotraj Habsburške monarhije. Zagovarjali so reorganizacijo Habsburške monarhije, izpostavili potrebo po moderni liberalni ustavi, se zavzemali za združenje habsburških Slovanov in za zagotovitev kulturne svobode ter enakopravnosti vseh narodov znotraj monarhije (Palacký v Wollmanu 1968, 226). Gibanje je združevalo tako Slovane znotraj kot izven monarhije, saj so se na prvem vseslovanskem (avstroslavističnem) kongresu, organiziranem junija 1848 v Pragi, zbrali predstavniki vseh slovanskih narodov z izjemo Bolgarov. Praški kongres je bil manifest proti velikonemškim težnjam za združitev razdrobljene Nemčije in Habsburškega cesarstva v eno državo; habsburški Slovani so se namreč bali, da bi v primeru nastanka velike Nemčije imeli še manj možnosti za narodni razvoj. Delegati so na kongresu sprejeli poseben manifest, s katerim so se v duhu gesla francoske revolucije »svoboda, enakost, bratstvo« obrnili k



Evropi in klicali k novi politični ureditvi stare celine. Pozvali so k enakopravnosti za slovanske narode znotraj Habsburške monarhije (Šesták 2000, 140) ter izrazili željo, da bi bila Poljakom in slovanskim narodom v Kraljevini Ogrski ter Turčiji omogočena samostojnost (Orton 1978, 88). Uvedba avstroogrškega dualizma leta 1867 je pomenila konec za gibanje avstroslavizma. Po reorganizaciji monarhije, ki je uvedla enakopravnost Avstrijcev in Madžarov, ni pa upoštevala glavnega poziva avstroslavistov po nujnosti vzpostavitve federacije vseh narodov monarhije, so habsburški Slovani izgubili upanje v uresničitev avstroslavističnih ciljev (Lavrín 1962, 15–16).

Avstroslavizem, kot tudi vsa nadaljnja slovanska gibanja, bi težko primerjali s kulturno diplomacijo moderne dobe, saj slovanski narodi 19. in začetka 20. stoletja niso imeli lastnih držav, da bi lahko diplomacijo sploh izvajali. Kljub temu dejstvu pa so Slovani v svojem povezovanju uporabljali nekatera izmed orodij, ki jih uporablja tudi aktualna kulturna diplomacija. V primeru avstroslavizma je bil to sam koncept združevanja na kongresih. Kongresi, ki so se vrstili od leta 1848 pa do druge svetovne vojne, so bili poleg iskanja skupnih rešitev za slovanske probleme tudi orodje kulturnega zблиževanja in medsebojnega spoznavanja med Slovani.

Nadaljevanje poti po časovni razpredelnici vseslovanskega povezovanja nas privede do panslavizma. Panslavizem je bil idejno in politično gibanje, ki se je zavzemalo za združitev vseh Slovanov v skupno politično enoto (Beneš 1947, 80–81). Panslavizem se je razvil v Ruskem carstvu, temeljil pa je na predpostavki, da je rusko carstvo oz. rustvo tisto, ki se lahko upira pangermanizmu in ki bi lahko nudilo drugim Slovanom oporo in zaščito na kulturnem, gospodarskem in političnem področju (Gantar Godina 1994, 82). Levine (1914, 665–667) piše, da je bil resničen motiv panslavistov želja po teritorialni ekspanziji Rusije, po njenem neomejenem dostopu do Črnega morja, morskih ožin in po prevladujočem vplivu na Balkanu. Največji razcvet je panslavizem doživel v obdobju tik po Krimski vojni (1853–1856), ko je bil v Moskvi ustanovljen Slovanski dobrodelni odbor. V programu odbora je bilo zapisano, da bo odbor pomagal šolam, knjižnicam in cerkvam neruskih slovanskih narodov ter neruskim slovanskim študentom, ki študirajo v Rusiji (Zlatar 2006, 268). V šestdesetih letih 19. stoletja so nastale podružnice Slovanskega dobrodelnega odbora tudi v drugih mestih carstva (Sankt Peterburg, Kijev, Odesa) (Sumner 1935, 29), hkrati pa je bila ustanovljena Družba za podporo južnim Slovanom. Namen te družbe je

bilo zbiranje finančnih sredstev namenjenih štipendiranju južnoslovanskih študentov in ohranjanju pravoslavnih šol na ozemlju pod nadzorom Turkov (Popov v Vlček 2002, 135–136). Panslavizem je v primerjavi z avstroslavizmom z vidika kulturne diplomacije stopil še korak dlje. V duhu aktualne prakse kulturne diplomacije je že v drugi polovici 19. stoletja podpiral študentske izmenjave in pomagal pri vzdrževanju šol ter knjižnic drugih narodov. Marca 1867 sta bila v Moskvi organizirana slovanska etnografska razstava in nov vseslovanski kongres. Na kongresu so neruski delegati sicer zanikali željo po političnem združenju z Rusijo, so pa sklenili, da naj bi se v večjih slovanskih mestih začela ustanavljati društva za izdajanje in izmenjavo slovanske literature, da naj bi se na univerzah odpirale katedre slovanskih jezikov, da bi se redno organizirala srečanja slovanskih zgodovinarjev, etnografov, umetnikov in drugih izobražencev (Pervij vseslavjanskij sjezd v Rossii v Vlček 2002, 163). Panslavizem je v Rusiji s političnega vidika igral marginalno vlogo, saj si ga carji, čeprav so mu bili naklonjeni, zaradi bojazni po ohladitvi odnosov z zahodnimi velesilami niso upali podpirati. Panslavizem je ob naraščanju notranjepolitičnih problemov (odprava fevdalizma, zahteve po uvedbi ustave, lakota) začel zamirati in na začetku 20. stoletja že skoraj izginil.

Zadnji na mestu obravnavanih predvojnih slavizmov je neoslavizem, ki je z vidika kulturne diplomacije ponudil največ inovativnih praks. Ideja neoslavizma je zagovarjala obstanek avstrijskih Slovanov znotraj monarhije pod pogojem, da jim Avstrija zagotovi vse politične in narodnostne pravice. V tem gibanju naj bi imela pomembnejšo vlogo tudi Rusija, ki bi s tesnim sodelovanjem z monarhijo omejevala nemški vpliv na Avstrijo in s tem varovala ogrožene slovanske narode (Gantar Godina 1994, 11). Osrednje točke neoslovanskega gibanja so bili vseslovanski kongresi, na katerih so se združevali slovanski politiki, akademiki in novinarji. V obdobju od 1898 do 1908 se je npr. zvrstilo sedem časnikarskih kongresov, najvidnejši rezultat teh srečanj pa je bila ustanovitev glasila *Slovanský přehled* (Slovanski pregled), ki je v nasprotju z nemškimi časopisi predstavljal Slovane v bolj realni podobi in pisal o kulturnih ter gospodarskih vprašanjih Slovanov. Prvi splošni neoslovanski kongres se je zgodil 12. julija 1908 (Vyšný 1992, 92). Na kongresu so razpravljali o možnostih kulturnega in gospodarskega zблиževanja Slovanov. Razpravljali so npr. o organizaciji vseslovanske razstave v Moskvi leta 1911, katere namen bi bil vzajemno spoznavanje in navezava bližjih stikov med Slovani. Debatirali so tudi o pospeševanju

slovanskega turizma, o organizaciji slovanskega knjigotrštva in celo o ustanovitvi vseslovanske banke (Gantar Godina 1994, 122). Na naslednjem vseslovanskem kongresu, ki se je zgodil 10. julija 1910 v Sofiji, so, sicer v okrnjeni sestavi, slovanski delegati uspeli sprejeti nove resolucije. Zavezali so se k ustanovitvi zveze slovanskih turističnih društev, zveze slovanskih gledališč in slovanskega književnega bazarja, govorili so tudi o združenju slovanskih akademij ter o izdajanju slovanskih antologij in slovanskega leksikona (Vyšný 1977, 195–203). Večina predlaganih projektov, izvedba katerih bi bila s pogleda današnje kulturne diplomacije izjemen dosežek, je ostala neuresničeni. Prva svetovna vojna je na novo začrtala razmerja in odnose med slovanskimi narodi. Z nastankom slovanskih držav Slovani niso več videli potrebe po organiziranju vseslovanskih kongresov, s tem pa je zamrl tudi neoslavizem.

### ***3.1.2 Slavizmi po prvi svetovni vojni***

Po začetku prve svetovne vojne se Slovani niso več povezovali v obsegu predvojnih gibanj. Idejni vodja neoslavizma čeh Karel Kramář je med prvo svetovno vojno sicer zasnoval nov slovanski program, ki je predvideval ustanovitev slovanske federacije, na čelu katere bi bila ruska ustavna monarhija (Kramář v Lustigová 2004, 148), vendar njegova ideja pri ostalih Slovanih ni dosegla odziva. Rusija se je npr. med prvo svetovno vojno povezovala le s pravoslavnimi balkanskimi Slovani (Beneš 1947, 214). Po spremembah političnega sistema pa je bila zainteresirana le za povezovanje s tistimi državami, ki so pripravljale ali že izvedle proletarsko revolucijo (Gorjaninov v Vlček 2002, 224).

Po prvi svetovni vojni se je z nastankom novih slovanskih držav za Slované začelo novo obdobje. Kljub dejstvu, da bi lahko kot samostojne slovanske države prvič suvereno gradile na slovanski vzajemnosti, so se temu cilju z izjemo Češkoslovaške izneverile (Milyukov 1927, 278). Češkoslovaška je želela Prago spremeniti v središče proučevanja slovanske kulture, zato je ustanovila slovanski inštitut, veliko vseslovansko knjižnico in mnogo drugih slovanskih društev ter institucij. Sprejela je tudi ruske in ukrajinske emigrante ter jim v državi omogočila delo ali jih finančno podpirala pri študiju (Beneš 1947, 234–235).

Ideja vseslovanskega povezovanja je mirovala vse do druge svetovne vojne oz. natančneje do nemškega napada na Sovjetsko zvezo. Rusi so v obdobju od avgusta 1941 do maja 1943 organizirali tri vseslovanske kongrese, na katerih so Rusi svarili pred

velikonemškimi načrti in pozvali ostale Slované k skupni obrambi proti nemškemu nacizmu. Po koncu vojne je postalo jasno, da trije slovanski kongresi niso bili namenjeni ustvarjanju nove slovanske politike, ampak predvsem spodbujanju sovjetskih vojakov v boju proti Nemcem. Tudi mali slovanski narodi so imeli svoje razloge za sodelovanje na kongresih. Z bližanjem konca vojne je postajalo vse bolj jasno, da jih bo osvobodila rdeča armada, zato je bilo povezovanje s Sovjetsko zvezo še toliko bolj pomembno. Z nastankom bloka komunističnih držav po koncu vojne je ideja povezovanja na temelju slovanstva zamrla, saj je njeno vlogo prevzela ideja komunizma.

### **3.2 Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji**

Pregled zgodovine slovanskih povezovanj je razkril, da so Slovani že v preteklosti uporabljali nekatera orodja kulturne diplomacije, med njimi: kongrese, študentske izmenjave, vseslovanske razstave (Slovanska etnografska razstava v Moskvi), publikacije (Slovanski pregled), finančno pomoč slovanskim šolam in knjižnicam itd. V tem poglavju se bom posvetila aktualni kulturni diplomaciji slovanskih držav, ki so članice EU. Pred tem pa velja nekaj pozornosti nameniti tudi tematiki današnjih vseslovanskih povezav.

Danes o kakršnihkoli gibanjih za vseslovansko vzajemnost, primerljivih s preteklimi, ne moremo govoriti, je pa na področju medslovanskega povezovanja aktivnih nekaj organizacij. Najvidnejša organizacija je Forum slovanskih kultur s sedežem na trzinskem gradu Jable v Sloveniji, ki je bil predstavljen že v drugem poglavju in se mu zato na tem mestu ne bom ponovno posvečala. Med vidnejše projekte sodi tudi *Slavic@*. Gre za mednarodni projekt slovenskega Inštituta za civilizacijo in kulturo (ICK), ki si prizadeva za vzpostavitev in utrditev skupne mreže med slovanskimi državami. Glavna področja njegovega delovanja so predstavljanje in izmenjava informacij o slovanskih kulturah, uveljavljanje raznolike in kvalitetne slovanske kulturne produkcije ter vzpostavljanje mednarodne mreže NVO in mladinskih civilno-družbenih organizacij (ICK 2010). ICK med drugim vzdržuje tudi spletni portal *Slavic@Gate*, ki je namenjen debati in izmenjavi idej med Slovani in o Slovanih. Naslednji zanimiv projekt je *Project Slavic Networks*, ki je bil financiran v sklopu programa *Erasmus – Lingua I*, izvajalo pa ga je šest slovanskih univerz in Bolgarski državni radio. Glavni cilj projekta je bilo spodbuditi zanimanje za

učenje slovanskih jezikov v slovanskih in neslovanskih državah ter prikazati jezikovne in kulturne podobnosti/razlike držav partneric (Slavic-net). Na tej točki se preučevanje aktualnih vseslovanskih povezav na žalost zaključí. Na svetovnem spletu sicer obstaja nekaj spletnih strani društev (*Slavic unity, Slavs of New York, Slavic gospel association* itd), ki spodbujajo k povezovanju Slovanov in organizirajo kulturne dogodke s slovansko tematiko, vendar pa jih za kaj več kot simpatizerje slovanstva ne moremo poimenovati.

Za današnje povezave med slovanskimi državami lahko rečemo, da so predvsem bilateralne narave, saj potekajo na ravni medvladnih in medministrskih sporazumov. Slovenija ima npr. podpisanih več krovnih sporazumov in programov o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti z ostalimi slovanskimi državami. Med zadnje sodita leta 2008 sprejet Sporazum o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju med Vlado RS in Vlado Črne gore in leta 2006 sprejet Program sodelovanja v znanosti, izobraževanju in kulturi med Vlado RS in Vlado Republike Bolgarije (MZZ Republike Slovenije 2010b).

### ***3.2.1 Skupne značilnosti kulturne diplomacije obravnavanih slovanskih držav***

Kulturna diplomacija obravnavanih držav; Bolgarije, Češke, Poljske, Slovaške in Slovenije ima več skupnih točk. Prva skupna točka so glavni akterji kulturne diplomacije, ki so v obravnavanih državah naslednji:

- MZZ in njegovi specializirani oddelki,
- diplomatsko konzularna predstavništva,
- kulturni inštituti države v tujini (izjema Slovenija),
- Ministrstvo za kulturo in njegovi specializirani oddelki,
- Ministrstvo za šolstvo, visoko šolstvo in znanost,
- Ministrstvo za gospodarstvo.

MZZ obravnavanih držav ima dve glavni nalogi pri izvajanju kulturne diplomacije, in sicer:

- s sprejemanjem mednarodnih sporazumov na bilateralni in multilateralni ravni oblikuje pravne temelje za izvajanje dejavnosti kulturne diplomacije;
- koordinira delo DKP in kulturnih inštitutov države v tujini.

Najvidnejši predstavniki in izvajalci kulturne diplomacije obravnavanih držav v tujini so že omenjena DKP, kjer so za bilateralno sodelovanje na področju kulture zadolženi diplomati različnih rangov, od sekretarjev do konzulov. Specializirani diplomati za kulturne odnose, kulturni atašeji, so na DKP držav prej izjema kot pravilo. Pomembna je tudi vloga kulturnih inštitutov. Glavna sredstva, ki jih pri izvajanju kulturne diplomacije uporabljajo, so med drugim jezikovni tečaji, umetniške razstave, filmske projekcije, predavanja itd.

Naloga ostalih ministrstev je, da MZZ pomagajo pri izvajanju dejavnosti, ki jih državi nalagajo bilateralni in multilateralni sporazumi ter članstvo v mednarodnih institucijah. Ministrstva za kulturo so zadolžena za izvajanje kulturnih dejavnosti (kulturne izmenjave, skupni kulturni projekti itd.), ministrstva za šolstvo, visoko šolstvo in znanost pa za izpolnjevanje mednarodnih dogovorov v okviru svojega sektorja (izobraževalne izmenjave, poučevanje domačega jezika kot drugega tujega jezika ipd). Posredno bi za akterja kulturne diplomacije obravnavanih slovanskih držav lahko šteli tudi Ministrstvo za gospodarstvo, njegove oddelke za mednarodno trgovino in turizem ter specializirane agencije (državne agencije za spodbujanje investicij, agencije za razvoj turizma itd.). Pozitivna podoba države v tujini je namreč ključnega pomena za uspešno mednarodno trgovino in turizem in prav to je glavni razlog, da se v promocijo države vključujejo tudi omenjeni »gospodarski« akterji.

### 3.2.2 *Kulturna diplomacija Bolgarije*

Pregled kulturne diplomacije posameznih slovanskih držav, ki so članice EU, začenjam z Bolgarijo. Bolgarija leži na jugovzhodu Evrope, njeno glavno mesto je Sofija in s 7,97 milijoni prebivalcev ter površino ozemlja 110,993.6 km<sup>2</sup> sodi med srednje velike evropske države. Danes je Bolgarija demokratična republika, ki se je po padcu komunizma z novo ustavo, sprejeto leta 1991, zavezala k razvoju demokracije in tržnega gospodarstva. Osnovni podatki o bolgarskem gospodarstvu so predstavljeni v tabeli 3.1.

Tabela 3.1: Osnovni podatki o gospodarstvu Bolgarije za leto 2009

Valuta	Nominalni BDP (milijarda EUR)	BDP/prebivalca (EUR)	Stopnja rasti realnega BDP (%)	TNI (EUR)	Privabljanje TNI v 2010 (mesto)
Lev	36,687	4.782	- 5	36.249.355.354	19.

Vir: CIA, IMF, InvestBulgaria in UNCTAD (2010).

Država je članica OZN, SE in NATO, leta 2007 pa je postala tudi najmlajša članica EU od tukaj obravnavanih držav (Ministerski svet na RB 2010). Republika Bolgarija ima v tujini 83 veleposlaništev, 18 generalnih konzulatov, 6 stalnih misij pri mednarodnih institucijah in 2 diplomatski pisarni. Država ima tudi tri kulturne atašeje, in sicer v Teheranu, Bukarešti in Tokiu (Ministerstvo na Vunšnite Raboti RB 2010a).<sup>18</sup>

Pri obravnavi kulturne diplomacije Bolgarije se velja najprej posvetiti vlogi bolgarskega MZZ. V okviru MZZ je za promocijo Bolgarije in njene kulture zadolžen Informacijski in komunikacijski direktorat (*Direkcija informacija, vruzki s občectvenostta i evropejska komunikacija*). Direktorat izvaja aktivnosti javne diplomacije in organizira promocijske kampanje v skladu s smernicami zunanje politike Bolgarije. Poleg tega za promocijo države v tujini pripravlja promocijske materiale in vzdržuje spletno stran ministrstva. Za stike z Bolgari, živečimi v tujini, in za varovanje njihovih pravic skrbi Direktorat za konzularne odnose (*Direkcija konsulski otnošenia*), ki med drugim izvaja tudi aktivnosti za ohranjanje in razvoj bolgarskega jezika ter kulturnih in verskih tradicij. Dolžnost za izvajanje mednarodnega sodelovanja na področju kulture in pomoč Bolgarskim inštitutom v tujini lahko najdemo tudi med nalogami zunanjega ministra (Ministerstvo na Vunšnite Raboti RB 2009, 5., 35. in 43. čl.).<sup>19</sup>

Glavni akter kulturne diplomacije v državi je Državni inštitut za kulturo (*Kulturen institut*). Inštitut je bil ustanovljen leta 2006 s strani vlade Republike Bolgarije na predlog ministra za zunanje zadeve v soglasju z ministrom za kulturo. Državni inštitut za kulturo je pravna oseba, katerega delovanje nadzoruje MZZ, čeprav ta ne deluje neposredno pod njegovim okriljem. Med dejavnosti inštituta sodijo:

- nadziranje izvajanja nalog, ki jih državi nalagajo podpisani mednarodni sporazumi na področju kulture, znanosti in izobraževanja;
- predstavljanje bolgarske kulture v tujini;

---

<sup>18</sup> Opozoriti bi želela, da je lahko število kulturnih atašejev Republike Bolgarije in ostalih, v tem poglavju obravnavanih držav, napačno. Informacije o kulturnih atašejih sem iskala na spletnih straneh posameznih DKP omenjenih držav v tujini. Te strani so bile velikokrat skope z informacijami o diplomatskih uslužbencih in njihovih diplomatskih rangih. Da bi dobila prave podatke sem se (večkrat) poskušala povezati z DKP obravnavanih držav v Sloveniji, vendar sem popoln odgovor dobila le iz veleposlaništva Češke republike v Ljubljani in iz slovenskega MZZ.

<sup>19</sup> Za vzdrževanje stikov z Bolgari in bolgarskimi skupnostmi v tujini skrbi tudi Državna agencija za Bolgare v tujini, ki zagotavlja povezanost Bolgarov z domovino, trajnost bolgarskega etnično-kulturnega prostora izven nacionalne države in s tem tudi ustvarjanje bolgarskih lobijev v tujini (Državnata agencija za Bulgarite v čužbina).

- sodelovanje z ostalimi vladnimi in nevladnimi organizacijami, ki pomagajo bolgarskim skupnostim v tujini;
- sodelovanje z MK pri podpiranju aktivnosti Bolgarskih kulturnih inštitutov v tujini;
- koordiniranje sodelovanja v mednarodnih organizacijah, ki delujejo na področju kulture, znanosti in izobrazbe (UNESCO, SE, Frankofonija<sup>20</sup>);
- sodelovanje z diplomatskim inštitutom pri usposabljanju kulturnih atašeev in nadzor izvajanja njihovega dela (Ministerstvo na Vunšnite Raboti RB 2006, 3–4 čl.).

Na MK Republike Bolgarije za mednarodno kulturno sodelovanje skrbi Oddelek za mednarodne odnose (*Otdel meždunarodni dejnosti*), ki spada pod Direktorat za kulturno politiko. Glavne naloge Oddelka za mednarodne odnose, ki jih lahko štejemo pod dejavnosti kulturne diplomacije, so promocija bolgarske kulture v tujini ter koordinacija, načrtovanje in izvajanje aktivnosti Bolgarskih kulturnih inštitutov. Oddelek med drugim skrbi za nadzor izvajanja in koordinacijo nalog na področju kulture, izobraževanja in znanosti, h katerim se je država zavezala s podpisom mednarodnih sporazumov ali z včlanitvijo v mednarodne institucije (EU, SE, UNESCO, CEI itd.) (Ustrojstven pravilnik na Ministerstvo na kulturata RB 2009, 25. čl.).

Bolgarsko kulturo v tujini poleg DKP neposredno predstavlja tudi deset Bolgarskih kulturnih inštitutov (*Bulgarskite kulturni instituti v čužbina*), ki se nahajajo v Berlinu, Bratislavi, Budimpešti, Varšavi, Dunaju, Moskvi, Parizu, Pragi, Rimu in v Skopju. Glavne naloge kulturnih inštitutov so razširjanje vesti o bolgarski kulturi v državi gostiteljici, ustvarjanje pozitivne podobe Bolgarije ter grajenje dobrih medkulturnih odnosov med Bolgarijo in državo gostiteljico (Ministerstvo na kulturata RB 2010a, 1).

Bolgarija je imela v letu 2010 aktivnih 75 medvladnih in 6 medministrskih mednarodnih sporazumov na področju kulture, znanosti in izobraževanja, ob tem pa tudi en sporazum o sodelovanju med bolgarsko nacionalno knjižnico Svetega Cirila in Metoda ter Turčijo

---

<sup>20</sup> Frankofonija (OIF) je mednarodna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1970, s poslanstvom spodbujanja solidarnosti med državami članicami, v katerih je francoščina eden od uradnih jezikov. Članice oz. opazovalke so lahko tudi države, ki gojijo posebno navezanost na francoski jezik ali kulturo. V sklopu OIF se odvijajo različne dejavnosti multilateralnega sodelovanja za promocijo francoskega jezika, miru in trajnostnega razvoja ob spoštovanju kulturne in jezikovne raznolikosti vseh držav članic (OIF).



(Ministerstvo na kulturata RB 2010b).<sup>21</sup> Država je članica naslednjih mednarodnih organizacij, ki delujejo tudi na področju kulture: UNESCO, Frankofonija, SE in CEI (Ministerstvo na Vunšnite Raboti RB 2010b). Sredstva, ki jih država nameni za kulturne dejavnosti, so npr. leta 2008 znašala 246 milijonov EUR oz. 31,29 EUR/prebivalca (Compendium).

Dodatne informacije o akterjih Bolgarije na področju kulturne diplomacije so predstavljene v tabeli 3.2.

Tabela 3.2: Drugi akterji kulturne diplomacije v Bolgariji

Akter		Dejavnosti kulturne diplomacije
Ministrstvo za izobraževanje, mladino in znanost	Direktorat za mednarodno in evropsko sodelovanje	Koordinira odnose Bolgarije z mednarodnimi institucijami na področju izobraževanja, mladine in znanosti (EU, SE, UNESCO itd.) in izvaja naloge, ki jih nalaga članstvo v teh institucijah ali drugi mednarodni bilateralni/multilateralni sporazumi, koordinira implementacijo državnih zakonov, ki se nanašajo na Bolgare ter kulturno in zgodovinsko dediščino v tujini
Ministrstvo za gospodarstvo, energijo in turizem	Direktorat za marketing, oglaševanje in informacije o turizmu	Izvaja marketinške raziskave in pripravlja letni načrt promocije bolgarskega turizma v tujini, organizira izdelavo promocijskega materiala o državi in skrbi za njegovo razširjanje v tujini, vzdržuje uradno stran, posvečeno bolgarskemu turizmu, pomaga turističnim združenjem pri promociji njihovih turističnih programov
	Direktorat za zunanjo politiko	V sodelovanju z DKP predstavlja Bolgarijo kot zanesljivega gospodarskega partnerja, skupaj z Bolgarskimi kulturnimi inštituti in bolgarskimi podjetji v tujini promovira bolgarski turizem

<sup>21</sup> Bolgarija ima sklenjene medvladne sporazume o sodelovanju na področju kulture, znanosti in izobrazbe z naslednjimi slovanskimi državami: Belorusija, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Poljska, Ruska federacija, Slovaška, Slovenija, Ukrajina, Hrvaška in Češka (prevzeto z nasledstvom); trenutno pa z omenjenimi državami ne izvaja nobenega programa sodelovanja na medministrski ravni. Z vladami Makedonije, Poljske, Rusije in Češke je država sprejela posebne sporazume o delovanju kulturno-informacijskih centrov tako bolgarskih centrov v omenjenih državah kot centrov omenjenih držav v Bolgariji. Država ima z Rusko federacijo sklenjena tudi dva posebna medvladna sporazuma o sodelovanju na področju kinematografije, z Ukrajino pa sporazum o sodelovanju na področju varovanja avtorskih in sorodnih pravic.

Državna agencija InvestBulgaria		Potencialnim investitorjem nudi pomoč in izčrpne informacije o Bolgariji ter o investicijskih možnostih v državi
Državna agencija za turizem (v likvidaciji)	Direktorat za trženje, oglaševanje in informiranje	Organizira predstavitve Bolgarije in bolgarskega turizma na turističnih sejnih v tujini, pripravlja letni načrt za oglaševanje bolgarskega turizma v tujini, pripravlja promocijski material
Državni filmski center Republike Bolgarije		Podpira distribucijo in promocijo bolgarskega filma v tujini
Radio Bulgaria		Predvaja mednarodni program v devetih tujih jezikih, nudi informacije o Bolgariji, bolgarski kulturi, življenju v državi, njenem gospodarstvu in politiki
Uradna promocijska stran Republike Bolgarije		Nudi osnovne informacije o državi in turistični ponudbi

Vir: Lasten prikaz.<sup>22</sup>

V kratkem pregledu kulturne diplomacije Bolgarije smo ugotovili, da je glavna vloga pri izvajanju kulturne diplomacije zaupana samostojnemu Državnemu inštitutu za kulturo. To je pomembno dejstvo, saj se država pri izvajanju kulturne diplomacije na ta način razlikuje od ostalih tukaj obravnavanih držav, kjer so glavni akterji kulturne diplomacije MZZ in njegovi oddelki. Zanimivo je tudi dejstvo, da država kljub temu, da sodi med manj razvite države v Evropi, svojo kulturo v tujini promovira preko kar desetih kulturnih inštitutov. Kot primerjavo naj navedem Slovenijo, ki v tujini nima nobenega kulturnega inštituta, kljub temu, da je njen BDP/prebivalca skoraj 4-krat višji. Na podlagi podatkov za Bolgarijo lahko zaključim, da se država zaveda pomembnosti sredstva kulturne diplomacije, saj jo kljub slabši gospodarski razvitosti podpira prek specializiranega inštituta in kulturnih inštitutov v tujini.

<sup>22</sup> Vir: Ministerstvo na obrazovanieto, mladežta i naukata RB, Ministerstvo na ikonomikata, energetikata i turizma RB, InvestBulgaria Agency, Ministrstvo na kulturata RB, Nacionalen filmov centr, Radio Bulgaria in Bulgaria Travel (2010).

### 3.2.3 Kulturna diplomacija Češke

Češka republika s prestolnico Prago je srednjeevropska država z 10,35 milijona prebivalcev in ozemeljsko razsežnostjo 78.866 km<sup>2</sup>. Češka je demokratična republika in kot samostojna država obstaja od razpada Češkoslovaške leta 1993. V državi je razvito tržno gospodarstvo, osnovni podatki o katerem so predstavljeni v tabeli 3.3.

Tabela 3.3: Osnovni podatki o gospodarstvu Češke za leto 2009

Valuta	Nominalni BDP (milijarda €)	BDP/prebivalca (€)	Stopnja rasti realnega BDP (%)	TNI (EUR)	Privabljanje TNI v 2010 (mesto)
Krona	150,809	14.255,95	- 4,2	89.475.443.026	88.

Vir: CIA, Czech.cz, IMF in UNCTAD (2010).

Češka je danes članica vseh pomembnejših mednarodnih organizacij: OZN, SE, NATO, OECD, od leta 2004 pa tudi EU, kateri je prvič predsedovala v prvi polovici leta 2008. Republika Češka ima v tujini več kot 300 predstavništev, med temi je 88 veleposlaništev, 17 generalnih konzulatov in 8 stalnih misij pri mednarodnih institucijah. Češka republika ima tudi sedem kulturnih atašejev, in sicer na veleposlaništvih v Bratislavi, Moskvi, Parizu in Tel Avivu; dva kultura atašeja ima na veleposlaništvu v Washingtonu in enega na stalni misiji Češke pri UNESCO (Veleposlaništvo Republike Češke v Ljubljani 2010).

Ko govorimo o kulturni diplomaciji Češke, je po pomembnosti med akterji na prvem mestu MZZ oz. njegovi specializirani oddelki. Na češkem MZZ je za kulturno diplomacijo zadolžen Odbor za kulturo, komunikacijo in predstavljanje (*Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci* (OKKP)), ki je del Sekcije gospodarskega sodelovanja in predstavljanja v tujini. Glavna naloga odbora je načrtovanje in koordiniranje kulturnih dejavnosti čeških predstavniških uradov v tujini, vključno s Češkimi centri, z namenom utrjevanja pozitivne podobe Češke v svetu. Odbor med drugim organizira multilateralne kulturne dogodke, kot so *Pražské jaro* (Praška pomlad), Dnevi evropskega filma itd., daje pa tudi pobude in pripravlja dokumente za sprejem mednarodnih sporazumov na področju kulture, izobraževanja in znanosti. Med pristojnosti odbora spada tudi vzdrževanje stikov z izseljenskim društvi, katerim nudi finančno pomoč za delovanje, pošilja učbenike in ostalo češko literaturo, organizira tečaje češčine ter pošilja učitelje češkega jezika (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2010a). V okviru MZZ velja omeniti še Odbor za

bilateralne gospodarske odnose in podporo izvozu (*Odbor dvoustranných ekonomických vztahů a podpory exportu*), ki deluje v okviru iste sekcije kot OKKP, zadolžen pa je za izvajanje gospodarske diplomacije in predstavljanje češkega gospodarstva v tujini. Na MZZ med drugim deluje tudi Stalni sekretariat Češke komisije za UNESCO (*Sekretariát České komise pro UNESCO*), ki skrbi za izpolnjevanje odločitev, sprejetih s strani komisije, ter za vzdrževanje stikov z glavnim sekretariatom UNESCO v Parizu.

Med pomembnejše akterje češke kulturne diplomacije sodi 24 Čeških centrov (*Česká centra*), prisotnih v kar 20 državah.<sup>23</sup> Češki centri delujejo v okviru MZZ, njihov glavni namen pa je v državi gostiteljici predstavljati češko kulturo, izobraževalni sistem, gospodarstvo in turizem. V ta namen organizirajo razstave, koncerte, filmske projekcije, predavanja in tečaje češkega jezika. Za spodbujanje razvoja gospodarskih odnosov med Češko in državo gostiteljico Češki centri pripravljajo predstavitve čeških podjetij in nudijo splošne informacije o češkem gospodarstvu. Promoviranje Češke kot zanimive turistične destinacije pa poteka preko predstavitev posameznih regij in mest, s posebnim poudarkom na kulturnih znamenitostih (*Česká centra*).

Na MK Češke republike je za organizacijo in koordinacijo mednarodnih odnosov na področju kulture odgovoren Odbor za mednarodno sodelovanje (*Odbor mezinárodní spolupráce, UNESCO a koncepce*). Odbor sodeluje z ministrom pri pripravi mednarodnih sporazumov o kulturnem sodelovanju ter nadzoruje izpolnjevanje dolžnosti, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb in članstva v mednarodnih institucijah na področju kulture (EU, OZN idr.) (Ministerstvo kultury ČR 2010a). Ministrstvo sodeluje v Češki nacionalni komisiji za UNESCO, nudi pa tudi pomoč pri sofinanciranju projektov, katerim so bila odobrena sredstva iz programa Kultura 2007–2013 (Institut umění, 3).

Republika Češka ima trenutno sklenjenih 97 mednarodnih kulturnih sporazumov in 15 sporazumov o delovanju kulturnih središč (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2010b).<sup>24</sup> Država je članica naslednjih regionalnih institucij, ki delujejo tudi na področju kulture: V4,

---

<sup>23</sup> Češki centri se nahajajo v naslednjih državah: Argentina, Avstrija, Bolgarija, Češka, Francija, Italija, Izrael, Japonska, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Romunija, Rusija, Slovaška, Španija, Švedska, Ukrajina, Velika Britanija in ZDA.

<sup>24</sup> Češka ima podpisane bilateralne sporazume o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in šolstva z naslednjimi slovanskimi državami: Bolgarija, Črna Gora, Hrvaška, Poljska, Ruska federacija, Slovaška, Slovenija in Srbija. Največ bilateralnih sporazumov na področju kulture je Češka sprejela s Slovaško; gre za dva sporazuma o varovanju in izmenjavi predmetov kulturne dediščine ter o skupnem lastništvu, upravljanju in uporabi razstavnege paviljona v Benetkah (Ministerstvo kultury ČR 2010b).

CEI in Forum slovanskih kultur (opazovalka). Češka je leta 2008 iz državnega proračuna za kulturne dejavnosti namenila 997 milijonov EUR, kar predstavlja 93,53 EUR/prebivalca (Compendium).

Ostali češki akterji na področju kulturne diplomacije so predstavljeni v tabeli 3.4 spodaj.

Tabela 3.4: Ostali akterji kulturne diplomacije na Češkem

Akter		Dejavnosti kulturne diplomacije
Ministrstvo za šolstvo, mladino in šport	Odbor za mednarodne odnose	Sodeluje pri pripravi in pogajanju o mednarodnih sporazumih na področju šolstva, nadzoruje izpolnjevanje dolžnosti, ki jih državi nalagajo mednarodni sporazumi in članstvo v mednarodnih organizacijah (SE, UNESCO, OZN), v tujino pošilja češke lektorje, razpisuje za štipendije za študij tujih državljanov na Češkem, organizira mednarodne kongrese in seminarje, sodeluje z MZZ, DKP in Češkimi centri, nudi informacije o študiju na Češkem
	Odbor za EU	Izpolnjuje dolžnosti na področju izobraževanja, ki izhajajo iz članstva EU, sodeluje v relevantnih odborih in delovnih skupinah, nadzoruje izvajanje EU programov (VŽU, Mladi v akciji itd.)
Ministrstvo za industrijo in trgovino	Sekcija za mednarodno trgovino	Organizira predstavitve češke industrije in trgovine na sejnih v tujini
Državna agencija za podjetništvo in investicije CzechInvest		V tujini predstavlja Češko za investicije ugodno lokacijo
Državna agencija za podporo trgovini CzechTrade		Nudi informacije o Češki republiki, njenem gospodarstvu in trgovini
Češka turistična agencija CzechTourism		V tujini predstavlja Češko kot privlačno turistično destinacijo (kampanje na TV in v tisku, letaki v različnih jezikih), nadzira delovanje svojih 27 podružnic v tujini
Inštitut za gledališče		Promovira češko gledališko umetnost v tujini z organizacijo razstav, simpozijev in seminarjev, sodeluje v mednarodnih izmenjavah,
Češki filmski center		Promovira češko kinematografijo in filmsko industrijo v tujini, skrbi za distribucijo filmov
Radio Prague		Pripravlja program v petih tujih jezikih, nudi informacije o dogodkih in življenju v državi

Vir: Lastni prikaz.<sup>25</sup>

<sup>25</sup> Vir: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, CzechInvest, Czech Trade, CzechTourism, Theatre Institute, Czech Film Centre in Radio Prague (2010).

Tako kot v preteklih medkulturnih povezovanjih Slovanov je lahko Češka tudi danes, kar se tiče kulturne diplomacije, zgled ostalim tukaj obravnavanim državam. Kljub dejstvu, da sodi med majhne države, ima v tujini kar 24 kulturnih inštitutov, hkrati pa tudi največ kulturnih atašejev. V primerjavi z npr. Bolgarijo za kulturne dejavnosti nameni 3-krat več sredstev (EUR/prebivalca). Veliko pozornost namenja promociji gospodarstva, kar je razvidno iz večjega števila agencij za spodbujanje mednarodne trgovine in naložb ter iz usmerjenosti Čeških kulturnih centrov v promocijo češkega gospodarstva. V primerjavi z Bolgarijo je Češka sicer manj uspešna na področju privabljanja tujih neposrednih investicij (Bolgarija 19. mesto, Češka 88. mesto), vendar npr. bolj uspešna od razvitejše Slovenije (138. mesto).

### 3.2.4 Kulturna diplomacija Poljske

Poljska z glavnim mestom Varšavo je tako demografsko kot ozemeljsko največja od obravnavanih slovanskih držav. Danes na 312,685 km<sup>2</sup> živi 38 milijonov Poljakov. Poljska je od začetka devetdesetih demokratična republika s tržnim gospodarstvom, pred tem pa je bila Ljudska republika pod močnim vplivom Sovjetske zveze. Aktualni podatki o poljskem gospodarstvu so predstavljeni v tabeli 3.5.

Tabela 3.5: Osnovni podatki o gospodarstvu Poljske za leto 2009

Valuta	Nominalni BDP (milijarda EUR)	BDP/prebivalca (EUR)	Stopnja rasti realnega BDP (%)	TNI (EUR)	Privabljanje TNI v 2010 (mesto)
Złot	330,380	8.672,43	1,8	139.842.774.496	65.

Vir: CIA, IMF in UNCTAD (2010).

Država je od leta 2004 članica EU, kateri bo predsedovala v drugi polovici leta 2011. Poleg EU je Poljska članica še naslednjih pomembnejših organizacij: OZN, OECD, NATO in SE (Official promotional website of the Republic of Poland). Poljska ima v tujini trenutno 89 veleposlaništev, 37 generalnih konzulatov in 9 stalnih misij pri mednarodnih institucijah. Po podatkih spletnih strani poljskih DKP v tujini je za promocijo poljske kulture v tujini, poleg ostalega diplomatskega osebja, zadolžen tudi en kulturni ataše v Washingtonu (Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP 2010a).

Tudi pri preučevanju kulturne diplomacije Poljske bom začela z njenim MZZ. V okviru MZZ so za izvajanje kulturnih odnosov Poljske s tujino zadolženi Oddelek za javno in kulturno diplomacijo, Oddelek za sodelovanje s poljsko diasporo in Oddelek za gospodarsko diplomacijo. Oddelek za javno in kulturno diplomacijo (*Department dyplomacji publicznej i kulturalnej*) izvaja naslednje dejavnosti kulturne diplomacije:

- določa strateške usmeritve razvoja javne in kulturne diplomacije in skrbi za njuno izvajanje, tudi preko predstavništev v tujini;
- skrbi za pozitivno podobo Poljske v tujini;
- podpira aktivnosti drugih oddelkov, ki promovirajo poljsko kulturo, jezik, turizem in znanost;
- nadzira in sodeluje z institucijami, ki delujejo na področju kulturnega sodelovanja, izobrazbe in raziskovanja;
- skrbi za sklepanje in izvajanje mednarodnih sporazumov na področju kulturnega sodelovanja, izobrazbe, znanosti in mladinskih izmenjav;
- sodeluje z domačimi in tujimi institucijami in NVO na področju javne diplomacije ter kulturne in znanstvene promocije v tujini (Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP 2009, 41. čl).

Oddelek za sodelovanje s poljsko diasporo (*Department współpracy z Polonią*) goji stike s poljsko diasporo in poljskimi državljani v tujini ter skrbi za varovanje njihovih pravic. Poljake v tujini spodbuja, da aktivno sodelujejo v družbenem in političnem življenju v državah prebivališča in tako prispevajo k ustvarjanju pozitivne podobe Poljske v tujini. Naloge Oddelka za gospodarsko diplomacijo (*Department dyplomacji ekonomicznej*) pa vključujejo promocijo poljskega gospodarstva in zastopanje poljskih gospodarskih interesov v tujini, tudi preko podpiranja poljskih podjetij in podjetnikov. Med za to diplomatsko delo zanimivejšimi nalogami oddelka je izvajanje promocijskih dejavnosti, katerih glavni namen je Poljsko prikazati kot zanesljivega gospodarskega partnerja (*Ibid.*, 40. in 58. čl.).

Neposredna prisotnost Poljske v tujini se poleg DKP najbolj čuti preko delovanja Poljskih kulturnih inštitutov (*Instituty polskie za granicą*). Delovanje 22 inštitutov nadzira MZZ.<sup>26</sup> Glavne naloge Poljskih kulturnih inštitutov so promocija poljske kulture, zgodovine in dediščine v tujini. Zavzemajo se za mednarodno sodelovanje na področju kulture, izobraževanja, znanosti in družbenega življenja ter spodbujajo k študiju poljskega jezika in srednjeevropskih/slovanskih študij. Na Poljskih inštitutih se lahko posamezniki udeležijo tečajev poljskega jezika, na voljo pa jim je tudi knjižnica, ki jim omogoča dostop do poljske literature. Poljski inštituti pogosto izvajajo vlogo oddelkov kulture in znanosti, ki bi jo praviloma morala izpolnjevati DKP (Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP 2010b).

Na Ministrstvu za kulturo in nacionalno dediščino (*Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego* (MKND)) Republike Poljske je za izvajanje kulturnega sodelovanja države s tujino zadolžen Oddelek za mednarodno sodelovanje (*Departament Współpracy z Zagranicą*). Naloga oddelka je, da koordinira mednarodno sodelovanje na področju kulture, da izvaja naloge, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb ter da nadzira delovanje Inštituta Adam Mickiewicz in Mednarodnega kulturnega centra v Krakovu. Pri promociji poljske kulture v tujini sodeluje s poljskimi in tujimi kulturnimi inštituti ter diplomatskimi misijami, poleg tega pa je zadolžen še za koordinacijo nalog, ki izhajajo iz sodelovanja predstavnikov ministrstva v odborih in delovnih skupinah EU ter drugih mednarodnih organizacijah na področju kulture. Čeprav je za sprejemanje mednarodnih pogodb zadolženo poljsko MZZ, pa lahko v procesu sodeluje tudi Oddelek za mednarodno sodelovanje MKND; največkrat z dajanjem pobud za sklenitve mednarodnih sporazumov na kulturnem področju, s sodelovanjem pri oblikovanju teh sporazumov in z udeležbo v pogajanjih (MKND 2010).

Poleg ministrstev sodita med pomembnejše akterje kulturne diplomacije tudi Inštitut Adam Mickiewicz in Mednarodni center za kulturo. Inštitut Adam Mickiewicz (*Institut Adama Mickiewicza* (IAM)) je leta 2000 na podlagi dogovora med ministrom za zunanje zadeve ter ministrom za kulturo in umetnost v Varšavi ustanovilo Ministrstvo za kulturo in umetnost (IAM). Glavni cilj IAM je promocija poljske kulture in kulturnih dosežkov v tujini, ki pa mora biti v skladu s smernicami zunanje in kulturne politike Republike Poljske.

---

<sup>26</sup> Poljski kulturni inštituti se nahajajo v naslednjih mestih: Dunaj, Minsk, Bruselj, Sofija, Praga, Pariz, Berlin, Düsseldorf, Leipzig, Budimpešta, Tel Aviv, Rim, Vilna, Bukarešta, Moskva, Sankt Peterburg, Bratislava, Madrid, Stockholm, Kijev, London in New York.



Med dejavnosti IAM sodijo vzdrževanje informacijske baze o poljski kulturi, širjenje, zbiranje in posredovanje različnih kulturnih gradiv (večjezične publikacije, ilustracije, filmi, literatura) zainteresirani javnosti, raziskovalcem, poljskim kulturnim inštitutom doma in v tujini, izvajanje promocijskih kampanj in projektov v tujini ipd. IAM je do leta 2008, v osmih letih obstoja, uspelo organizirati že več kot 2500 kulturnih dogodkov z več kot 14.000.000 obiskovalci (MKND 2008, 4–5. čl.).

Mednarodni center za kulturo (*Międzynarodowe Centrum Kultury* (MCK)) je bil ustanovljen leta 1991 na simpoziju OVSE v Krakovu.<sup>27</sup> Ob ustanovitvi sta se kot glavna ideala MCK izpostavljala medkulturna komunikacija in gradnja skupne Evrope, ki bosta pomagala premagati politične, ideološke in verske delitve hladne vojne. Danes je MCK raziskovalna institucija; pripravlja razstave, organizira predstavitve ter izvaja založniške in izobraževalne dejavnosti. V njegovem okviru delujejo Center za razstave in publikacije, Raziskovalni inštitut za evropsko dediščino, Center za usposabljanje – Akademija za dediščino ter Strateški in komunikacijski oddelek (MCK).

Poljska ima danes sklenjenih 133 bilateralnih in 16 multilateralnih mednarodnih sporazumov na področju kulture (*Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP 2010c*)<sup>28</sup> in je članica naslednjih pomembnejših mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju kulture: EU, UNESCO, Svet Evrope, Višegradska skupina, Srednjeevropska pobuda, Forum slovanskih kultur (kot opazovalka), *Ars Baltica*,<sup>29</sup> Frankofonija (kot opazovalka) itd. Poljska je leta 2008 iz državnega proračuna za kulturne dejavnosti namenila 1.728 milijonov EUR oz. 46,0 EUR/prebivalca.

Ostali poljski akterji, dejavni na področju kulturne diplomacije, so predstavljeni v tabeli 3.6.

---

<sup>27</sup> Simpozij je z zgodovinskega vidika zelo pomemben, saj je bilo to po padcu berlinskega zidu prvo srečanje držav bivšega zahodnega in vzhodnega bloka posvečeno kulturi in kulturni dediščini.

<sup>28</sup> Poljska ima podpisane sporazume o sodelovanju na področju kulture, znanosti in izobraževanja z naslednjimi slovanskimi državami: Belorusija, Bosna in Hercegovina (prevzela z nasledstvom), Hrvaška, Črna Gora (prevzela z nasledstvom), Češka, Makedonija, Ruska federacija, Srbija, Slovaška, Slovenija in Ukrajina. Poljska ima s slovanskimi državami trenutno sklenjene tudi štiri aktualne programe o kulturnem sodelovanju na medministrski ravni in sicer z Makedonijo, Rusko Federacijo, Slovaško in Ukrajino. S Češko, Rusko federacijo in Ukrajino ima Poljska sklenjene posebne sporazume o vračanju, med drugo svetovno vojno izgubljenih ali ilegalno odstranjenih, predmetov (*Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP 2010c*).

<sup>29</sup> *Ars Baltica* je mednarodna mreža za kulturno sodelovanje med državami baltske regije. Ustanovljena je bila leta 1991, njeni glavni cilji pa so oblikovanje skupne kulturne politike regije, promocija baltske kulture izven regije in sodelovanje z mednarodnimi organizacijami, ki delujejo na področju kulture. Članice *Ars Baltice* so poleg Poljske še Nemčija, Švedska, Danska, Rusija, Latvija, Litva, Estonija, Finska in Norveška (*Ars Baltica*).

Tabela 3.6: Ostali akterji kulturne diplomacije na Poljskem

Akter		Dejavnosti kulturne diplomacije
Ministrstvo za nacionalno izobrazbo	Oddelek za mednarodno sodelovanje	Izvaja bilateralno in multilateralno sodelovanje na področju izobraževanja otrok in mladine, izvršuje naloge, h katerim se je država zavezala v mednarodnih sporazumih na področju izobraževanja, promovira poljski izobraževalni sistem v tujini, organizira izobraževanja o poljskem jeziku, kulturi, zgodovini, geografiji itd. za otroke poljskih izseljencev, v sodelovanju s tujimi partnerji sodeluje pri vključevanju poljskega jezika in kulture v učne načrte drugih držav
Ministrstvo za znanost in visoko izobrazbo	Oddelek za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Sodeluje pri oblikovanju politik mednarodnega sodelovanja na področju znanosti, tehnologije, inovacij in visokega šolstva, izpolnjuje dolžnosti, ki jih državi nalagajo mednarodni sporazumi in članstvo v mednarodnih institucijah (EU, UNESCO, SE, CEI, V4)
Ministrstvo za gospodarstvo	Oddelek za mednarodno bilateralno sodelovanje	Sodelovanje z oddelki za spodbujanje investicij in trgovine na poljskih DKP
	Oddelek za evropske zadeve	Sodelovanje na evropskih gospodarskih sejmih, posredovanje informacij o poljskem gospodarstvu evropskim institucijam
Oddelki za trgovino in promocijo investicij na veleposlaništvih		Nudijo informacije o Poljski in poljskem gospodarstvu, spodbujajo tuje investicije v državi, sodelujejo z Oddelkom za mednarodno bilateralno sodelovanje Ministrstva za gospodarstvo
Poljska agencija za tuje investicije		Je vladna agencija, nudi informacije in pomoč tujim podjetjem, ki bi želeli svoje aktivnosti razširiti na poljski trg, predstavlja Poljsko, poljsko gospodarstvo in zakonodajo
Knjižni inštitut		Promovira poljsko literaturo v svetu, podpira prevajanje poljske literature v tuje jezike s pomočjo Poland translation programme, organizira študijske obiske za prevajalce poljščine
Poljski filmski inštitut		Promovira poljski film v tujini, spodbuja mednarodne koprodukcije
Poljska turistična organizacija		Organizira dogodke in seminarje v tujini,

	pripravlja publikacije in sodeluje na mednarodnih turističnih sejmih z namenom promocije Poljske in poljskega turizma, upravlja s svojimi podružnicami v štirinajstih svetovnih državah
Poljska mednarodna radijska postaja	Predvaja program v šestih tujih jezikih, nudi informacije o Poljski, njeni kulturi, gospodarstvu, politiki, zgodovini znanosti in športu
Uradna promocijska stran Republike Poljske	Nudi osnovne informacije o Poljski in njenem turizmu

Vir: Lastni prikaz.<sup>30</sup>

Kulturna diplomacija Republike Poljske sodi poleg Češke med tukaj obravnavanimi državami med razvitejše. Res je, da ima Poljska v tujini manj kulturnih inštitutov kot Češka, vendar je edina izmed obravnavanih držav, ki ima poleg oddelka za kulturno diplomacijo na MZZ tudi samostojne institucije za promocijo poljske kulture v tujini; to sta IAM in CMK. Izpostaviti bi veljalo tudi Oddelek za sodelovanje s poljsko diasporo, ki poljske izseljence neposredno poziva, da prispevajo k ustvarjanju pozitivne podobe Poljske v tujini, kar je lahko ob milijonih Poljakov, ki živijo v tujini, zelo močno orodje kulturne diplomacije. Poljska v povprečju nameni dvakrat manj EUR/prebivalca za spodbujanje kulturnih dejavnosti kot Češka; to je ob njenem slabšem gospodarskem položaju (višina BDP/prebivalca) razumljivo. Poljska je izmed obravnavanih držav največja in že danes v absolutnih številkah za kulturne dejavnosti nameni največ sredstev. Ob nadaljnjem gospodarskem razvoju države lahko pričakujemo, da se bodo ta sredstva še povečala, s tem pa tudi potencial poljske kulturne diplomacije in prisotnost poljske kulture v tujini.

<sup>30</sup> Vir: Ministerstwo edukacji narodowej RP, Ministerstwo nauki i szkolnictwa wyższego RP, Ministerstwo Gospodarki RP, Polish Information and Foreign Investment Agency, Instytut książki, Polski instytut Sztuki Filmowej, Polska Organizacja Turystyczna, Polskie radio dla zagranicy in Official promotional website of the Republic of Poland (2010).

### 3.2.5 Kulturna diplomacija Slovaške

Slovaška republika je majhna srednjeevropska država z glavnim mestom Bratislavo, kjer na 49.035 km<sup>2</sup> živi 5,4 milijonov prebivalcev. Od razpada Češkoslovaške leta 1993 je država samostojna. Slovaška je demokratična republika, njeno gospodarstvo pa tržno. Osnovni podatki o gospodarstvu Slovaške so predstavljeni v tabeli 3.7.

Tabela 3.7: Osnovni podatki o gospodarstvu Slovaške za leto 2009

Valuta	Nominalni BDP (milijarda EUR)	BDP/prebivalca (EUR)	Stopnja rasti realnega BDP (%)	TNI (EUR)	Privabljanje TNI v 2010 (mesto)
Evro	67,956	12,507.82	- 4,9	35.075.046.908	137.

Vir: CIA, IMF, Slovaška vlada in UNCTAD (2010).

Država je članica vseh pomembnejših mednarodnih organizacij: OZN, OECD, SE in EU (Slovaška turistična agencija 2010), slednji bo Slovaška predsedovala v drugi polovici leta 2016. Slovaška ima v tujini 61 veleposlaništev, 9 generalnih konzulatov, 7 stalnih misij pri mednarodnih organizacijah in 3 podružnice predstavniških uradov. Atašeje, ki sicer niso zadolženi izključno za kulturno področje, najdemo na veleposlaništvih v Atenah, Beogradu in Londonu ter na stalni misiji pri SE (Ministerstvo zahraničných vecí SR 2010a).

Kulturno diplomacijo Slovaške vodi MZZ. Med njegove glavne dejavnosti kulturne diplomacije lahko štejemo naslednje: vodenje slovaških predstavniških uradov v tujini ter priprava, sprejemanje in izvrševanje kulturnih dogovorov in programov sodelovanja (Ministerstvo zahraničných vecí SR 1998, 4. čl.).

V okviru MZZ deluje Odbor za kulturno diplomacijo (*Odbor kultúrnej diplomacie*), ki je del Sekcije javne diplomacije in pomoči državljanom. Odbor izvaja naslednje dejavnosti:

- skrbi za bilateralne odnose na področju kulture, izobraževanja, znanosti, zdravstva z vidika mednarodno-političnih interesov in prioritet Slovaške republike, in pomaga pri ustvarjanju pravnega okvirja na tem področju;
- strokovno usmerja dejavnosti slovaških inštitutov in predstavništev v okviru svojih pristojnosti;
- v sodelovanju z drugimi vladnimi uradi vzdržuje in razvija odnose z izseljenskimi društvi v tujini;

- v sodelovanju s predstavniškimi uradi in slovaškimi inštituti predstavlja Slovaško na mednarodni ravni;
- zagotavlja razvoj multilateralnih odnosov na področju mednarodnega kulturnega sodelovanja, zastopa in koordinira delovanje ministrstva v mednarodnih organizacijah;
- podpira predstavljanje kulturnih vrednot drugih držav na Slovaškem;
- sodeluje pri izvajanju politike štipendiranja Slovaške republike;
- organizira razstave z namenom predstavljanja Slovaške republike v tujini;
- ustvarja podatkovne baze uspešnih projektov in dejavnosti na področju kulturne diplomacije (Ministerstvo zahraničných vecí SR 2010b, 44. čl.).

V sklopu slovaškega MZZ velja omeniti še Odbor za javno diplomacijo (*Odbor verejnej diplomacie*), ki koordinira dejavnosti javne diplomacije ministrstva in predstavništev, predstavlja njihove dejavnosti in cilje tako doma kot v tujini, tudi s pomočjo promocijsko-informativnega materiala, ter je zadolženo za objavljane podatkov o MZZ in predstavništvih ter za vzdrževanje spletne strani. Odbor za odnose z javnostjo (*Tlačový odbor*) pa po drugi strani skrbi za promocijo dejavnosti in ciljev zunanje politike v medijih ter koordinira informacije in formira stališča, ki jih predstavniki MZZ in predstavništev delijo z mediji doma in v tujini. S promocijo Slovaške v tujini se ukvarja tudi Odbor za gospodarsko diplomacijo (*Odbor ekonomickej diplomacie*), ki poleg gospodarske diplomacije skrbi za dostopnost aktualnih informacij s področja gospodarstva ter predstavlja slovaško gospodarstvo in podjetja v tujini (Ministerstvo zahraničných vecí SR 2010b, 26., 39. in 42. čl.).

Enega pomembnejših subjektov kulturne diplomacije Slovaške predstavljajo Slovaški kulturni inštituti (*Slovenské inštitúty*) v tujini, katerih delovanje spada pod okrilje slovaškega MZZ. Trenutno se ti inštituti nahajajo v glavnih mestih osmih evropskih držav; na Češkem, Madžarskem, Poljskem, v Avstriji, Franciji, Italiji, Rusiji in Nemčiji. Glavna naloga Slovaških inštitutov je skrb za razvoj vzajemnega sodelovanja Slovaške in države gostiteljice na področju kulture, umetnosti, izobraževanja, znanosti, tehnologije, gospodarstva in turizma. Sredstva, ki jih inštituti najpogosteje uporabljajo, so razstave in prireditve literarnega, likovnega, gledališkega in glasbenega značaja ter predstavitve

zgodovinske in kulturne dediščine Slovaške. Na inštitutih se nahajajo tudi knjižnice s slovaško literaturo in videoteke (Slovenský inštitút v Moskve; Slovenský inštitút v Paríži).

Poleg MZZ je za izvajanje kulturne diplomacije na Slovaškem zadolženo tudi Ministrstvo za kulturo in turizem (MKCR) oz. v njegovem okviru predvsem Oddelek za mednarodno sodelovanje (*Sekcia medzinárodnej spolupráce*), ki je sestavljen iz sekretariata, odbora za multilateralno sodelovanje in odbora za bilateralno sodelovanje. Odbor za multilateralno sodelovanje (*Odbor multilaterálnej spolupráce*) koordinira delovanje ministrstva na področju evropskih zadev, sodelovanje ministrstva pri oblikovanju vsebin multilateralnih medvladnih pogodb na področju kulture in sodelovanje ministrstva z MZZ. Med pomembnejša področja delovanja odbora spada sodelovanje na področju kulture z mednarodnimi institucijami, kot so EU, SE, UNESCO, Višegrajska skupina,<sup>31</sup> Srednjeevropska pobuda,<sup>32</sup> Forum slovanskih kultur idr. To vključuje tudi izpolnjevanje dolžnosti, ki izhajajo iz članstva, pripravo potrebnih materialov in dokumentov ter sodelovanje zastopnikov v organih omenjenih institucij. Odbor prav tako pripravlja predloge za pristop Slovaške k mednarodnim institucijam, če te seveda izvajajo tudi dejavnosti na področju kulture, in koordinira izvajanje projekta Slovaško Evropsko mesto kulture. Če se osredotočimo na Odbor za bilateralno sodelovanje (*Odbor bilaterálnej spolupráce*), ugotovimo, da izvaja podobne naloge kot Odbor za multilateralno

---

<sup>31</sup> Višegrajska skupina (V4) je politična zveza štirih srednje evropskih držav: Češke, Slovaške, Bolgarije in Madžarske. Ustanovljena je bila 15. februarja 1991, ko so takrat še trije predsedniki držav Češkoslovaške, Poljske in Madžarske podpisali višegrajsko deklaracijo o sodelovanju na političnem, gospodarskem in kulturnem področju. Trije predsedniki so se v spremenjeni Evropi zavezali k skupnemu doseganju naslednjih ciljev: obnova državne suverenosti, odstranitev vseh ostankov totalitarizma, izgradnja parlamentarne demokracije, moderne pravne države, varovanje človekovih pravic in svoboščin ter polna vključitev v evropski politični, gospodarski, varnostni in pravni sistem (Visegrádská deklarace 1991). Od razpada Češkoslovaške leta 1993 je V4 skupnost štirih držav. Leta 2004 so štiri države sprejele novo deklaracijo, s katero so izrazile svoje zadovoljstvo, da so bili cilji, leta 1991 sprejete deklaracije, doseženi. Zavezale so se k nadaljnjemu sodelovanju v regiji in se zavzele za skupni pristop k uresničevanju ciljev EU (Visegrad declaration 2004). Leta 2000 so vlade držav članice V4 ustanovile poseben Višegrajski fond, katerega glavni namen je omogočanje in promocija sodelovanja med članicami V4 in tudi drugimi državami, predvsem državami, ki niso članice EU. Sredstva fonda so namenjena skupnim projektom na področju kulture, izobraževanja in znanosti, mladinskim izmenjavam, promociji turizma, štipendijam za študente in umetnike itd. (Visegrad fond).

<sup>32</sup> Srednje evropska pobuda (CEI) je politična, gospodarska, kulturna in znanstvena organizacija, ustanovljena leta 1989. Na začetku je bila CEI oz. takrat še Kvadrangala združenje štirih držav: Avstrije, Italije, Madžarske in Jugoslavije, katerih glavna cilja sta bila premostitev blokovskih delitev v Evropi in homogenizacija družbeno-ekonomske strukture držav članic. Organizaciji so se v nadaljnjih letih pridružile Češkoslovaška, Poljska in države razpadle Jugoslavije. Leta 1993 je organizacija dobila današnje ime: Srednjeevropska pobuda. Danes CEI združuje 18 držav iz srednje, vzhodne in južne Evrope, njen glavni namen pa je pomoč tranzicijskim državam pri vključevanju v EU (CEI).

sodelovanje, le da na bilateralni ravni. Poleg tega pa v sodelovanju z MZZ opredeljuje cilje, smernice in načela delovanja države na področju predstavljanja slovaške kulture v tujini in usmerja metodološke vidike delovanja Slovaških kulturnih inštitutov. Sodeluje tudi pri organizaciji mednarodnih dogodkov nacionalnega pomena (Ministerstvo kultúry a cestového ruchu SR 2010a, 8. člen).

Slovaško MKCR financira določen del stroškov izvajanja kulturnih aktivnosti v tujini. V ta namen je ustanovilo poseben sklad Pro Slovakia, ki podpira predstavljanje slovaške kulture in umetnosti v tujini, omogoča mobilnost umetnikov in kulturnih delavcev ter sofinancira projekte, katerim so že bila odobrena sredstva iz mednarodnih virov (Ministerstvo kultúry a cestového ruchu SR 2010b).

Slovaška je na podlagi medvladnih sporazumov z Rusko federacijo, Madžarsko, Ukrajino, Poljsko in zvezno deželo Bavarsko med drugim ustanovila pet mednarodnih komisij za bilateralno sodelovanje; dejavnosti omenjenih komisij posegajo tudi na področja kulture (Ministerstvo kultúry a cestového ruchu SR 2010c).<sup>33</sup> V letu 2010 je imela Slovaška na področju kulture 38 aktivnih bilateralnih sporazumov, 9 dogovorov, sklenjenih na ministrski ravni, 23 protokolov in programov bilateralnega kulturnega sodelovanja in poseben sporazum med vlado Slovaške in Kitajske o skupnem lastništvu in uporabi razstavnega paviljona v Benetkah (Ministerstvo kultúry a cestového ruchu SR 2010č).<sup>34</sup> Slovaška je leta 2009 za kulturo namenila 197 milijonov EUR, kar je pomenilo 36,4 EUR/prebivalca (Ministerstvo kultúry a cestového ruchu SR 2010d, 24).

Drugi akterji, posredno ali neposredno aktivni, na področju kulturne diplomacije so predstavljeni v Tabeli 3.8.

---

<sup>33</sup> Te komisije so: Medvladna komisija Slovaške republike in Madžarske republike za vprašanja kulture in medijev, Medvladna komisija za gospodarsko-trgovinsko, znanstveno-tehnološko in kulturno sodelovanje med Slovaško republiko in Rusko federacijo, Medvladna slovaško-ukrajinska komisija za vprašanja narodnih manjšin ter izobraževalnih, kulturnih in znanstvenih povezav, Slovaško-bavarska medvladna komisija in Slovaško-poljska medvladna komisija za čezmejno sodelovanje.

<sup>34</sup> Slovaška je sprejela krovne sporazume o sodelovanju na področju kulture, umetnosti, znanosti in izobraževanja z naslednjimi slovanskimi državami: Češka, Hrvaška, Poljska, Ruska federacija, Slovenija in Ukrajina. Z Bolgarijo ima podpisan medministrski sporazum o sodelovanju na področju kulture in umetnosti (med MK Slovaške republike in MK Beloruske republike). Prav tako pa je sprejela tudi več programov sodelovanja na področju kulture, umetnosti, izobraževanja in znanosti. Trenutno (2010) so aktivni programi sodelovanja s Srbijo, Poljsko, Rusko federacijo in Ukrajino.

Tabela 3.8: Drugi akterji kulturne diplomacije na Slovaškem

Akter		Dejavnosti kulturne diplomacije
Ministrstvo za šolstvo, znanost, raziskave in šport SR	Oddelek za mednarodno sodelovanje	Izvaja bilateralno in multilateralno mednarodno sodelovanje na področju izobrazbe (z OZN, SE, OVSE, OECD, V4, CEI); promovira slovaško visoko šolstvo v tujini ter se udeležuje sejmov in razstav, štipendira študij državljanov tretjih držav in izseljencev na Slovaškem, pomaga pri izmenjavi študentov in profesorjev na podlagi mednarodnih dogovorov, <sup>35</sup> skupaj s Filozofsko fakulteto Univerze v Bratislavi koordinira in promovira program »slovaščina kot tuj jezik«, koordinira dejavnosti slovaških lektoratov
	Oddelek za program Vseživljenjsko učenje	Upravlja program Vseživljenjsko učenje in izvršuje njegove strategije
	Odbor za otroke in mladino	Je nacionalna avtoriteta za program Mladi v akciji in projekt Eurodesk
	Odbor izobraževanja in mednarodnega sodelovanja na področju športa	Spodbuja bilateralno in multilateralno sodelovanje na področju športa ter izvršuje obveznosti, ki iz takega sodelovanja izhajajo, izvaja mednarodne projekte izobraževanja, znanosti in raziskav v športu ter organizira mednarodne konference na področju športa
Akademska informacijska agencija SR		Pod pokroviteljstvom Ministrstva za izobraževanje nudi informacije o možnostih študija v tujini in štipendijah
Ministrstvo za gospodarstvo	Odbor za mednarodno trgovino	Pripravlja, sprejema in izvršuje medvladne in medresorske dogovore na področju mednarodnega gospodarskega sodelovanja, koordinira in organizira udeležbo SR na mednarodnih sejmih in razstavah v tujini
	Oddelek za turizem	Vrši naloge osrednjega administrativnega organa v državi za področje turizma, oblikuje in izvaja strategijo razvoja turizma, pripravlja predstavitve in promocijo Slovaške kot turistične destinacije, izvaja mednarodno bilateralno ali multilateralno sodelovanje na področju turizma, metodološko usmerja marketing in

<sup>35</sup> Poleg izmenjav v okviru programa VŽU se študijske izmenjave izvajajo tudi v okviru drugih bilateralnih ali multilateralnih dogovorov, npr. program CEEPUS, Višegrjski štipendijski program, DAAD – Nemške akademske izmenjave, ACES – Akademija srednjeevropskih šol itd.



		promocijo turizma preko SACR (Slovaška turistična agencija)
Slovaška turistična agencija		Promovira Slovaško kot turistično destinacijo, prispeva k ustvarjanju pozitivne podobe Slovaške v tujini, podpira trženje slovaških proizvodov in spominkov, koordinira in nadzira delo predstavništev SACR v tujini (Rusija, Nemčija, Češka, Nizozemska, Madžarska, Poljska, Avstrija)
Slovaška agencija za razvoj investicij in trgovine		Nudi informacije za tuje investitorje, spodbuja investicije, predstavništvom v tujini in tujim gospodarskim zbornicam preko predstavitev in informativnega gradiva zagotavlja aktualne informacije o razvoju investicij in trgovine SR
Slovaški filmski inštitut		Skrbi za promocijo in prikazovanje slovaških filmov v tujini
Radio Slovakia international		Nudi informacije o politiki, gospodarstvu, družbi, znanosti, kulturi, zgodovini, športu in turizmu Slovaške v petih tujih jezikih
Literarni informacijski center		Promovira in skrbi za distribucijo slovaških literarnih del v tujini, finančno podpira prevode slovaške literature v tuje jezike, predstavlja slovaško literaturo na knjižnih sejnih v tujini
Osrednji portal Vlade SR		Tujcem nudi obširne informacije o političnem sistemu, gospodarstvu in financah, načinu življenja, kulturi, zdravstvenem sistemu, okolju itd. v državi

Vir: Lastni prikaz.<sup>36</sup>

Slovaška je primer države, ki se zaveda potenciala kulturne diplomacije. Kljub dejstvu, da sodi med manjše in gospodarsko srednje razvite evropske države, ima v tujini deset kulturnih inštitutov, na MZZ pa poseben oddelek namenjen izključno kulturni diplomaciji. Za zgled bi veljalo vzeti tudi njen sklad ProSlovakia, s katerim pomaga sofinancirati projekte, ki v tujini promovirajo slovaško kulturo in umetnost. Kot bomo videli kasneje, je taka pomoč zelo dobrodošla, saj mednarodni skladi za financiranje kulturnih dejavnosti (npr. EU programi) po navadi ne krijejo celotne vrednosti projekta, zato morajo izvajalci

<sup>36</sup> Vir: Ministerstvo šolstva, vede, výskumu a športu SR, Slovenská akademická informačná agentura, Ministerstvo hospodárstva SR, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu, Slovenský filmový ústav, Radio Slovakia International, Literárne informačné centrum in Ústredný portál verejnej správy SR (2010).

sredstva iskati tudi drugje. Čeprav si država, iz podatkov sodeč, močno prizadeva za promocijo svoje pozitivne podobe v tujini, pa to v letu 2009 ni vplivalo na njeno boljšo uvrstitev na lestvici privabljanja TNI (v primerjavi z letom 2008 je padla za 63 mest). Na tej točki bi bilo seveda zelo površno trditi, da kulturna diplomacija ne vpliva na uspešnost privabljanja tujih neposrednih naložb, saj na slednje vpliva tudi cela kopica drugih domačih in svetovnih dejavnikov, kot sta npr. domača davčna politika ali svetovna gospodarska kriza. Ker pa namen tega diplomskega dela ni iskanje razlogov za gospodarsko uspešnost držav, se na tem mestu omenjeni dilemi ne bom posvečala.

### 3.2.6 Kulturna diplomacija Slovenije

Slovenija s svojimi 20.273 km<sup>2</sup> površine in 2 milijonoma prebivalcev sodi med najmanjše od obravnavanih držav. Slovenija je od leta 1991 samostojna demokratična republika, pred tem pa je bila kot Socialistična republika Slovenija del Socialistične federativne republike Jugoslavije. V tabeli 3.8 so predstavljeni osnovni podatki o Slovenskem tržnem gospodarstvu:

Tabela 3.9: Osnovni podatki o gospodarstvu Slovenije za leto 2009

Valuta	Nominalni BDP (milijarda EUR)	BDP/prebivalca (EUR)	Stopnja rasti realnega BDP (%)	TNI (EUR)	Privabljanje TNI v 2010 (mesto)
Evro	37,809	18.758,81	- 7,8	11.646.649.332	138.

Vir: Banka Slovenije, CIA, IMF in UNCTAD (2010).

Slovenija je članica naslednjih pomembnejših mednarodnih organizacij: OZN, OECD, SE, NATO in EU, kateri je kot prva od slovanskih držav predsedovala v prvi polovici leta 2008. Danes ima Slovenija v tujini 42 veleposlaništev in 17 konzulatov (MZZ Republike Slovenije 2010c), v okviru katerih delujejo diplomati različnih rangov, zadolženi za področje kulture, vendar med njimi ni nobenega kulturnega atašeja (MZZ Republike Slovenije 2010č). Zadnji kulturni ataše Slovenije je opravljal svoje naloge v Berlinu med slovenskim predsedovanjem EU.

MZZ in njegovi oddelki so ob dejstvu, da Slovenija v tujini nima svojih inštitutov glavni akterji države na področju kulturne diplomacije. Na MZZ je za bilateralno in multilateralno

sodelovanje na področju kulture in izobraževanja zadolžen Sektor za mednarodne odnose v kulturi, ki je del Direktorata za gospodarsko diplomacijo in razvojno sodelovanje na MZZ. Odbor načrtuje in koordinira dejavnosti na področju zunanje kulturne politike in nadzira pripravo meddržavnih sporazumov v kulturi, izobraževanju in znanosti ter po podpisu skrbi za njihovo izvajanje. Med naloge odbora spadata še spremljanje dejavnosti poučevanja slovenskega jezika na tujih univerzah ter pomoč pri uveljavljanju slovenščine v tujini. Za povezovanje s Slovenci v tujini je zadolžen Urad republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu, v okviru MZZ pa nalogo kulturne diplomacije posredno opravlja tudi Oddelek za pospeševanje mednarodnega gospodarskega sodelovanja. Ta oddelek spada pod Sektor za gospodarsko diplomacijo, katerega temeljna naloga je ščitenje in uveljavljanje interesov slovenskega gospodarstva v tujini (MZZ Republike Slovenije 2010b). O uresničevanju zunanje politike Slovenije ter o političnih in drugih procesih v državi tujo javnost obvešča Služba za odnose z javnostmi, ki med drugim tudi pripravlja in vodi informativne dejavnosti predstavništva države v tujini.

Na Ministrstvu za kulturo je za dejavnosti mednarodnega sodelovanja na področju kulture in za prepoznavnost slovenske kulture zadolžen Direktorat za kulturni razvoj in mednarodne zadeve (DKRMZ). Pod okriljem direktorata deluje Sektor za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje, ki pokriva zadeve EU, sodeluje z mednarodnimi institucijami ter na bilateralni, multilateralni in regionalni ravni izvaja mednarodno sodelovanje. Sektor usklajuje delovanje Slovenije v EU na področju kulture in spremlja njene namenske programe (Kultura, *Media*, Evropa za državljane). Sektor sodeluje tudi z DKP Republike Slovenije v tujini in tujimi DKP v državi ter pripravlja razpise za mednarodno sodelovanje na področju kulture. V okviru DKRMZ velja omeniti še Sektor za slovenski jezik, ki usmerja pripravo promocijskih gradiv o slovenskem jeziku (MK Republike Slovenije 2010a).

Ker Slovenija, kot že omenjeno, v tujini nima svojih kulturnih inštitutov, so drugi »kulturni kanali« še toliko bolj pomembni. Na tem mestu velja omeniti lektorate slovenščine, ki delujejo na petinšestdesetih univerzah po svetu. Na slovenskih lektoratih je težišče na jezikovnem pouku, učitelji pa v delo vključujejo tudi druga področja, npr. slovensko literaturo in kulturo. Na večjem številu lektoratov potekajo slovenski filmski in

literarni večeri, prevajalske delavnice in kulturne prireditve, tudi v sodelovanju s slovenskimi DKP (Center za slovenščino kot drugi/tuj jezik 2010).

Od leta 1992 pa do danes je Slovenija podpisala okrog 40 krovnih mednarodnih sporazumov o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti ter štiri posebne sporazume,<sup>37</sup> pet pa smo jih prevzeli z nasledstvom. Slovenija mednarodno kulturno sodelovanje uresničuje tudi s sodelovanjem v regionalnih pobudah in institucijah, kot so: Forum slovanskih kultur, CEI, Fundacija Anna Lindth<sup>38</sup> idr. (MZZ Republike Slovenije 2010d). V letu 2009 je Slovenija za kulturo namenila 204.040.642 EUR, kar predstavlja 102 EUR/prebivalca (MK Republike Slovenije 2009).

Ostali slovenski akterji na področju kulturne diplomacije so predstavljeni v tabeli 3.10.

Tabela 3.10: Ostali akterji kulturne diplomacije v Sloveniji

Akter		Dejavnosti kulturne diplomacije
Ministrstvo za šolstvo in šport	Služba za mednarodno sodelovanje	Sodeluje pri pripravi in sklepanju bilateralnih sporazumov, programov in protokolov o mednarodnem sodelovanju na področju izobraževanja, sodeluje v organih mednarodnih institucij (EU, UNESCO, SE, Frankofonija itd), katerih dejavnosti posegajo tudi na področje izobraževanja, koordinira nekatere projekte in programe s področja učenja in poučevanja tujih jezikov, sodeluje s Slovenci v zamejstvu in po svetu, skrbi za poučevanje slovenščine in v tujino pošilja usposobljene učitelje slovenskega jezika
Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo	Služba za mednarodne odnose in evropske zadeve	Skrbi za oblikovanje politik mednarodnega sodelovanja na področju visokega šolstva, znanosti in tehnologije, sodeluje v relevantnih organih in institucijah EU, OECD idr., sodeluje z MZZ in slovenskimi in tujimi DKP
	Urad Slovenske nacionalne komisije za UNESCO	Sodeluje pri izvajanju programov in aktivnosti UNESCO

<sup>37</sup> Gre za dva sporazuma z ZDA (kulturna dediščina, Fulbrightov program izmenjave) in za sporazuma o delovanju kulturnih centrov s Francijo in Veliko Britanijo.

<sup>38</sup> Fundacija Anna Lindth (ALF) je bila ustanovljena leta 2005 z namenom zблиževanja ljudi in držav Mediteranske regije in z namenom spodbujanja spoštovanja med kulturami v regiji. Fundacija daje velik poudarek na aktivno vključevanje civilne družbe v konsolidacijo pravne države in temeljnih svoboščin (ALF).

Ministrstvo za gospodarstvo	Direktorat za ekonomske odnose z tujino	Predstavlja ponudbo slovenskega gospodarstva, sofinancira skupne sejemske nastope slovenskih podjetij v tujini, promovira in trži Slovenijo kot ugodno lokacijo za tuje neposredne investicije, tujim investitorjem zagotavlja kakovostne informacije o državi, sofinancira slovenske poslovne klube v tujini
	Direktorat za turizem	Usmerja in nadzira dejavnosti promocije slovenskega turizma v tujini, ki ga izvaja Slovenska turistična organizacija
Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije		Izvaja programe s področja spodbujanja tujih neposrednih investicij, vzdržuje spletni strani Invest Slovenia in Slovenia partner, kjer objavlja vse pomembnejše informacije o slovenskem gospodarstvu in nudi pomoč tujim podjetjem in investitorjem, sofinancira 11 slovenskih poslovnih klubov v tujini, med dejavnosti katerih sodi tudi promocija slovenskega gospodarstva, slovenskim podjetjem nudi pomoč pri prodiranju na tuje trge
Slovenska turistična organizacija		Načrtuje in izvaja promocijo države kot turistične destinacije, predstavlja Slovenijo na sejnih in borzah v tujini, vzdržuje stran uradnega slovenskega turističnega postala <a href="http://www.slovenia.info">www.slovenia.info</a> , koordinira delo 10 slovenskih informativnih centrov v tujini
Filmski sklad Republike Slovenije		Podpira promocijo slovenskega filma v tujini
Radio Slovenia International		Pripravlja radijske vsebine v dveh tujih jezikih, nudi informacije o aktualnih političnih, gospodarskih, športnih in kulturnih dogodkih v državi

Vir: Lastni prikaz.<sup>39</sup>

Kulturna diplomacija Slovenije je v primerjavi z ostalimi tukaj obravnavanimi državami zelo skromna kljub dejstvu, da je Slovenija med vsemi najrazvitejša (GDP/prebivalca). Slovenija v tujini nima nobenega kulturnega inštituta, kulturnega atašeja oz. kakšne druge

<sup>39</sup> Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvo za gospodarstvo, Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije, Slovenska turistična organizacija, Filmski sklad Republike Slovenije in Radio Slovenia International (2010).

institucije, ki bi se posvečala izrecno promociji slovenske kulture v tujini. O uspešnosti promocije države v tujini govorijo tudi tuje neposredne naložbe. Slovenija je z 138. mestom na lestvici privabljanja TNI na zadnjem mestu izmed obravnavanih držav. Čeprav Slovenija med obravnavanimi državami na prebivalca nameni največ sredstev za kulturne dejavnosti, pa se to, kot smo ugotovili, ne odraža v intenzivnejšem izvajanju kulturne diplomacije. Težko bi bilo verjeti, da si država ob svoji razvitosti ne more privoščiti financiranja lastnih kulturnih inštitutov v tujini. Naj še enkrat opomnim, da ima Bolgarija s 4-krat manjšim BDP/prebivalca v tujini kar deset kulturnih inštitutov. Sama menim, da bi bilo za razvoj slovenske kulturne diplomacije potrebno poleg vlaganja v njen razvoj, tudi prevetriti proračun za kulturne dejavnosti in več sredstev preusmeriti na promocijo slovenske kulture v tujini.

## **4 MOŽNOSTI ZA IZBOLJŠANJE POTENCIALA KULTURNE DIPLOMACIJE SLOVANSKIH DRŽAV S POMOČJO PROGRAMOV EVROPSKE UNIJE**

V sklepnem poglavju svojega diplomskega dela želim predstaviti eno izmed možnosti za izboljšanje potenciala kulturne diplomacije slovanskih držav. Osredotočila se bom na kulturne politike in programe EU, ki predstavljajo dodaten vir finančnih sredstev za razvoj kulturnih dejavnosti tako držav članic kot nekaterih drugih držav. Države članice EU, še posebej, ko govorimo o manjših državah, med katere sodi tudi večina slovanskih držav članic, imajo za kulturno diplomacijo na voljo le omejena sredstva, zato je še toliko bolj pomembno, da se pri razvoju kulturne diplomacije oprejo tudi na zunanje vire financiranja.

Kulturna politika Evropske unije kot jo poznamo danes, je relativno mlad pojav, saj je svoje mesto v primarni zakonodaji Unije pridobila šele z Maastrichtsko pogodbo leta 1992. V tem poglavju bom na kratko predstavila razvoj glavnih kulturnih programov od sprejema Pogodbe o EU in se podrobneje posvetila možnostim financiranja v okviru posameznih programov. Zgodovinski pregled razvoja kulturnih politik od ustanovitve EU pa do sprejetja Pogodbe o EU je natančneje predstavljen v prilogi A.

### **4.1 Pogodba o Evropski uniji 1992**

Možnost za začetek razvoja EU lastne kulturne politike je bila omogočena s sprejetjem Pogodbe o Evropski uniji (PEU) leta 1992 v Maastrichtu na Nizozemskem. V Maastrichtski pogodbi je za obravnavano tematiko najpomembnejši 128. člen, ki je vzpostavil pravno pristojnost EU na področju kulture. Izvajanje kulturnih programov, ki so do sprejetja PEU temeljili na nezavezujočih resolucijah Evropskega sveta, so tako končno dobili pravno podlago v primarni zakonodaji EU.

Kulturni člen PEU<sup>40</sup> je razdeljen na pet odstavkov. Prvi odstavek izpostavi dve poglavitni nalogi EU na področju kulture: prispevanje k razvoju kultur držav članic ter izpostavljanje pomena skupne kulturne dediščine. Drugi odstavek opredeljuje kulturna področja (poznavanje kulture in zgodovine evropskih narodov, kulturna dediščina, nekomercialne kulturne izmenjave, umetniško in književno ustvarjanje), na katerih lahko Skupnost s

---

<sup>40</sup> Besedilo 128. člena PEU je predstavljeno v prilogi B.

spodbujanjem sodelovanja in dopolnjevanja delovanja držav članic izvršuje nalogi določeni v prvem odstavku. Craufurd Smith (2004, 50–51) pravi, da lahko drugi odstavek 128. člena beremo na dva načina. Odstavek naj bi po eni strani poudarjal subsidiarno naravo vloge EU na področju kulture, po drugi pa poudarjal prednost usklajevanja Skupnosti in držav članic na omenjenem področju.

Če sta se prvi in drugi odstavek 128. člena osredotočala predvsem na kulturne akcije na ravni Skupnosti in držav članic, pa tretji odstavek poudarja pomembnost sodelovanja z drugimi mednarodnimi subjekti: s tretjimi državami in mednarodnimi organizacijami, med katerimi je izrecno izpostavljen Svet Evrope. Četrty odstavek določa, da mora EU pri izvajanju dejavnosti katerega koli drugega člena PEU upoštevati kulturne vidike, kar po eni strani vlogo kulture v Skupnosti še krepi, po drugi pa uvaja nove nejasnosti. Craufurd Smith (*Ibid.*, 54) je mnenja, da izraz »upoštevati kulturne vidike« pomeni zelo omejeno obveznost tega, na katerega se 128. člen nanaša, nejasen pa je tudi sam izraz »kulturni vidik«.

V zadnjem odstavku so določeni načini, na katere lahko Skupnost uresničuje cilje 128. člena, in sicer preko spodbujevalnih ukrepov in priporočil. Čeprav je bila z 128. členom prvič uvedena pristojnost Skupnosti na kulturnem področju, pa so države članice to pristojnost, boječ negativnih posledic za lastne kulture, zelo omejile. Spodbujevalne ukrepe Skupnost sprejema po postopku soodločanja, v katerega sta vključena Evropski parlament in Svet EU, ob tem pa se mora posvetovati z Odborom regij. Spodbujevalni ukrepi ne smejo voditi v usklajevanje zakonov držav članic, obenem pa jih mora Svet EU tudi soglasno sprejeti.

Kulturni člen PEU je bil navkljub omejeni pristojnosti, ki jo Skupnosti daje, temelj razvoja različnih kulturnih programov in politik, katerim se bom posvetila na naslednjih straneh.

#### **4.2 Razvoj kulturnih politik po Maastrichtu**

Po sprejetju 128. člena je bilo potrebnega kar nekaj časa preden je kulturna politika v Skupnosti tudi zaživela. Začetek je bil zelo previden. Že pred sprejetjem PEU je Unija uvedla nekaj poskusnih projektov na področju prevajanja in podpore knjigi. Na podlagi



izkušenj, pridobljenih v teh projektih, so se kasneje razvili trije večji kulturni programi; to so bili Kalejdoskop,<sup>41</sup> *Ariane*<sup>42</sup> in *Raphael*<sup>43</sup> (Evropska komisija 2010a).

Ti kulturni programi so bili med seboj slabo povezani, zato prva leta po Maastrichtu še ne moremo govoriti o enotni kulturni politiki. Odbor regij je omenjene programe skritiziral, saj naj bi dajali prednost visoki kulturi, EU pa je pozval, naj v prihodnosti razvije bolj strukturirano definicijo kulture (Odbor regij 1998, odst. 2.1). Da bo ob vstopu v novo tisočletje prišlo do spremembe pri izvajanju kulturne politike, je nakazal predlog Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu »Komunike o prvem enotnem evropskem programu v podporo kulturi«, ki je priporočil ustanovitev enotnega programa, hkrati pa ponudil tudi razširjeno definicijo kulture. Koncept kulture danes ne zajema več le »intelektualne« kulture, kot so likovna umetnost, glasba, ples, gledališče in literatura, ampak tudi popularno, množično in vsakodnevno kulturo (Evropska komisija 1998, 4).

Prvi enotni kulturni program EU je bil ustanovljen s sprejetjem Sklepa 508/2000/EC 14. februarja 2000. Imenoval se je Kultura 2000, sprejela pa sta ga Evropski parlament in Evropski svet. Kultura 2000 je imela enotno programsko in proračunsko shemo, kar naj bi povečalo učinkovitost in doslednost ukrepov Skupnosti na kulturnem področju. Višina proračuna je bila 167 milijonov evrov, podpiral pa je kulturne projekte v obdobju od 1. januarja 2000 do 31. decembra 2004.<sup>44</sup> Sedmi člen sklepa, ustanavljač Kultura 2000

---

<sup>41</sup> Program Kalejdoskop s proračunom 36,7 milijonov EUR se je izvajal od leta 1996 do 1999. Namenjen je bil podpiranju umetnostnega in kulturnega ustvarjanja v Evropi z glavnim poudarkom na sodelovanju partnerjev iz različnih držav. Projekti financirani s strani programa Kalejdoskop so morali promovirati znanje in širjenje kulture ter kulturnega udejstvovanja Evropejcev, prispevati k profesionalnemu usposabljanju za umetnike in druge kulturne delavce ali omogočati lažji dostop do kulture za vse. V štirih letih se je pod sponzorstvom Kalejdoskopa izvedlo 518 različnih projektov; med bolj znanimi so bili v prilogi A omenjeni Evropsko mesto kulture, Evropski mesec kulture, *European Union Baroque Orchestra* in *European Union Youth Orchestra*.

<sup>42</sup> Program *Ariane*, ki je potekal med letoma 1997 in 1999, je bil namenjen podpiranju sodelovanja držav članic na področju knjig in bralne kulture ter spodbujanju širjenja znanja o literaturi in zgodovini različnih evropskih narodov. Za ta program je bilo namenjenih 11,1 milijonov EUR sredstev, s katerimi so podprli 767 projektov; med njimi so bili predvsem prevodi literature, pa tudi Evropska knjižna nagrada in nagrada *Aristeion* za najboljši prevod.

<sup>43</sup> Program *Raphael* je potekal med letoma 1997 in 1999. S proračunom 30 milijonov evrov so podprli skoraj 360 projektov, ki so vključevali več kot 1500 partnerjev iz različnih evropskih držav. Osrednji namen programa je bil podpiranje sodelovanja na področju ohranjanja evropske kulturne dediščine, spodbujanje večjega zavedanja Evropejcev o svoji dediščini in omogočanje lažjega dostopa do nje. Glavni sektorji, ki jih je *Raphael* pokrival so bili: premična in nepremična dediščina (muzeji, knjižnice, arhivi, zbirke) ter arheološka, arhitekturna in naravna dediščina.

<sup>44</sup> 31. marca 2004 sta Evropski svet in Evropski parlament z amandmajem k odločitvi 508/2000/EC, ustanavljač program Kultura 2000, ta program podaljšala do 31. decembra 2006. S tem amandmajem so

določa, da so lahko v programu sodelovale države članice Unije, članice Evropskega gospodarskega prostora (EGP), Ciper in države zahodne in vzhodne Evrope, s katerimi je imela Unija podpisan sporazum o pridružitvi.<sup>45</sup> V Kulturi 2000 so lahko sodelovale tudi tretje države, s katerimi je Unija podpisala sporazume o sodelovanju ali pridružitvi temu programu, ter mednarodne organizacije, ki delujejo na področju kulture, kot sta UNESCO in SE.

Glavni cilji programa Kultura 2000, kot so opredeljeni v prvem členu sklepa, so bili naslednji:

- a) Spodbujanje kulturnega dialoga in vzajemnega poznavanja kulture in zgodovine ljudi Evrope;
- b) Spodbujanje kreativnosti in transnacionalnega razširjanja kulture ter izmenjave umetnikov, ustvarjalcev, drugih kulturnih delavcev in profesionalcev ter njihovih del/...
- .../c) poudarjanje kulturne raznolikosti in razvoj novih oblik izražanja preko kulture;
- d) razširjanje in poudarjanje skupne evropske kulturne dediščine na evropski ravni/...
- .../e) upoštevanje vloge kulture pri družbeno-ekonomskem razvoju;
- f) gojenje kulturnega dialoga in medsebojnih izmenjav med evropskimi in neevropskimi kulturami;
- g) jasno prepoznanje kulture kot ekonomskega dejavnika in kot dejavnika pri družbenem vključevanju ter državljanstvu;
- h) izboljššan dostop do in sodelovanje pri kulturnih dejavnostih v Evropski uniji za kar največ državljanov (*Ibid.*).

Kulturne aktivnosti, ki jih je Kultura 2000 podpirala, so bile razdeljene v tri sklope: Akcija 1, Akcija 2 in Akcija 3. V okvir Akcije 1 so sodili projekti, ki so spodbujali širšo kulturno udejstvovanje in lažji dostop do kulturnih aktivnosti, razširjali nove oblike kulturnega izražanja, spodbujali bralno kulturo, ohranjali skupno evropsko dediščino, podpirali nastajanje multimedijskih izdelkov, spodbujali sodelovanje med kulturnimi delavci na področju družbene integracije, gojili medkulturni dialog ali spodbujali predvajanje kulturnih dogodkov s pomočjo novih tehnologij. V projektih Akcije 1 so morali sodelovati vsaj trije partnerji iz treh različnih držav, medtem ko je naslednja akcija, Akcija 2, predpostavljala sodelovanje vsaj petih partnerjev iz petih različnih držav. Kulturna sodelovanja v sklopu Akcije 2 so zajemala področja koprodukcije in kroženja kulturnih del

---

uvišali tudi proračun Kulture 2000, ki je po novem znašal 236,5 milijonov evrov (Evropski parlament in Svet EU 2004, 1. čl.).

<sup>45</sup> Leta 2000 med njimi tudi naslednje slovanske države: Slovenija, Slovaška, Češka, Poljska in Bolgarija.

po EU, mobilnosti umetnikov in ostalih kulturnih delavcev, promocijo evropskih kulturnih spomenikov in točk, usposabljanja kulturnih profesionalcev, uporabe novih tehnologij, raziskovalnih projektov, kampanj in srečanj s kulturnimi tematikami evropskega pomena ali poudarjanja kulturne raznolikosti, večjezičnosti in medsebojnega spoznavanja. V zadnji sklop projektov Kulture 2000, Akcijo 3, so sodili posebni kulturni dogodki evropskih oz. mednarodnih razsežnosti, katerih glavni namen je bil pri Evropejcih vzbuditi občutek pripadnosti isti skupnosti ter povečati njihovo zavedanje kulturne raznolikosti skupnosti, kateri pripadajo. Med financirane projekte Akcije 3 sodijo dogodki, kot so Evropska kulturna prestolnica, Evropski mesec kulture, podeljevanje evropskih nagrad za dosežke na kulturnem področju, ohranjevanje in varovanje evropske kulturne dediščine idr.

Za boljšo promocijo in izmenjavo informacij o samem programu ter njegovih udeležencih je Kultura 2000 v posameznih državah spodbujala ustanavljanje kulturnih stičnih točk (*Ibid.*, Aneks I). Kulturna stična točka je informacijski urad, ki naj bi na nacionalni ravni poleg promocije kulturnega programa EU in posredovanja informacij o njegovem izvajanju, pomagala tudi pri iskanju partnerskih organizacij in nudila uporabnikom strokovno pomoč. Do danes so kulturne stične točke vzpostavili v vseh državah članicah EU, poleg tega pa tudi v državah EGS (Islandija, Norveška), državah kandidatkah (Hrvaška, Turčija, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija) ter v Srbiji in Črni gori (Kulturna stična točka v Sloveniji).

V obdobju 2000–2006, ko je potekala Kultura 2000, je bilo sprejetih več dokumentov, ki so potrjevali osrednjo vlogo kulture in kulturnega sodelovanja pri gradnji skupne Evrope. Ruffolovo poročilo iz leta 2001 je npr. kulturo spoznalo kot ključno komponento evropske identitete, ki hkrati pomembno prispeva tudi k gospodarskemu razvoju. Svet za kulturo, mladino, izobraževanje, medije in šport, ki je poročilo pripravil, je Evropske institucije pozval naj za izvajanje kulturnih programov v prihodnosti namenijo več sredstev, saj se drugače kultura ne bo mogla otresti svoje dotedanje podobe zadeve stranskega pomena (Svet za kulturo, mladino, izobraževanje, medije in šport 2001).

25. junija 2002 je Svet sprejel resolucijo o implementaciji delovnega načrta za evropsko sodelovanje na področju kulture. V omenjeni resoluciji je izpostavil nov izziv, ki ga za Unijo predstavlja pridružitve desetih novih držav članic in poudaril, da je kulturna politika v teh novih okoliščinah še toliko bolj pomembna, saj bo spodbujala medsebojno

spoznavanje novih in starih držav članic ter s tem tudi uspešnejše medsebojno povezovanje (Svet EU 2002). V obdobju izvajanja Kulture 2000 je bilo pomembno tudi sprejetje Resolucije o horizontalnih vidikih kulture, 26. maja 2003, iz katere izhaja, da bi morala biti kultura kar najbolj vključena v druge sektorje EU in s tem postati »srce evropske integracije« (Svet EU 2003).

#### **4.3 Aktualni programi, politike in iniciative EU na področju kulture**

Aktualni programi, politike in iniciative EU, čeprav temu niso izrecno namenjeni, ponujajo veliko možnosti za razvoj kulturne diplomacije posameznih držav članic. Na naslednjih straneh bodo predstavljene možnosti financiranja iz proračuna EU za tiste kulturne dejavnosti, ki bi jih lahko šteli tudi med orodja kulturne diplomacije.

##### **4.3.1. Kultura 2007–2013**

10. maja 2007 je Evropska komisija Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij posredovala predlog za novo agendo EU na področju kulture z naslovom »Sporočilo o evropski agendi za kulturo v svetu globalizacije«. Kot glavne cilje nove kulturne agende je predlagala:

- »pospeševanje kulturne raznolikosti in medkulturnega dialoga,
- pospeševanje kulture kot katalizatorja ustvarjalnosti v okviru lizbonske strategije za rast in delovna mesta,
- pospeševanje kulture kot bistvenega sestavnega dela mednarodnih odnosov Unije.« (Evropska komisija 2007a, 3. tč.)

Na izbiro ciljev nove agende sta vplivala dva glavna dejavnika: globalizacija in njeni vplivi ter povečana kulturna raznolikost, ki so jo v EU prinesle nove države članice. Za doseganje prvega cilja je Komisija predlagala izvajanje naslednjih posebnih nalog:

- Pospeševanje mobilnosti umetnikov, kulturnih strokovnjakov in umetniških izraznih sredstev;
- Vključitev javnih in zasebnih virov v podporo kulturnega sektorja EU;

- Pospeševanje mobilnosti umetniških del;
- Usklajevanje področij, ki vplivajo na mobilnost kulturnih delavcev na evropski ravni;
- Razvoj kulturne zavesti in izražanja, socialnih in državljskih kompetenc ter sporazumevanja v tujih jezikih (*Ibid.*, 3.1 tč.).

Komisijo je pri določitvi drugega cilja vodila leta 2000 sprejeta lizbonska strategija. Z njo so voditelji držav članic postavili nov strateški cilj EU, in sicer, da Unija do leta 2010 »postane najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu« (Evropski svet 2000, 5. tč.). Komisija se je zavedala, da lahko pri doseganju večjega števila kvalitetnih delovnih mest, za kar si v sklopu lizbonske strategije prizadeva Unija, igra ključno vlogo tudi kulturni sektor. Leta 2004 je bilo v kulturnem sektorju zaposlenih 5,8 milijonov ljudi, kar je predstavljalo 3,1 % zaposlene populacije, sektor pa je leta 2003 prispeval 2,6 % sredstev v proračun EU (KEA European Affairs 2006). Da bi torej kultura postala katalizator ustvarjalnosti za rast in delovna mesta, je Komisija predlagala usmeritev k naslednjim posebnim nalogam:

- Pospeševanje ustvarjalnosti pri izobraževanju;
- Krepitev zmogljivosti kulturnega sektorja z usposabljanjem na področju upravljanja in razvojem inovativnih virov financiranja;
- Razvoj partnerstev med kulturnim in drugimi sektorji (Evropska komisija 2007a, 3.2 tč.)

S tretjim ciljem je Komisija predlagala, da kultura postane sestavni del mednarodnih odnosov EU, k čemur se je kot podpisnica Unescove Konvencije o zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja<sup>46</sup> tudi zavezala. Komisija je za uresničevanje tretjega cilja predvidela naslednje posebne naloge:

- Razvoj političnega dialoga z vsemi državami in regijami na področju kulture ter pospeševanje izmenjav;
- Boljši dostop kulturnih dobrin in storitev iz držav v razvoju do evropskega trga;

---

<sup>46</sup> Konvencija Unesca o zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja je bila sprejeta leta 2005. Podpisnice so v konvenciji izpostavile pomembnost kulturne raznolikosti v svetu in se zavezale k njenemu spoštovanju, saj je to pogoj za mir in varnost tako na državni kot na mednarodni ravni. Prav tako so se podpisnice zavezale razvijati dialog med kulturami in spodbujati grajenje kulturnih mostov (UNESCO 2005).

- Podpiranje ohranitve kulturne dediščine in spodbujanje kulturnih dejavnosti po vsem svetu;
- Upoštevanje lokalne kulture in izboljšanje dostopa ljudi do kulture;
- Dejavnost vključenost EU v delo mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju kulture (*Ibid.*, 3.3. tč.).

Komisija je v priporočilu predvidela, da bo Svet ministrov predlagane cilje podprl in določil prednostne naloge za prvo obdobje (2008–2010) izvajanja programa Kultura 2007–2013. Kot sledi resolucije Sveta EU je v obdobju od 2008 do 2010 poudarek predvsem na spodbujanju mobilnosti umetnikov, zagotavljanju boljše dostopnosti kulture, razvoju statistike na kulturnem področju, učinkovitem izkoristku potenciala kulturnih panog ter doslednem izvajanju Konvencije Unesco o zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja (Svet EU 2007).

Prijava projektov za financiranje v okviru programa Kultura (2007–2013) je mogoče vsako leto; letni roki so določeni v Vodniku po programu Kultura (2007–2013), ki je bil objavljen 7. junija 2008 na spletnih straneh Izvajalske agencije za izobraževanje, avdiovizualno tehnologijo in kulturo. Pred tem so lahko prijavitelji svoje projekte predlagali na podlagi objav razpisov za zbiranje predlogov v Uradnem listu Evropske Unije.

Dejavnosti, ki jih podpira program Kultura (2007–2013) lahko delimo na tri glavne sklope, in sicer:

1. sklop: Podpora kulturnim projektom,
2. sklop: Podpora organizacijam, dejavnim na področju kulture na evropski ravni,
3. sklop: Podpora analizam, zbiranju in razširjanju informacij ter doseganju čim večjega učinka projektov s področja kulturnega sodelovanja.

V programu Kultura (2007–2013) lahko sodelujejo države članice EU, države evropskega gospodarskega prostora (Islandija, Lihtenštajn, Norveška), države kandidatke za vstop v

EU (Hrvaška, Turčija, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija), Srbija in Črna gora.<sup>47</sup>

### 1. sklop: Podpora kulturnim projektom

V okviru prvega sklopa lahko kulturne organizacije, kot so gledališča, muzeji, univerze, raziskovalni centri, kulturne ustanove in javni organi, prijavijo projekte, ki podpirajo čezmejno sodelovanje ter spodbujajo izvajanje kulturnih in umetniških dejavnosti. Nadalje se sklop deli v štiri kategorije, ki so predstavljene v tabeli 4.1 spodaj.

Tabela 4.1: Kategorije kulturnih projektov prvega sklopa dejavnosti Kulture (2007–2013)

Zaporedna št.	Kategorija	Trajanje	Število kulturnih izvajalcev	Višina financiranja (EUR)
1.1	Projekti večletnega sodelovanja	Od 36 do 60 mesecev	Vsaj 6 kulturnih izvajalcev iz 6 držav	200.000 – 500.000
1.2	Projekti sodelovanja	Do 24 mesecev	Vsaj 3 kulturni izvajalci iz 3 držav	5.000 – 200.000
1.3	Projekti literarnega <sup>48</sup> prevajanja	Do 24 mesecev	1	2.000 – 60.000
1.4	Projekti sodelovanja s tretjimi državami	Do 24 mesecev	Vsaj 3 kulturni izvajalci iz 3 držav (vključena vsaj ena tretja država)	50.000 – 200.000

Vir: Evropska komisija (2009a).

Pri vseh projektih prvega sklopa je podpora EU omejena na največ 50 % upravičenih stroškov.

<sup>47</sup> Države zahodnega Balkana (Albanija, Bosna in Hercegovina) bi lahko bile v prihodnosti tudi upravičene do sodelovanja pod pogojem, da sprejmejo ustrezen memorandum o sodelovanju.

<sup>48</sup> Projekti literarnega prevajanja so namenjeni spodbujanju obsežnega kroženja evropske literature med evropskimi državljani. Projekt je upravičen, če zajema prevajanje najmanj enega oz. največ 10 leposlovnih del iz enega evropskega jezika v drugega.

## 2. sklop: Podpora organizacijam, dejavnim na področju kulture na evropski ravni

Podpora, dodeljena v okviru drugega sklopa, je namenjena za operativne stroške kulturnih organizacij, ki delujejo ali želijo delovati na področju kulture na evropski ravni. V okviru tega skopa se lahko prijavljajo štiri kategorije organizacij, in sicer:

- Ambasadorji; organizacije, ki bi lahko postale evropske »predstavnice« evropske kulture (npr. orkestri, pevski zbori, gledališke ali plesne skupine) in katerih dejavnosti se izvajajo v vsaj sedmih državah, ki sodelujejo v programu.
- Zagovorniške mreže; zastopajo posebno kategorijo ali kategorije kulturnih izvajalcev na evropski ravni, ki so jih pooblastili pridruženi člani teh mrež. Člani mreže morajo prihajati iz petnajstih različnih držav, ki sodelujejo v programu.
- Festivali; na razpis se lahko prijavijo organizacije, ki organizirajo festivale priznane in prepoznavne na evropski ravni z jasno evropsko dodano vrednostjo. Ti festivali morajo predvideti udeležbo umetnikov iz vsaj sedmih držav, ki sodelujejo v programu.
- Strukture za podporo politiki v zvezi s strategijo za kulturo: podpora je namenjena organizacijam in združenjem, ki se dejavno vključujejo v strukturiran dialog s Komisijo oz. razvijajo politično analizo, ki podpira cilje strategije za obdobje delovanja 2008–2010. V okviru te kategorije se podpirata dve vrsti organizacij, in sicer:
  - platforme za strukturirani dialog: platforme morajo zastopati kulturne izvajalce s sedežem v najmanj petnajstih državah, ki sodelujejo v programu;
  - združenja za analizo politike: združenja zasebnih ali javnih organizacij, ki se ukvarjajo z analiziranjem, ocenjevanjem in presojo vpliva kulturnih politik na različnih ravneh (lokalni, nacionalni, evropski) v povezavi z eno ali več prednostnih nalog, določenih za obdobje 2008–2013.

Višina sredstev, namenjenih za posamezno kategorijo projektov v okviru 2. sklopa, je predstavljena v tabeli 4.2.



Tabela 4.2: Višina financiranja za posamezno kategorijo projektov v okviru 2. sklopa

Zaporedna št.	Kategorija	Višina financiranja (EUR)	Delež v proračunu, namenjenemu za 2. sklop (%)
2.1	Ambasadorji	75.000 – 600.000	40
2.2	Zagovorniške mreže	75.000 – 120.000	30
2.3	Festivali	50.000 – 100.000	20
2.4	Strukture za podporo politiki v zvezi s strategijo za kulturo	75.000 – 120.000	10

Vir: Evropska komisija (2009a).

Stopnja sofinanciranja projektov v 2. sklopu ne sme presegati 80 % stroškov poslovanja. Trajanje projektov je odvisno od vrste vloge, ki jo organizacije vložijo. Organizacije se lahko odločijo za letno podporo za poslovanje ali za tri letno partnerstvo (2010–2013).

### 3. sklop: Podpora analizam, zbiranju in razširjanju informacij ter doseganju čim večjega učinka projektov s področja kulturnega sodelovanja

Finančna podpora v okviru 3. sklopa je namenjena izvajanju analiz rezultatov in njihovemu vrednotenju glede na cilje programa. V zvezi s tem sklopom se v vseh državah, ki sodelujejo v programu, financirajo Kulturne stične točke, saj je del sredstev namenjen tudi zagotavljanju informacij o programu Kultura umetnikom in kulturnim organizacijam. Za 3. sklop je v obdobju 2007–2013 namenjenih 5 % proračuna programa Kultura oz. 20 milijonov EUR.

Celotni proračun Kulture (2007–2013) znaša 400 milijonov €, ki se po sklopih porazdeli: 77 % sredstev za sklop 1, 10 % za sklop 2 in 5 % za sklop 3. Preostanek se dodeli za pokritje splošnih, upravnih in tehničnih odhodkov programa (Evropska komisija 2009a).

#### **4.3.2 Program Državljanstvo EU**

Državljanstvo EU je bilo ustanovljeno z Maastrichtsko pogodbo leta 1993. Z uvedbo državljanstva so hoteli voditelji držav članic odgovoriti na krizo legitimitete Unije, ki se je nakazovala predvsem preko nizke udeležbe na volitvah v Evropski parlament ter preko nerazumevanja in oddaljenosti evropskih institucij od posameznika.

Prve omembe državljanstva so se pojavile že v Tindemansovem poročilu iz leta 1974, ki je prihodnost EU videlo v približevanju Skupnosti posamezniku.<sup>49</sup> Razen nekaj predlogov to poročilo ni privedlo do oprijemljivejših rezultatov. Z uvedbo neposrednih volitev v Evropski parlament so državljani držav članic pridobili pravico do neposrednega izbora svojih predstavnikov v evropskih institucijah, vendar v tem primeru še ne morem govoriti o pravici, ki bi izhajala iz državljanstva podobnemu statusu posameznika v Skupnosti. Posameznikovi vlogi v Uniji sta se posvetili tudi že prej omenjeni Adonninovi poročili; ti sta ponudili vrsto smernic prihodnjega razvoja posamezniku prijaznejših evropskih politik, ki so čez 7 let našle mesto v PEU (Shore 2000, 72).

Prelomna je torej bila Maastrichtska pogodba, s katero so se voditelji držav članic odločili, »da uvedejo skupno državljanstvo za državljane svojih držav« (PEU 1992, preambula). Natančnejše določbe o evropskem državljanstvu najdemo v 8. členu PEU, kjer so za državljane Unije razglašene »vse osebe z državljanstvom ene od držav članic« (*Ibid.*, 8. čl.). Državljanstvo EU posamezniku omogoča, da se prosto giba in prebiva na ozemlju držav članic; da v državi članici, katere državljanstva nima, lahko voli ali je izvoljen na občinskih volitvah in na volitvah v Evropski parlament; da ima pravico do zaščite diplomatskih in konzularnih organov drugih držav članic, če v tretji državi, v kateri se nahaja, njegova država nima predstavništva; da ima pravico nasloviti peticijo na Evropski parlament ter se pritožiti pri varuhu človekovih pravic (*Ibid.*, 8a–8d. čl.).

V nasprotju z željami vodilnih evropskih politikov se po uvedbi evropskega državljanstva udeležba na evropskih volitvah ni zvišala, celo nasprotno.<sup>50</sup> Poleg tega pa je kopica sprememb, ki jih je prinesla Maastrichtska pogodba, sistem evropskih institucij naredila še manj transparenten in s tem tudi manj razumljiv za »novopečene« državljane EU. Po sprejetju PEU je EU rabila skoraj desetletje, da je začela zavzemati za izboljšanje odnosa med institucijami Skupnosti in njenimi državljani. To je storila s sprejetjem Deklaracije o prihodnosti Evrope, ki je del Pogodbe v Nici iz leta 2001. V omenjeni deklaraciji je Evropski svet priznal, da bo lahko EU svoje institucije državljanom približala le z boljšo transparentnostjo ter z izboljšanjem in nadzorom demokratične legitimnosti (Pogodba iz Nice 2001, Deklaracija o prihodnosti Evrope).

---

<sup>49</sup> Več o Tindemansovem poročilu v prilogi A.

<sup>50</sup> Udeležba na evropskih volitvah leta 1989 je bila 58,98 %, leta 1994 pa še dva odstotka nižja in sicer 56,67 % (Evropski parlament 2010).

Deklaracija o prihodnosti Evrope predstavlja oporno točko, na podlagi katere je Svet januarja leta 2004 s Sklepom 2004/100/ES ustanovil poseben program za promocijo aktivnega evropskega državljanstva. Program s proračunom 72 milijonov EUR je podpiral organizacije, ki delujejo na področju spodbujanja aktivnega evropskega državljanstva, in sicer, organizacije, ustanovljene v državah članicah, državah kandidatkah, državah EGP, Romuniji, Bolgariji in Turčiji. Glavni cilji programa so bili promocija vrednot in ciljev EU, približevanje EU državljanom in spodbujanje njihovega aktivnega sodelovanja v evropskih politikah ter zблиževanje evropskih državljanov iz različnih držav. Program je trajal od 1. januarja 2004 do 31. decembra 2006 (Svet EU 2004.). V tem obdobju je bilo podprtih več kot 500 projektov in 63 evropskih organizacij (Evropska komisija 2010b).

Ob iztekanju prvega programa za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva sta Evropski parlament in Svet decembra 2006 sprejela odločitev o ustanovitvi aktualnega programa »Evropa za državljane«. Ta program se glede ciljev od prvega bistveno ne razlikuje, res pa je, da namenja večjo pozornost razvoju skupne evropske identitete in strpnosti ter medkulturnemu dialogu. Program se še posebej zavzema za aktivnosti, ki bi spodbujale bližje stike med starimi in novimi<sup>51</sup> državami članicami (Evropski parlament in Svet EU 2006a). Sklep določa štiri akcije, preko katerih naj bi se cilji programa uresničevali. Akcije so predstavljene v tabeli 4.3.

---

<sup>51</sup> Pridruženimi od leta 2004 dalje.

Tabela 4.3: Akcije programa Evropa za državljane

Akcija	Ukrep	Opredelitev
Aktivni državljani za Evropo (Akcija 1)	Srečanja prebivalcev partnerskih lokalnih skupnosti in podpiranje mrež partnerskih lokalnih skupnosti	Razpravljanje o EU in njenih vrednotah, izmenjava izkušenj, gojenje solidarnosti, izkušanje kulturne raznolikosti
	Projekti prebivalcev	Spodbujanje in ustvarjanje mehanizmov za lažji dialog med državljani EU in njenimi institucijami, zbiranje mnenj državljanov
	Podporni ukrepi	Svetovanja in usposabljanja za dejavnosti pobratenja mest, orodja za iskanje partnerjev, izmenjave dobrih praks
Aktivna civilna družba v Evropi (Akcija 2)	Strukturna podpora za raziskovalne organizacije evropske politike in za organizacije civilne družbe na evropski ravni	Dotacije za poslovanje organizacij za zagotavljanje potrebne stabilnosti in zmogljivosti dejavnosti na evropski ravni
	Podpora projektom, za katere dajo pobudo društva, zavodi, ustanove in druge pravne osebe zasebnega prava, ki delujejo znotraj civilne družbe	Dogodki (konference, delavnice, seminarji itd.), produkcija in realizacija (publikacije, spletne strani itd.) za izboljšanje ozaveščenosti o evropskih zadevah
Skupaj za Evropo (Akcija 3)	Podpora odmevnih prireditelj (festivalov, komemoracij, nagrad)	Krepitev občutka pripadnosti isti skupnosti, ozaveščanje o zgodovini, dosežkih in vrednotah EU, spodbujanje medkulturnega dialoga
	Financiranje študij, statističnih pregledov in raziskav javnega mnenja	Za boljše razumevanje aktivnega državljanstva na evropski ravni
	Razvoj orodij za širjenje informacij	Zagotavljanje informacij o različnih dejavnostih programa
Aktivno evropsko spominjanje (Akcija 4)		ohranjanje mest množičnih deportacij in pobojev v času nacističnega in stalinističnega režima, mrežno povezovanje, ohranjanje spomina na žrtve

Vir: Evropska komisija (2007b).

V programskem obdobju od 1. januarja 2007 do 31. decembra 2013 je na voljo 215 milijonov EUR, od tega je 45 % programskega proračuna namenjenega dejavnostim v sklopu Akcije 1, 31 % dejavnostim v sklopu Akcije 2, 10 % dejavnostim v sklopu Akcije 3 in 4 % dejavnostim v sklopu Akcije 4. V programu lahko sodelujejo vse zainteresirane strani, ki spodbujajo aktivno evropsko državljanstvo. Organizacije prijaviteljice (občine, NVO, lokalni/regionalni organi, raziskovalne ustanove, zveze, možganski trusti, organizacije civilne družbe) morajo prihajati iz držav članic EU, držav EFTA/EGP, držav kandidatki za pristop k EU in držav Zahodnega Balkana. Prijave se zbirajo v prijavnih rokih, ki ustrezajo datumu začetka projekta.<sup>52</sup> Program predvideva partnerstva različnih organizacij iz različnih držav (Evropska komisija 2007b).<sup>53</sup>

#### ***4.3.3 Izobraževalni programi in programi za mlade***

Izobraževanje je bilo v prvih desetletjih, kot vse ostale aktivnosti povezane s kulturo, izvzeto iz procesa evropske integracije, saj so se takratne države članice osredotočile predvsem na gospodarsko povezovanje, ki so ga takrat videle kot najboljši način okrevanja po drugi svetovni vojni (Pépin 2006, 53). Rimska pogodba iz 1957 izobraževanja dobesedno ne navaja, omenja pa nekatere vidike usposabljanj<sup>54</sup> ter medsebojno priznavanje diplom, spričeval in kvalifikacij (PEGS 1957, 57. in 118. čl).<sup>55</sup>

Leta 1976 je Svet sprejel prvi akcijski načrt skupnosti na področju izobrazbe. Med prioritetaми akcijskega načrta so bili izobraževanje migrantov in njihovih otrok, spodbujanje sodelovanja med evropskimi izobraževalnimi sistemi, zbiranje aktualne dokumentacije in statistike s področja izobraževanja, sodelovanje na področju visokega

---

<sup>52</sup> Prijava projektov za srečanja državljanov poteka štirikrat letno (februarja, aprila, junija in septembra), prijava projektov za mreže pobratenih mest dvakrat letno (februar, september) in prijava projektov državljanov (junij), podpornih projektov (junij), projektov, za katere dajejo pobude organizacije civilne družbe (februar) in projektov za aktivno evropsko spominjanje (april) pa enkrat letno.

<sup>53</sup> Projekt pobratenja mest – partnerstvo občin iz vsaj dveh sodelujočih držav; Mreže pobratenih mest – občine iz vsaj štirih sodelujočih držav; Projekti državljanov – partnerji iz vsaj petih sodelujočih držav; Podporni projekti – partnerji iz vsaj dveh sodelujočih držav; Projekti, za katere dajo pobudo organizacije civilne družbe – partnerji iz vsaj dveh sodelujočih držav. Pri projektih aktivnega evropskega spominjanja sodelujejo nepridobitne organizacije (NVO, združenja preživelih, združenja družin žrtev, spomeniki, muzeji, lokalne oblasti itd.) iz ene izmed sodelujočih držav.

<sup>54</sup> Iz 128. člena PEGS sledi, da »Svet na predlog Komisije in po posvetovanju z Ekonomsko socialnim odborom določi splošna načela za izvajanje skupne politike glede poklicnega usposabljanja, ki naj prispeva k usklajenemu razvoju nacionalnih ekonomij in skupnega trga.«

<sup>55</sup> Po 57. členu PEGS lahko Svet na priporočilo komisije in po posvetovanju z zborom (parlamentom) soglasno sprejema direktive o medsebojnem priznavanju diplom, spričeval in kvalifikacij.

izobraževanja, spodbujanje učenja tujih jezikov ter zagotavljanje enakih možnosti dostopa do izobrazbe (Svet EU 1976, 4. tč.). Zaradi pomanjkanja pravne podlage v primarni zakonodaji Skupnosti je bilo uresničevanje akcijskega načrta zelo omejeno. Do izvajanja prvih obširnejših programov na področju izobrazbe je zato prišlo šele v drugi polovici 80ih let, ko sta se v podporo izobrazbi pod okriljem skupnosti izrazili Adoninovi poročili, pa tudi Sodišče Evropskih skupnosti v sodbi *Gravier*.<sup>56</sup> Najprej je bil sprejet program *Comett*,<sup>57</sup> in sicer leta 1986. Sledili so mu *Erasmus* (1987),<sup>58</sup> *PETRA* (1987),<sup>59</sup> *Mladi za Evropo* (1988),<sup>60</sup> *Lingua* (1989),<sup>61</sup> *Eurotecnet* (1989), *FORCE* (1990)<sup>62</sup> in *Tempus* (1991).<sup>63</sup>

Z Maastrichtsko pogodbo je bila Uniji pristojnost na področju izobraževanja končno priznana tudi v primarni zakonodaji, in sicer s 126. in 127. členom. 126. člen PEU predvideva, da bo EU na področju izobraževanja prispevala k razvijanju evropske razsežnosti,<sup>64</sup> spodbujala mobilnost mladine, študentov in profesorjev ter pospeševala sodelovanje med izobraževalnimi zavodi.<sup>65</sup> Člen izpostavlja tudi potrebo po »spodbujanju akademskega priznavanja diplom in študijskih obdobj« (PEU 1992, 126. čl.). V nasprotju s

---

<sup>56</sup> Sodišče Evropskih skupnosti je 13. februarja 1985 v primeru 293/83 odločilo, da je bila francoska študentka Françoise Gravier diskriminirana na podlagi svojega državljanstva, ko so ob vpisu na Kraljevsko akademijo likovne umetnosti v mestu Liège v Belgiji od nje zahtevali vpisnino, ki je domačim študentom ni bilo potrebno plačati. Sodišče je v sodbi tudi definiralo pojem »poklicnega usposabljanja«, ki ga najdemo v 128. členu PEGS. Določilo je, da med drugim pod poklicno usposabljanje spada tudi sistem visokega izobraževanja (Sodišče Evropskih skupnosti 1985).

<sup>57</sup> Program *Comett* je podpiral sodelovanje med univerzami in podjetji, s ciljem krepitev usposabljanja na področju naprednih tehnologij (Svet EU 1986).

<sup>58</sup> Prvi *Erasmus* program iz leta 1987 je podpiral sodelovanje med univerzami in spodbujal mobilnost študentov (Svet EU 1987a).

<sup>59</sup> Program *PETRA* je mladim po zaključku izobraževanja nudil začetno usposabljanje, s čimer jim je želel omogočiti kar najhitrejši in najuspešnejši vstop na trg delovne sile (Svet EU 1987b).

<sup>60</sup> Program »Mladi za Evropo« je podpiral izmenjave med mladimi iz različnih držav (Svet EU 1988). Ta program se je izvajal do leta 2000, natančneje v okviru programov Mladi za Evropo II (1992–1994) in Mladi za Evropo III (1995–1999). Leta 1998 sta Parlament in Svet ustanovila Evropsko prostovoljno službo za mlade, s čimer so se možnosti udejstvovanja mladih znotraj EU še razširile (Evropski parlament in Svet EU 1998).

<sup>61</sup> Program *Lingua* je spodbujal učenje tujih jezikov.

<sup>62</sup> Programa *FORCE* in *Eurotecnet* sta podpirala nadaljnjo poklicno usposabljanje in inovacije na področju poklicnega usposabljanja (Svet EU 1989a; Svet EU 1990a).

<sup>63</sup> Program *Tempus* je bil uveden 7. maja 1990. Glavni cilji programa so bili podpiranje reform izobraževalnih sistemov v državah srednje in vzhodne Evrope ter mobilnost študentov in profesorjev iz teh držav po padcu berlinskega zidu (Svet EU 1990b). Leta 1994 je program *Tempus* zamenjal program *Tempus II*, ki je po novem vključeval tudi bivše sovjetske republike (Svet EU 1996, 2. čl.). Tretja faza programa se je začela leta 2000 (*Tempus III*), četrta pa leta 2007 (*Tempus IV*).

<sup>64</sup> Poudarek je predvsem na razširjanju in poučevanju jezikov držav članic.

<sup>65</sup> Sodelovanje univerz podpira tudi 130f. člen PEU, ki govori o raziskavah in tehnološkem razvoju. Ta člen pa ne izpostavlja le sodelovanja univerz med sabo, ampak tudi sodelovanje univerz s podjetji in raziskovalnimi centri, kar naj bi okrepilo znanstvene in tehnološke temelje Skupnosti ter jo spodbudilo, da postane bolj konkurenčna na mednarodni ravni (PEU 1992, 130f. čl.).

126. členom se 127. člen osredotoča na poklicno usposabljanje in kot glavne cilje Skupnosti na tem področju opredeljuje: olajševanje prilagajanja spremembam v industriji z usposabljanjem, olajševanje dostopa do poklicnega usposabljanja, izboljševanje poklicnega usposabljanja za lažjo vključitev v trg dela, spodbujanje sodelovanja med izobraževalnimi zavodi in spodbujanje mobilnosti izobražencev, predvsem mladih (*Ibid.*, 127 čl.). Tako 126. člen kot tudi 127. člen izpostavljata sodelovanje s tretjimi državami in mednarodnimi organizacijami, pri čemer je posebej omenjen Svet Evrope.

Leta 1994 se je šest prvotnih programov (z izjemo Tempusa in Mladi za Evropo) združilo v dva programa. Program *Leonardo da Vinci* je bil namenjen poklicnemu usposabljanju, program *Socrates* pa izobraževanju na osnovni, srednji in visoko-šolski ravni.<sup>66</sup> Za nadaljnji razvoj izobraževalnih politik EU je bilo ključno sprejetje Bolonjske deklaracije 19. junija 1999, s katero se je takrat trideset evropskih držav zavezalo uskladiti visokošolske študijske procese in poenotiti akademske nazive v Evropi (Pépin 2006, 167 in 198). Na prelomu tisočletja, 24. marca 2000, pa je Evropski svet sprejel še Lizbonsko strategijo, ki je znanju priznala vlogo gonilne sile gospodarskega razvoja (Evropski svet 2000, 5. tč.).<sup>67</sup> Programi, ki jih je EU izvajala na področju izobraževanja po sprejetju Lizbonske strategije v obdobju 2000–2008 so bili *Socrates II*, *eLearning*,<sup>68</sup> *Erasmus Mundus*,<sup>69</sup> *Leonardo da Vinci II*, *Tempus III* in *Mladi*.<sup>70</sup>

Trenutno sta na področju izobraževanja znotraj EU aktualna dva programa, in sicer program Vseživljenjskega učenja in program *Mladi v akciji*.

---

<sup>66</sup> V okviru programa *Socrates* je bila ustanovljena posebna akcija *Comenius*, s katero je program *Socrates* med svoje dejavnosti prvič vključil tudi izobraževanje na osnovnih in srednjih šolah (Pépin 2006, 168).

<sup>67</sup> Lizbonska strategija je med drugim predpostavila, da se bo do leta 2010 občutno povečalo vlaganje v človeške vire, da se bo zmanjšalo število 18–24-letnikov brez univerzitetne izobrazbe, da se bo spodbujalo pridobivanje znanj z vseživljenjskim učenjem, da se bo še naprej podpiralo izmenjavo študentov in profesorjev (Evropski svet 2000, 26. tč.).

<sup>68</sup> Program *eLearning* sta 5. decembra 2003 ustanovila Parlament in Svet. Glavni cilji programa so bili: zagotoviti vsem izobraževalnim in drugim raziskovalnim ustanovam dostop do hitre internetne povezave, spodbujati digitalno pismenost državljanov EU in podpirati razvoj na znanju temelječe družbe preko učinkovitih izobraževalnih sistemov in sistemov usposabljanja (Evropska komisija 2000a)

<sup>69</sup> Program *Erasmus Mundus* 2004–2008 sta leta 2003 ustanovila Evropski parlament in Svet. Glavna cilja programa sta bila izboljšanje kvalitete visokega izobraževanja tako v EU kot izven njegovih meja in spodbujanje medkulturnega razumevanja preko sodelovanja EU s tretjimi državami. Program je podpiral povezovanje visokošolskih institucij s sedežem v državah članicah EU, državah EGP-EFTA, državah kandidatkah in tretjih državah preko ustanavljanja skupnih magistrskih programov in partnerstev. Omogočil je tudi štipendiranje študentov tretjih držav, ki so se izobraževali v okviru omenjenega magistrskega študija (Evropski parlament in Svet EU, 1. in 4. čl.).

<sup>70</sup> 13. aprila 2000 sta Parlament in Svet ustanovila enoten program *Mladi* (2000–2006), ki je združil programa *Mladi za Evropo* in Evropska prostovoljska služba za mlade (Evropski parlament in Svet EU 2000b, 1. čl.)

Program Vseživljenjsko učenje (VŽU)<sup>71</sup> je prvi enotni program EU na področju izobraževanja, saj pod enim okriljem združuje vse prejšnje iniciative, in sicer: *Socrates II*, *eLearning* in *Leonardo da Vinci*. VŽU sta Sklepom št. 1720/2006 dne 16. novembra 2006 uvedla Evropski parlament in Svet. Poglavitni cilj programa, ki se izvaja v obdobju od 1. januarja 2007 do 31. decembra 2013, je »prispevati k razvoju Skupnosti kot družbe z vrhunskim znanjem, trajnostnim gospodarskim razvojem, več in bolj kakovostnimi delovnimi mesti in večjo socialno kohezijo ob zagotavljanju dobrega varstva okolja za prihodnje generacije« (Evropski parlament in Svet EU 2006b, 1. čl). Ta cilj si bo Skupnost prizadevala doseči z izvajanjem šestih podprogramov, in sicer štirih sektorskih, enega prečnega in programa *Jean Monnet*, ki so predstavljeni v tabeli 4.4.

---

<sup>71</sup> Komisija je koncept vseživljenjskega učenja definirala kot »proces učenja na vsakodnevni ravni z namenom izpopolnjevanja znanja, veščin in sposobnosti« (Evropska Komisija 2000b, 3), ki je nujen za prilagajanje vedno bolj kompleksni, raznoliki in na znanju temelječi družbi.



Tabela 4.4: Šest podprogramov programa VŽU

Podprogram	Cilji	Aktivnosti
<i>Comenius</i> (Šole)	Povečanje obsega mobilnosti učencev in izobraževanega osebja, povečanje obsega partnerstev med šolami, spodbujanje učenja tujih jezikov, povečanje kakovosti in evropske razsežnosti usposabljanja učiteljev	Mobilnost posameznikov v drugo državo, partnerstva med državami za razvoj skupnih učnih projektov, <i>Comenius regio</i> partnerstva med lokalnimi in regionalnimi oblastmi, <i>eTwinning</i> – internetna partnerstva, večstranski projekti in mreže za razvijanje novih učnih načrtov ter usposabljanje učiteljev
<i>Erasmus</i> (Terciarno izobraževanje)	Povečanje obsega mobilnosti študentov in izobraževalnega osebja, podpiranje večstranskega sodelovanja med visokošolskimi zavodi ter med visokošolskimi zavodi in podjetji, večja stopnja preglednosti in združljivosti med visokošolskimi kvalifikacijami, razvoj inovativnih praks v izobraževanju	Mobilnost študentov in učiteljev, Erasmus intenzivni jezikovni tečaji za prihajajoče študente, večstranski projekti za razvoj študijskih programov, akademske in strukturne mreže za razvijanje novih konceptov učenja in upravljanja visokega šolstva
<i>Leonardo da Vinci</i> (Poklicno usposabljanje)	Povečanje obsega mobilnosti za osebe, udeležene v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, povečanje sodelovanja med izobraževalnimi institucijami, podjetji in socialnimi partnerji, razvoj inovativnih praks, izboljšanje preglednosti in priznanje kvalifikacij, spodbujanje učenja tujih jezikov	Mobilnost posameznikov in transnacionalne prakse za usposabljanje, večstranski projekti za izboljšanje sistemov usposabljanja in prenos inovacij, tematske mreže strokovnjakov in organizacij, ki se ukvarjajo s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem
<i>Grundtvig</i> (Izobraževanje odraslih)	Omogočanje boljše mobilnosti za osebe, ki se udeležujejo izobraževanja odraslih, spodbujanje sodelovanja med organizacijami, ki izvajajo izobraževanja odraslih,	Mobilnost posameznikov, večstranski projekti, namenjeni izboljšanju sistemov izobraževanja odraslih, tematske mreže strokovnjakov in organizacij za razvijanje in izboljšanje izobraževanja

	pomoč osebam iz občutljivih družbenih skupin, izboljšanje pedagoških pristopov	odraslih
Prečni program	Podpora razvoju politik in sodelovanju na področju vseživljenjskega učenja, zagotavljanje primerljivih podatkov in analiz za razvoj politike izobraževanja ter spremljanje napredovanja, spodbujanje učenja jezikov, priznanje in prikazovanje rezultatov	Mobilnost posameznikov ter študijski obiski strokovnjakov in uradnikov, večstranski projekti in mreže za pripravo in preizkušanje predlogov politik, analiza politik in sistema na področju vseživljenjskega učenja, podpora preglednosti in priznavanju kvalifikacij in kompetenc, večstranski projekti za spodbujanje jezikovne osveščenosti, dostopa do gradiv in instrumentov za učenje tujih jezikov, spodbujanje učenja s pomočjo informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT), razširjanje in uporaba rezultatov
<i>Jean Monnet</i>	Spodbujanje odličnosti v učenju in raziskovanju na področju študij o evropski integraciji, krepitev znanja o evropski integraciji med evropskimi državljani, podpiranje ključnih evropskih institucij, ki se ukvarjajo s temami evropske integracije	Podpiranje poučevanja, raziskav in razvijanj idej o evropskem združevanju na visokošolski ravni, dotacije za poslovanje določenih organizacij, <sup>72</sup> dotacije za poslovanje evropskih združenj na področju izobraževanja in usposabljanja.

Vir: Evropski parlament in Svet EU (2006b).

Okvirna finančna sredstva za izvajanje programa VŽU predstavlja 7 milijard EUR, od tega je vsaj 13 % sredstev namenjenih za podprogram *Comenius*, 40 % za *Erasmus*, 25 % za *Leonardo da Vinci* in 4 % za *Grundtvig* (*Ibid.*, 14. čl. in Priloga B). V programu lahko sodelujejo prijavitelji iz držav članic EU, držav EFTA-EGP, Turčije in čezmorskih držav in teritorijev; v določenih aktivnostih pa tudi prijavitelji iz držav Hrvaške in Nekdanje

<sup>72</sup> Te organizacije so: Evropska akademija, Evropski univerzitetni inštitut, Evropski inštitut za javno upravo, Evropska pravna akademija, Evropska agencija za razvoj izobraževanja udeležencev s posebnimi potrebami in Mednarodni center za evropsko usposabljanje.

jugoslovanske republike Makedonije, držav, ki so vključene v Evropsko sosedsko politiko in Rusije ter držav, ki imajo posebno prednost v kontekstu razvoja dialoga v izobraževanju in usposabljanju ter večjezičnosti (Evropska komisija 2010c, I. del, 8–10).<sup>73</sup> Komisija na letni ravni izda razpis za zbiranje predlogov za program VŽU, na katerega lahko upravičeni prijavitelji pošljejo svoje predloge. Številne akcije v okviru Prečnih programov VŽU niso predmet javnih razpisov. Ločeni razpisi so organizirani tudi za dotacije za poslovanje v okviru podprograma *Jean Monnet* (*Ibid.*, 17 in 23).

Še vedno se izvajata tudi program *Tempus IV*<sup>74</sup> in *Erasmus Mundus II*,<sup>75</sup> vendar ne pod okriljem VŽU, ampak v okviru zunanjih programov in politik, del katerih je tudi povezovanje EU z ostalimi industrializiranimi državami, kot so ZDA, Kanada, Avstralija, Japonska itd.

Naslednji program, ki ga bom v okviru podpoglavja programov izobraževanja in programov za mlade obravnavala, je Program Mladi v akciji (2007–2013). Ta program je naslednik programa Mladi (2000–2006), s Sklepom št. 1719/2006/ES pa sta ga uvedla Evropski parlament in Svet. Glavni cilji programa so spodbujati mlade kot dejavne državljane, razvijati solidarnost in strpnost med mladimi, krepiti medsebojno razumevanje, razviti kakovostne podporne sisteme za dejavnosti mladih ter spodbujati evropsko sodelovanje na področju mladine (Evropski parlament in Svet EU 2006c, 1. čl.). Omenjeni cilji naj bi med drugim prispevali k večjemu zavedanju mladih o kulturni, večkulturni in jezikovni raznolikosti Evrope, izvajali pa se bodo preko dejavnosti predstavljenih v tabeli 4.5.

---

<sup>73</sup> Natančneje je program VSŽ namenjen širokemu krogu posameznikov in organizacij: učencem, študentom, udeležencem usposabljanja, odraslim udeležencem, osebam na trgu dela, zavodom, organizacijam, organom, združenjem, raziskovalnim centrom in NVO, ki delujejo na področju izobraževanja, usposabljanja ter vseživljenjskega učenja in podjetjem.

<sup>74</sup> Danes program *Tempus* vključuje 27 držav iz zahodnega Balkana, vzhodne Evrope, osrednje Azije, Severne Afrike in Bližnjega vzhoda, podpira pa skupne projekte multilateralnega partnerstva med visokošolskimi ustanovami v EU in partnerskih državah ter strukturne ukrepe za reformo višjih izobraževalnih ustanov in sistemov v partnerskih državah. Eden izmed ciljev programa *Tempus IV* je tudi izboljšanje medsebojnega razumevanja med ljudmi in kulturami držav članic EU in partnerskih držav (Evropska komisija 2010č).

<sup>75</sup> Program *Erasmus Mundus II* 2009–2013 sta vzpostavila Evropski parlament in Svet, in sicer s Sklepom št. 1298/2008/ES 16. decembra 2008. V primerjavi s prvim *Erasmus Mundus* programom poleg skupnih magistrskih programov in partnerstev visokošolskih institucij v evropskih in tretjih državah, *Erasmus Mundus II* podpira tudi skupne programe doktorskega študija (Evropski svet in Svet EU 2008, 4. čl.).

Tabela 4.5: Dejavnosti programa Mladi v akciji

Dejavnost	Opredelitev
Mladi za Evropo	Mladinske izmenjave
	Podpora projektov, ki so jih mladi sami zasnovali in so v njih glavni akterji
	Projekti participativne demokracije, ki podpirajo sodelovanje mladih v demokratičnem življenju
Evropska prostovoljna služba	Prostovoljno delo in projekti, ki razvijajo solidarnosti in spodbujajo dejavno državljanstvo ter medsebojno razumevanje med mladimi
Mladi v svetu	Sodelovanje s sosednjimi državami EU preko mladinskih izmenjav, krepitev sposobnosti nevladnih organizacij na področju mladine ter projektov, ki spodbujajo inovativne pristope na področju mladine
	Sodelovanje z drugimi državami preko izmenjave dobrih praks in razvoja partnerstev in mrež med mladinskimi organizacijami
Sistemi podpore za mlade	Podpora organov, aktivnih na evropski ravni na področju mladine
	Podpora Evropskega mladinskega foruma, ki zastopa mladinske organizacije pri EU
	Usposabljanje in povezovanje tistih, ki so aktivni v mladinskem delu in mladinskih organizacijah
	Projekti za spodbujanje inovativnosti in kakovosti na področju mladine
	Informacijske in komunikacijske dejavnosti za mlade z namenom izboljšanja njihovega dostopa do informacijskih in komunikacijskih storitev
	Partnerstva z regionalnimi in lokalnimi organi
	Podpora nacionalnih agencij, ki omogočajo izvajanje programa
	Organizacija seminarjev, kolokvijev in sestankov, ki lajšajo izvajanje programa
Podpora za evropsko sodelovanje na področju mladine	Srečanja mladih in pristojnih za mladinsko politiko z namenom izmenjave dobrih praks in širjenja rezultatov
	Podpora dejavnostim, namenjenim boljšemu razumevanju in poznavanju področja mladine
	Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami, ki delujejo na področju mladine (SE, OZN)

Vir: Evropski parlament in Svet EU (2006c).

Proračunska sredstva namenjena za izvedbo programa Mladi v akciji (2007–2013) znašajo 885 milijonov EUR (*Ibid.*, 13. čl.). V dejavnostih lahko sodelujejo udeleženci<sup>76</sup> in

<sup>76</sup> Upravičeni udeleženci so mladi, stari med 13 in 30 let.

predlagatelji<sup>77</sup> iz programskih<sup>78</sup> in partnerskih<sup>79</sup> držav, in sicer prvi v vseh dejavnostih, drugi pa v Evropski prostovoljni službi ter v okviru dejavnosti Mladi v svetu oz. natančneje v okviru izmenjave dobrih praks in razvoja partnerstev ter mrež med mladinskimi organizacijami (Evropska komisija 2008, 16–17). Prijave se zbirajo v prijavnih rokih, ki ustrezajo datumu začetka projekta.<sup>80</sup>

#### **4.3.4 Kohezijska politika**

Kohezijska politika je namenjena odpravljanju neskladij in zmanjševanju regionalnih razvojnih razlik tako na ravni držav članic kot na regionalni ravni. Čeprav to ni samo po sebi umevno, se lahko del kulturne politike Unije izvaja tudi s pomočjo kohezijske politike oz. s pomočjo nekaterih njenih finančnih instrumentov: Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) in Evropskega socialnega sklada (ESS).

Potreba po usklajenem razvoju in zmanjševanju razlik med regijami je bila prvič omenjena že v preambuli PEGS, vendar lahko o začetku prave kohezijske politike govorimo šele s sprejetjem sklepa št. 724/75, s katerim je bil ustanovljen ESRR. Pred tem se je usklajen razvoj skupnosti financiral iz Evropskega socialnega sklada (ESS), Evropskega kmetijskega, usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS) ter Evropske investicijske banke (EIB) (Lajh 2009, 191).

Osnovni cilj leta 1975 ustanovljenega ESRR je bilo korigiranje neskladij v regionalnem razvoju držav članic s 50 % sofinanciranjem projektov gospodarskega razvoja na manj razvitih območjih. Problem prvotne ureditve kohezijske politike je bil v tem, da so države članice same določale, katere izmed njihovih regij bodo upravičene do financiranja iz ESRR, zato je v prihajajočih letih Skupnost sprejela več dopolnil Sklepa št. 724/75, s čimer se je vloga Komisije v kohezijski politiki postopoma povečevala, prav tako pa tudi obseg finančnih sredstev (Manzella 2009, 10–11).

---

<sup>77</sup> Upravičeni predlagatelji so NVO, lokalni ali regionalni javni organi, neformalne skupine mladih, organizacije, dejavne na področju mladine na evropski ravni, mednarodne vladne nepridobitne organizacije in pridobitne organizacije, ki organizirajo dogodke na področju mladine, športa in kulture.

<sup>78</sup> Med programske države sodijo države članice EU, države EFTA-EGP in države kandidatke.

<sup>79</sup> Med partnerske države sodijo države jugovzhodne Evrope, vzhodne Evrope in Kavkaza, Sredozemske partnerske države ter druge partnerske države.

<sup>80</sup> Če se projekti oddajo pri Nacionalni agenciji, je na leto pet prijavnih rokov; v primeru prijave projekta pri Izvajalski agenciji pa trije prijavni roki (Evropska komisija 2008, 110).

Leta 1988 je pod predsedstvom Jacquesa Delorsa kohezijska politika Skupnosti doživela najkorenitejšo reformo do tistega časa. Uveden je bil enotni okvir izvajanja kohezijske politike in sprejeta posamezna načela njenega izvajanja: koncentracija, partnerstvo, dodatnost in programiranje (Lajh 2009, 192).<sup>81</sup> Leta 1992 sprejeta Maastrichtska pogodba pa je ekonomsko in socialno kohezijo določila za enega izmed glavnih ciljev Unije in v kohezijski politiki prepoznala sredstvo doseganja uravnoteženega in trajnostnega gospodarskega ter socialnega razvoja znotraj Skupnosti (PEU 1992, čl. B).

Arhitektura kohezijske politike (2007–2013) je danes enostavnejša kot je bila v prejšnjih obdobjih. 11. junija 2006 je Svet sprejel Uredbo št. 1083/2006, s katero je določil tri glavne cilje aktualne kohezijske politike, in sicer:

- 1. cilj: konvergenca - pospeševanje rasti in zaposlovanje v najmanj razvitih regijah;<sup>82</sup>
- 2. cilj: regionalna konkurenčnost in zaposlovanje – krepitev konkurenčnosti, privlačnosti regij in zaposlenosti;<sup>83</sup>
- 3. cilj: evropsko teritorialno sodelovanje – krepitev sodelovanja na čezmejni, transnacionalni in medregionalni ravni za oblikovanje skupnih rešitev na področjih razvoja in gospodarskih povezav<sup>84</sup> (Svet EU 2006a, 3. čl.).

V primerjavi s kohezijsko politiko iz prejšnjih obdobj je trenutni program osredotočen predvsem na kategorije lizbonske strategije: rast, zaposlovanje in izobraževanje

---

<sup>81</sup> Načelo koncentracije zagovarja, da se sredstva kohezijske politike namenijo tistim regijam, gospodarskim sektorjem in skupinam prebivalstva, pri katerih so zaostanki v razvoju največji. Načelo partnerstva pomeni, da so dejavnosti na področju regionalnega razvoja rezultat sodelovanja in posvetovanja med Komisijo, državami članicami ter lokalnimi ali drugimi pristojnimi oblastmi in organi. Načelo dodatnosti pomeni, da so sredstva iz strukturnih skladov le dopolnilo nacionalnih sredstev za regionalni razvoj. Načelo programiranja pa pravi, da se cilji kohezijske politike uresničujejo v okviru večstopenjskega in večletnega procesa izvajanja skupnih ukrepov Skupnosti in držav članic.

<sup>82</sup> Do sredstev v okviru prvega cilja so upravičene regije, v katerih je BDP/prebivalca manjši od 75 % povprečja EU ter države članice, ki so upravičene do prispevkov iz Kohezijskega sklada, ker je njihov BDP manjši od 90 % povprečja EU.

<sup>83</sup> Sredstva v okviru drugega cilja so namenjena vsem regijam EU, ki niso upravičena do sredstev v okviru prvega cilja.

<sup>84</sup> Do sredstev v okviru čezmejnega sodelovanja so upravičene regije vzdolž vseh notranjih in določenih zunanjih kopenskih mej. V okviru transnacionalnega sodelovanja je Komisija določila trinajst upravičenih območij sodelovanja, medtem ko so v okviru medregionalnega sodelovanja, vzpostavljanja omrežij in izmenjave izkušenj, upravičene vse regije Evrope.

(Kohezijska politika 2007–2013 – Komentarji in uradna besedila 2007, 6). Uresničevanje ciljev kohezijske politike danes podpirajo trije finančni instrumenti, in sicer:

- Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) – spodbuja naložbe in zmanjšuje neskladja med regijami EU. ESRR podpira raziskave, inovativnost, reševanje okoljskih problemov in vlaga v infrastrukturo (Evropski parlament in Svet EU 2006č, 2. čl).
- Evropski socialni sklad (ESS) – pospešuje ustvarjanje delovnih mest in možnost zaposlovanja, s tem da podpira ukrepe v državah članicah za večanje prilagodljivosti delavcev in podjetij, za izboljšanje dostopa do zaposlitve, za krepitev socialne vključenosti prikrajšanih oseb, za naložbe v človeške vire ter za usposobljenost in učinkovitost javne uprave ter javnih služb (Evropski parlament in Svet EU 2006d, 2. čl).
- Kohezijski sklad – pospešuje trajnostni razvoj na področju vseevropskih prometnih omrežij in varovanja okolja (Svet EU 2006b, 2. čl).

Glavni razlog, da v svojem diplomskem delu omenjam kohezijsko politiko EU, je dejstvo, da nekatere tematske prednostne naloge ESRR in ESS posegajo tudi na področje kulturnega sektorja (glej tabelo 4.6).

Tabela 4.6: Tematske prednostne naloge ESRR in ESS, ki posegajo na področje kulturnega sektorja

Sklad	Tematska prednostna naloga
ESRR	Turizem in razvoj trajnostnega turizma
	Investicije v kulturo, varstvo kulturne dediščine, razvoj kulturne infrastrukture, izboljšanje ponudbe kulturnih storitev
	Naložbe v izobraževanje, ki prispevajo k večji kakovosti življenja
	Razvoj čezmejnih dejavnosti za razvoj skupnih strategij na področju turizma, kulture, skupnega varstva in upravljanja naravnih in kulturnih virov
ESS <sup>85</sup>	Povečanje prilagodljivost delavcev s spodbujanjem VŽU ter zagotavljanjem lažjega dostopa do usposabljanja
	Izboljšanje dostopa do zaposlitve in preprečevanje brezposelnosti
	Krepitev človeškega kapitala s spodbujanjem uvajanja sistemskih reform izobraževanja in usposabljanja ter večanje obsega naložb v človeški kapital

Vir: Evropski parlament in Svet EU (2006d; 2006e).

<sup>85</sup> Tematske prednostne naloge ESS se nanašajo tudi na kulturne delavce.

Izvajanje kohezijske politike poteka tako, da Komisija po posvetovanju z državami članicami najprej oblikuje strateške smernice Skupnosti o koheziji.<sup>86</sup> Na podlagi teh smernic države članice v sodelovanju s partnerji in Komisijo pripravijo nacionalni strateški referenčni okvir (NSRO), ki med drugim vključuje operativne programe za izvajanje ciljev kohezijske politike. Po pregledu NSRO Komisija doda potrebne pripombe, potrdi ustrezne operativne programe in določi okvirna letna dodeljena sredstva iz vsakega sklada po programih (Svet EU 2006a, 28. čl). Za kohezijsko politiko v obdobju 2007–2013 je na voljo 308,041 milijarde EUR, od tega 81,5 % za cilj konvergenca, 16 % za cilj regionalna konkurenčnost in zaposlovanje ter 2,5 % za cilj evropsko teritorialno sodelovanje (*Ibid.* 18–21. čl.).

#### **4.3.5 Skupna kmetijska politika**

Že leta 1996 je Komisija v svojem dokumentu »Prvo poročilo o premisleku kulturnih vidikov v dejavnostih Evropske skupnosti« ugotovila, da je mogoče kulturno dimenzijo najti tudi v določenih dejavnostih kmetijske politike. Komisija pri tem omenja dve uredbi, in sicer Uredbo Sveta št. 2081/92 o zaščiti geografskih označb in označb porekla kmetijskih proizvodov in živil ter Uredbo št. 2082/92 o certifikatih za posebne lastnosti kmetijskih proizvodov in živil, ki ju je Skupnost sprejela leta 1992. Ti dve uredbi izhajata iz zaveze Skupnosti, da zagotavlja spoštovanje kulturne raznolikosti držav članic in njihovih regij; kar mora biti potemtakem upoštevano tudi na enotnem trgu kmetijskih izdelkov (Evropska komisija 1996, 25).

##### **5.3.5.1 Oznaka geografskega porekla in oznaka zajamčene tradicionalne vrednosti**

Leta 2006 sta bili uredbi iz leta 1992 dopolnjeni, zato bom vlogo in pomen geografskega porekla in zajamčenih tradicionalnih posebnosti predstavila z vidika novejših uredb. Gre za Uredbo Sveta (ES) št. 509/2006 o zajamčenih tradicionalnih posebnostih (ZTP) kmetijskih proizvodov in živil in Uredbo Sveta (ES) št. 510/2006 o zaščiti geografskih označb in označb porekla za kmetijske proizvode in živila.

---

<sup>86</sup> Strateške smernice za obdobje 2007–2013 je 6. oktobra 2006 s sklepom št. 702/2006/EC sprejel Svet. Glavni poudarek smernic je na izboljšanju privlačnosti držav članic, regij in mest z izboljšanjem dostopa, ustrezne kakovosti storitev in ohranjanjem okolja; na spodbujanju inovacij, podjetništva in rasti ekonomije znanja; ter na ustvarjanju več in boljših delovnih mest (Svet EU 2006c, priloga tč. 1).



Spodbujanje pridelave tradicionalnih proizvodov lahko koristi podeželskemu gospodarstvu, saj zagotavlja večje prihodke kmetov, ki proizvod ali živilo proizvajajo, in zmanjšuje potrebo po izseljevanju iz podeželskih območij. Uredba o ZTP določa, da lahko Skupnost z registracijo določenemu kmetijskemu proizvodu ali živilu podeli naziv »zajamčene tradicionalne vrednosti«. Pri tem »tradicionalen« pomeni, da se dokazano pojavlja na trgu Skupnosti v daljšem časovnem obdobju, vsaj 25 let. Proizveden mora biti iz tradicionalnih surovin oz. na tradicionalen način. Za registracijo ZTP je potrebno podati vlogo. Vlogo lahko vloži ena ali več skupin iz različnih držav članic ali tretjih držav, vendar samo ko gre za skupno vlogo. Vloga mora biti najprej predložena državi članici, v kateri je sedež skupine. Če država članica meni, da je vloga utemeljena, jo posreduje Komisiji, ta pa se dokončno odloči o registraciji ZTP. Proizvodu ali živilu se z registracijo ZTP prizna posebne lastnosti, ki ga jasno razlikujejo od drugih živil ali proizvodov, prav tako je zavarovana uporaba njegovega imena (Svet EU 2006č, 2–13. čl.).

Svet je z Uredbo 510/2006 predpisal, da se lahko določene kmetijske proizvode zaščiti tudi z označbo porekla ali geografsko označbo. Označba porekla se pripíše tistim proizvodom, ki prihajajo iz določene regije, kraja ali države, njegova kakovost pa je posledica geografskega okolja, vključujoč tako naravne kot človeške dejavnike. Tako pridelava kot predelava surovin do končnega proizvoda morata potekati na geografskem območju, katerega ime izdelek nosi. Z geografsko označbo pa se po drugi strani zaščitijo tisti proizvodi, pri katerih je vsaj ena izmed proizvodnih faz potekala na določenem geografskem območju (Čop in drugi 2007, 5). Prav tako kot pri registraciji ZTP lahko vlogo za registracijo oznake porekla ali geografske oznake vloži skupina proizvajalcev ali pridelovalcev določenega proizvoda. V primeru, da ime označuje čezmejno geografsko območje, lahko skupno vlogo predloži več skupin. Vlogo se najprej predloži državi članici, ta pa jo posreduje Komisiji, ki končno odloči o upravičenosti registracije geografske označbe ali označbe porekla (Svet EU 2006d, 5–7. čl.).

#### 5.3.5.2 *Iniciativa Leader+*

Kulturno dimenzijo najdemo tudi v iniciativi *Leader+*, ki je od leta 2007 del skupne kmetijske politike oz. natančneje enega izmed njenih stebrov, politike regionalnega razvoja. Pred tem je *Leader* obstajal kot samostojen program v okviru kohezijske politike, ki je bil

ustanovljen leta 1991 z namenom izboljšanja razvojnih možnosti podeželja z neposrednim vključevanjem lokalnih skupnosti. Glavna posebnost iniciative *Leader* je podpiranje oblikovanje in izvajanje razvojnih strategij podeželja na regionalni ravni, saj je zaradi raznolikosti podeželskih regij EU težko pripraviti enotno strategijo, ki bi bila učinkovita.

Med letoma 1991 in 2006 so se izvedla tri programska obdobja iniciative *Leader*: *Leader I* (1991–1993), *Leader II* (1994–1999) in *Leader+* (2000–2006) (Evropska komisija 2006c, 6–9). V tem obdobju se je število odobrenih projektov povečevalo, z vsako novo generacijo programa pa tudi seznam vključenih regij (OECD 2009, 146). Kot že omenjeno, program *Leader* vključuje tudi kulturno dimenzijo, saj si med drugim prizadeva za izboljšanje naravne in kulturne dediščine ter za kar najboljši izkoristek naravnih in kulturnih virov za regionalni razvoj (Evropska komisija 2000c, 8. in 14.2. tč.). Obnova stavbne dediščine (npr. gradovi, stara mestna jedra) spodbuja razvoj turizma, saj po eni strani naredi te znamenitosti privlačnejše, po drugi pa omogoča tudi razvoj novih nastanitvev. Turistu mora biti omogočeno, da lahko občuti, vidi, okusi ter navsezadnje tudi kupi to kar je lokalno in kulturno specifično (Dower 1998).

V novem proračunskem obdobju 2007–2013 je prišel *Leader* pod okrilje politike regionalnega razvoja, ki je ena izmed glavnih stebrov aktualne skupne kmetijske politike (Svet EU 2005, 50. tč.). Danes se ukrepi regionalnega razvoja, ki so se v preteklosti izvajali in financirali preko samostojnega programa *Leader*, financirajo iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). *Leader* predstavlja četrto os skupine ukrepov podpore podeželju,<sup>87</sup> ki z izvajanjem in oblikovanjem razvojnih strategij na lokalni ravni prispeva tudi k doseganju ciljev ostalih treh osi (*Ibid.*, 63. čl.).

Iz EKSRP se lahko financirajo tudi določene kulturne dejavnosti, ki so predstavljene v tabeli 4.7 spodaj.

---

<sup>87</sup> Druge osi so še: izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gospodarskega sektorja (Os 1), izboljšanje okolja in podeželja (Os 2) ter kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva (Os 3).

Tabela 4.7: Financiranje iz EKSRP za dejavnosti, ki vključujejo kulturno dimenzijo

EKSRP	Razvoj turističnih dejavnosti (za razvoj informacijskih centrov, rekreacijske infrastrukture in nastanitvenih možnosti ter trženje turističnih storitev)
	Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo, med katere sodi tudi podpora kulturnim dejavnostim
	Podpora študijam in naložbam, povezanim z vzdrževanjem, obnavljanjem izboljšanjem kulturne dediščine, na primer kulturnih značilnosti vasi in podeželske krajine

Vir: Svet EU (2005).

Naloga vsake države je oblikovati nacionalni strateški načrt, ki mora biti skladen s strateškimi smernicami Skupnosti za razvoj podeželja. Nacionalni strateški načrt predstavlja referenčno orodje za pripravo delovanja EKSRP v določeni državi članici. Med drugim mora vsebovati programe za razvoj podeželja z natančnimi informacijami o ukrepih v okviru štirih osi in finančni načrt. Kot že omenjeno, morajo programi upoštevati tudi pristop *Leader*. Po predložitvi nacionalnega strateškega načrta komisiji, ta načrt pregleda in ga, pod pogojem, da je primeren, odobri (*Ibid.*, 18. čl.). Sredstva EKSRP za programsko obdobje 2007–2013 znašajo 88 milijard EUR.<sup>88</sup>

#### 4.3.6 Avdiovizualna politika

Ko so se voditelji evropskih držav leta 1951 v preambuli PEGS zavezali, da si bodo prizadevali za vse tesnejšo zvezo med narodi Evrope, se verjetno še niso zavedali razsežnosti povezovanja, ki se bo med evropskimi narodi razvilo v prihodnjih desetletjih. V tem podpoglavju se bom osredotočila na avdiovizualno politiko, ki je s tehnološkim razvojem in izboljšanim dostopom do tehnoloških izdelkov, kot so televizijski in radijski sprejemniki ter osebni računalniki, ob koncu 70ih in na začetku 80ih odprla nove možnosti v povezovanju držav.

Povojno obdobje je bilo na področju telekomunikacij zaznamovano s t.i. kulturnim zaprtjem, ko so države svojim nacionalnim televizijskim hišam znotraj domačega ozemlja zagotavljale »telekomunikacijski monopol« (Craufurt Smith 2004, 195). Vse bolj se je telekomunikacijsko in tehnološko področje razvijalo, vse glasnejše so postajale zahteve po

<sup>88</sup> Z odločbo št. 2006/636/EC je Komisija določila natančno letno porazdelitev sredstev iz EKSRP po državah. Za Slovenijo so sredstva za EKSRP porazdeljena sledeče: 149.549.387 EUR (2007), 139.868.094 EUR (2008), 129.728.049 EUR (2009), 128.304.946 EUR (2010), 123.026.091 EUR (2011), 117.808.866 EUR (2012) in 111.981.296 EUR (2013) oz. skupaj 900.266.729 EUR (Evropska komisija 2006b, 2. čl).

liberalizaciji telekomunikacijskega trga. Podporniki liberalizacije so svoje trditve utemeljevali na podlagi 59. člena PEGS, ki prepoveduje omejitve svobode opravljanja storitev, in 52. člena, ki zagotavlja pravico do ustanavljanja na ozemlju druge države članice (PEGS 1957, 52. in 59. čl). Podporo večji koordinaciji med državnimi zakonodajami na področju telekomunikacij je leta 1982 izrazil tudi Evropski parlament, ki je v svoji resoluciji zapisal, da se bo uspešna integracija zgodila le v primeru, da si jo bodo Evropejci želeli. Ta želja je pogojena z obstojem evropske identitete in občutkom pripadanja isti skupnosti, ki pa se lahko razvije le z ustreznim obveščanjem Evropejcev o dogodkih v drugih državah skupnosti in njihovih kulturah (Evropska komisija 1984, 28).

Leta 1984 je Evropska komisija pripravila Zeleno knjigo o ustanovitvi skupnega telekomunikacijskega trga, na podlagi katere je bila leta 1989 sprejeta direktiva »Televizija brez meja«, ki predstavlja temelj današnje evropske avdiovizualne politike. Direktiva je pomembna, saj je postavila osnovne standarde na področju telekomunikacij in med drugim od držav članic zahteva, da na svojem ozemlju ne omejujejo prenosov tujih televizijskih hiš, da radiotelevizijske hiše na njihovem ozemlju večino svojega televizijskega časa namenijo evropskim delom, da je televizijsko oglaševanje jasno prepoznavno in ločeno od ostalih vsebin ter se pojavlja v točno določenih intervalih in da zagotovijo, da televizijske hiše ne predvajajo programov, ki bi lahko resno ogrozile fizičen, psihičen in moralen razvoj otrok (Svet EU 1989b).

Direktiva »Televizija brez meja« je bila v letih 1997 in 2007 pregledana in dopolnjena. Popravljeni verziji sta vzpostavili nova pravila glede posebnega označevanja vsebin, ki bi lahko prizadele razvoj mladostnikov, predstavili sta nov koncept dogodkov posebnega pomena (Evropski parlament in Svet EU 1997, 3. in 22. člen)<sup>89</sup> ter postavili jasno ločnico med tradicionalnimi avdiovizualnimi medijskimi storitvami in avdiovizualnimi medijskimi storitvami na zahtevo (Evropski parlament in Svet EU 2007, 1. čl.).

Poleg zakonodajne podpore Evropska skupnost avdiovizualnemu sektorju že od leta 1991 preko programov *MEDIA* nudi tudi finančna sredstva. Glavni cilj programov je podpora evropski filmski produkciji in spodbujanje distribucije evropskih avdiovizualnih del po Evropi. Med drugim si *MEDIA* prizadeva za boljši dostop državljanov do novih

---

<sup>89</sup> To so dogodki, ki so za družbo izjemnega pomena in morajo biti javnosti dostopni zastonj, npr. pomembnejši športni dogodki, državne prireditve ipd.

komunikacijskih sredstev in za izobraževanje strokovnjakov z avdiovizualnega področja (Svet EU 1990c, 2. čl.). V tabeli 4.8 so predstavljeni vsi dosedanji programi *MEDIA*.

Tabela 4.8: Pregled programov *MEDIA* od ustanovitve do danes

Program	Obdobje	Višina sredstev
<i>MEDIA I</i>	1991–1995	84 milijonov ECU
<i>MEDIA II – Training</i>	1996–2000	45 milijonov ECU
<i>MEDIA II – Development and Distribution</i>		265 milijonov ECU
<i>MEDIA Plus</i>	2001–2006	453,6 milijonov EUR
<i>MEDIA - Training</i>		59,4 milijonov EUR
<i>MEDIA 2007</i>	2007–2013	755 milijonov EUR

Vir: Evropska komisija (2010d).

Aktualni program *MEDIA 2007* je bil ustanovljen 15. novembra 2006 s sklepom št. 1718/2006/ES. Splošni cilji programa so:

- ohranjanje in povečanje evropske kulturne in jezikovne raznolikosti ter kinematografske in avdiovizualne dediščine, zagotavljanje dostopa javnosti do te dediščine in spodbujanje dialoga med kulturami;
- povečanje razširjenosti in gledanosti evropskih avdiovizualnih del ter spodbujanje sodelovanja med udeleženci;
- krepljenje konkurenčnosti evropskega avdiovizualnega sektorja in spodbujanje povezav med strokovnjaki (Evropski parlament in Svet EU 2006f, 1. čl).

Za doseg te ciljev program podpira ukrepe, ki so predstavljeni v tabeli 4.9.

Tabela 4.9: Ukrepi, ki jih podpira program *MEDIA 2007*

Področje	Posebni cilji	Ukrepi
Faze navzgor po avdiovizualni produkcijski verigi	Krepitev znanj strokovnjakov za avdiovizualni sektor na področju razvoja, produkcije, distribucije/predvajanja in promocije	Razvoj metod pisanja scenarijev, usposabljanje na področju gospodarskega, finančnega in tržnega upravljanja produkcije, distribucije, trženja in promocije avdiovizualnih del, vključitev digitalnih tehnologij v produkcijo in postprodukcijo
	Izboljšanje evropske dimenzije ukrepov avdiovizualnega usposabljanja	Vzpostavljanje mrež in podpiranje mobilnosti evropskih strokovnjakov, usposabljanje učiteljev, podpore filmskim šolam, uvajanje usklajevalnih in spodbujevalnih ukrepov, štipendiranje
	Podpora razvoju	Podpora razvoju filmskih projektov, podpora izdelavi finančnih načrtov za podjetja in za evropske filmske projekte
Faze navzdol po avdiovizualni produkcijski verigi	Podpora distribuciji in predvajanju	Spodbujanje distributerjev k naložbam v koprodukcijo, izboljšanje razširjanja ne nacionalnih evropskih filmov s spodbujanjem izvoza, distribucije in predvajanja, spodbujanje digitalizacije avdiovizualnih evropskih del, spodbujanje kinematografov k uporabi digitalne distribucije
	Podpora promociji	Izboljšanje razširjanja evropskih avdiovizualnih del, izboljšanje dostopa do teh del, spodbujanje skupnih ukrepov nacionalnih organizacij, spodbujanje promocije evropske kinematografske in avdiovizualne dediščine in dostopa do nje
Pilotni projekti		Podpiranje pilotnih projektov na področju novih IKT

Vir: Evropski parlament in Svet EU (2006f).

Poleg držav članic lahko v programu *MEDIA 2007* sodelujejo tudi sledeče tretje države: države EFTA-EGP, države pristopnice, vključene v predpristopno strategijo, in države Zahodnega Balkana. Upravičenci programa so lahko pravne in fizične osebe, katerim se finančna pomoč dodeli v obliki subvencij, štipendij, nagrad ali kakšnega drugega instrumenta (*Ibid.*, 8–9. čl). Sredstva proračuna se delijo na podlagi letnih razpisov za zbiranje predlogov. Vse prijave se pošiljajo na Direktorat za informacijsko družbo – enota MEDIA, ki odloča o razdelitvi sredstev (MEDIA Desk Slovenija 2010). Tako dodeljena finančna pomoč ne sme presegati 50 %, izjemoma 60 oz. 75 %, končnih stroškov podprte dejavnosti.<sup>90</sup> Pri izvajanju programa *MEDIA 2007* Komisiji pomagajo odbor in MEDIA Deski, slednji so zadolženi za razširjanje informacij o programu na nacionalni ravni (Evropski parlament in Svet EU 2006f, 11–12. čl.).

### **5.3.7 Digitalne knjižnice**

24. avgusta 2006 je Komisija s priporočilom št. 3808/2006 države članice pozvala k digitalizaciji in digitalnemu shranjevanju svojih kulturnih gradiv ter zagotovitvi internetnega dostopa do teh gradiv preko nove aplikacije digitalnih knjižnic. Komisija je kot enega izmed razlogov za digitalno shranjevanje kulturnih gradiv v digitalnih knjižnicah, kot so knjige, časopisi, avdiovizualna dela, arhivski dokumenti ipd., navedla dejstvo, da bodo z internetnim dostopom do gradiv različnih evropskih kultur v različnih evropskih jezikih Evropejci bolj cenili kulturno dediščino svoje države kot tudi dediščino drugih evropskih držav. Komisija je v priporočilu izpostavila tudi pomembnost koordinacije dejavnosti evropskih držav na tem področju, saj bi se le na tak način lahko vzpostavilo učinkovito in urejeno zbirko evropske kulturne dediščine (Evropska komisija 2006a).

Projekt Evropskih digitalnih knjižnic je del širše iniciative i2010 – Evropska informacijska družba za rast in zaposlovanje, ki jo je Komisija sprejela 1. junija 2006.<sup>91</sup>

---

<sup>90</sup> V primeru dejavnosti usposabljanja v državah ali regijah z nizko stopnjo avdiovizualne produkcije ali na geografsko in jezikovno omejenih območjih ter v primeru projektov, ki poudarjajo pomembnost evropske jezikovne in kulturne raznolikosti, lahko finančni prispevek znaša največ 60 % stroškov podprtih dejavnosti. Med drugim lahko višina sredstev doseže največ 75 % stroškov dejavnosti, če so to dejavnosti v državah članicah, ki so k Uniji pristopile po 30. aprilu 2004 (Evropski parlament in Svet EU 2006f, Priloga II).

<sup>91</sup> Iniciativa je spodbujala odprto in konkurenčno digitalno gospodarstvo in izpostavila IKT kot gonilno silo vključevanja in kakovosti življenja. Prednostne naloge iniciative so bile: vzpostavitev enotnega evropskega informacijskega prostora, povečanje inovacij in investicij v raziskave IKT ter vzpostavitev vseobsegajoče evropske informacijske družbe (Evropska komisija 2005, 3–4).

Digitalizacijo evropske kulturne dediščine je med leti 2005 in 2008 podpiral program *eContentplus*,<sup>92</sup> v okviru katerega je bilo 60 milijonov EUR namenjenih za usklajevanje nacionalnih digitalnih zbirk in lažjanje dostopa ter uporabe kulturnih gradiv v različnih jezikih. Boljši dostop do kulturne dediščine in digitalnega ohranjanja je s 36 milijoni EUR podpiral tudi šesti okvirni program za raziskave in razvoj (Communiqués de presse RAPID 2005).<sup>93</sup>

V aktualnem sedmem okvirnem programu za raziskave in razvoj (2007–2013) (7OP), ki je bil sprejet 18. decembra 2006, je del 50.521 milijonov EUR sredstev namenjenih tudi za »sisteme, ki temeljijo na IKT in ki podpirajo dostopnost ter dolgoročno uporabo digitalnih kulturnih in znanstvenih virov in sredstev v večjezičnem/večkulturnem okolju, vključno v povezavi s kulturno dediščino« (Evropski parlament in Svet EU 2006g, Priloga I).<sup>94</sup>

7OP poleg digitalizacije kulturnih vsebin podpira tudi druge kulturne dejavnosti, predstavljene v tabeli 4.10.

---

<sup>92</sup> Program *eContentplus* je bil sprejet 9. maja 2005. Program si je prizadeval za boljšo dostopnost, uporabnost in izkoriščenost digitalnih vsebin v Evropi ter za lažjanje ustvarjanja in razširjanja informacij na ravni Skupnosti. Celotni proračun programa za obdobje 2005–2008 je znašal 149 milijonov EUR (Evropski parlament in Svet EU 2005, 1. in 6. čl.).

<sup>93</sup> Šesti okvirni program za raziskave in razvoj je bil ustanovljen 27. junija 2002. Njegov proračun je znašal 16.270 milijonov EUR (Evropski parlament in Svet EU 2002, 1. in 2. čl.). Šesti okvirni program izpolnjuje naloge, ki jih EU nalaga 163. člen Amsterdamske pogodbe o raziskavah in tehnološkem razvoju in sicer, »okrepiti znanstvene in tehnološke temelje industrije Skupnosti ter jo spodbujati, da postane bolj konkurenčna na mednarodni ravni.« (Amsterdamska pogodba 1997, 163. čl.).

<sup>94</sup> V zadnjem, šestem, razpisu za zbiranje predlogov na področju IKT v sklopu 7OP, ki je bil objavljen 24. novembra 2009, je bilo za IKT na voljo 286.000.000 EUR (Evropska komisija 2009b).



Tabela 4.10: Ostale kulturne dejavnosti, ki jih podpira 7OP

Tematsko področje	Cilj	Dejavnosti
Okolje	Trajnost naravne in kulturne dediščine in okrepitev okoljskih tehnologij, ki varujejo naravno in kulturno dediščino	Okoljske tehnologije za opazovanje, simulacijo, preprečevanje, ublažitev, prilagoditev, sanacijo naravne in kulturne dediščine
		Varovanje, ohranjanje in izpostavljanje pomena kulturne dediščine (boljše ocenjevanje škode, razvoj inovativnih strategij za ohranjanje, vključevanje kulturne dediščine v mestno okolje)
Družbeno-ekonomske in humanistične znanosti	Poglobljeno splošno razumevanje zahtevnih in medsebojno povezanih družbeno-ekonomskih izzivov (med njih sodijo kulturni in izobraževalni izzivi v razširjeni Evropi)	Rast, zaposlovanje in konkurenčnost v družbi znanja
		Razumevanje spreminjajočega se medsebojnega delovanja medkulturnih odnosov in soodvisnost regiji v svetu
		Inovativni postopki upravljanja za povečanje udeležbe državljanov, raziskave za podporo gradnji skupnega razumevanja in spoštovanja evropske raznolikosti in skupnih značilnosti (kultura, kulturna dediščina, religije, pravni sistemi, jeziki)

Vir: Evropski parlament in Svet EU (2006g)

Dostop do podpore iz 7OP imajo udeleženci<sup>95</sup> iz držav članic, držav EGP, držav kandidat in držav partnerk v sklopu mednarodnega sodelovanja (Rusija, druge vzhodnoevropske države, države osrednje Azije, države v razvoju, sredozemske partnerske države, države Zahodnega Balkana). Evropska komisija vsako leto pripravi letni delovni program; ta vsebuje razpored razpisov za oddajo predlogov, ki so razdeljeni glede na tematsko področje. Vse poslane predloge oceni zbor neodvisnih ocenjevalcev, strokovnjakov za ustrezna področja, Komisija pa odloči o končni dodelitvi sredstev. Višina povračil za stroške projekta se giblje med 50 % za raziskovalne dejavnosti in dejavnosti s

<sup>95</sup> Udeleženci so lahko raziskovalne skupine univerz in raziskovalnih inštitutov, MSP, podjetja, ki načrtujejo inovacije, mladi in izkušeni raziskovalci, javna ali državna uprava, mednarodne organizacije itd.

področja tehnološkega razvoja do 100 % za pionirske raziskave v okviru Evropskega raziskovalnega sveta (Evropska komisija 2007c, 10–24).

### **5.3.8 Jezikovna politika in politika skupne denarne valute**

Ob koncu četrtega poglavja velja nekaj pozornosti nameniti tudi jezikovni politiki in politiki skupne denarne valute, ki na specifičen način podpirata in promovirata kulturno raznolikost znotraj EU.

Jezikovna politika k gojenju kulturne raznolikosti pripomore s tem, da uradnim jezikom vseh držav članic priznava status uradnih jezikov EU. To pomeni, da se lahko vsak izmed 23 uradnih jezikov EU enakovredno uporablja v glavnih institucijah Unije. Pravno podlago take ureditve najdemo v prvi uredbi, ki je bila sprejeta po sprejetju PEGS. Uredba št. 1 iz leta 1958 je določila, da so uradni jeziki Skupnosti vsi uradni jeziki držav članic oz. jeziki, v katerih je sestavljena pogodba. To med drugim pomeni, da lahko država članica ali njen državljan evropskim institucijam pošiljata dokumente, v kateremkoli uradnem jeziku Skupnosti in prejmeta odgovor v istem jeziku (Svet EU, 1958). Uredba št. 1 je po drugi strani predpostavila, da lahko institucije skupnosti v posebnih primerih v svojem pravilniku razpon jezikov tudi omejijo. Danes se to izkazuje predvsem pri omejitvi razpona jezikov, ki se lahko uporabljajo v novoustanovljenih organih EU (Craufurd Smith 2004, 222).

Čeprav se je število uradnih jezikov od ustanovitve Evropskih skupnosti iz štirih povečalo na 23, kar je temu primerno povečalo tudi stroške prevajanja, pa je Skupnost v 21. členu Amsterdamske pogodbe ponovno potrdila pravico državljanov Unije, da petim glavnim institucijam in Evropskemu varuhu človekovih pravic pišejo v kateremkoli jeziku skupnosti in v tem jeziku tudi prejmejo odgovor (Amsterdamska pogodba 1997, 21. člen).

Da ima vsaka novo pridružena članica pravico, da postane njen jezik eden izmed uradnih jezikov EU, sledi iz enakopravnosti držav članic v EU in iz demokratične narave Skupnosti. Zavezo k spoštovanju jezikovne raznolikosti EU nalagata dva pomembnejša dokumenta, PEU in Listina EU o temeljnih pravicah. Tako 126. člen PEU, kot 22. člen Listine o temeljnih pravicah pravita, da mora Skupnost upoštevati kulturno in jezikovno raznolikost držav članic (PEU 1992, 1 26. čl.) (Listina o temeljnih pravicah EU 2000, 22. čl.).

Podpiranje jezikovne raznolikosti in večjezičnosti se danes izvaja predvsem v okviru kulturnih in izobraževalnih programov Unije. Prvi pomembnejši program je bil, v tem

diplomskem delu že omenjen, program *Lingua*. Ustanovljen je bil leta 1989, podpiral pa je učenje tujih jezikov. Kasneje je postal program *Lingua* del programa *Socrates*, danes pa sodi v okvir programa VŽU. Z vidika spodbujanja jezikovne raznolikosti sta pomembna tudi program *Kultura 2000* in *Kultura 2007–2013*. Program *Kultura 2000* je kot enega izmed svojih ciljev opredelil prevajanje literarnih in ostalih tekstov, s poudarkom na manj razširjenih jezikih srednje in vzhodne Evrope (Evropski parlament in Svet EU 2000a, Aneks II). Danes aktualni kulturni program *Kultura 2007–2013* pa pravi, da je zagotavljanje spoštovanja, spodbujanja in zavedanja o kulturni in jezikovni raznolikosti v Evropi ključno in da kot tako pripomore k večjemu neposrednemu sodelovanju evropskih državljanov v integracijskih procesih (Evropski parlament in Svet EU 2006e, 1. tč.). Na tej točki velja omeniti tudi program *MEDIA*, katerega glavni cilj je ohranjanje in povečanje evropske kulturne in jezikovne raznolikosti.

Skupna monetarna politika s spodbujanjem kulturne raznolikosti in kulturnimi politikami mogoče res ni neposredno povezana, ima pa za evropske državljane zagotovo velik simbolni pomen. Podoba evrskih bankovcev in kovancev, ki so prišli v obtok 1. januarja 2002, je rezultat preišljene strategije tako gradnje enotnosti v skupnosti, kot tudi promocije njene kulturne raznolikosti. Izbrali so jo na grafičnem natečaju, organiziranem leta 1996. V nasprotju z ustaljeno prakso držav, da se na bankovcih upodablja najpomembnejše osebnosti, dogodke ali mesta iz državne zgodovine, so bile za evropske bankovce izbrane podobe abstraktnih arhitekturnih elementov, kot so mostovi, vhodi, okna in oboki, predstavljajoč različne arhitekturne sloge, ki so v različnih obdobjih vplivali na arhitekturno podobo Evrope.<sup>96</sup> Podobe na evrskih bankovcih nosijo več simbolnih sporočil. Ideja, da se na bankovcih upodobi zgradbe različnih arhitekturnih slogov, navezuje na motiv zgodovinskega grajenja Evrope kot take, kot tudi na sodobno grajenje Evropske skupnosti. Da so na bankovcih upodobljeni mostovi, okna, vhodi in oboki, tudi ni naključje. V našem primeru ti arhitekturni elementi izpostavljajo odprtost (okna, vrata) in sodelovanje (mostovi) tako med državami članicami EU, kot tudi med EU in drugimi državami (Shore 2000 112–115). Evro bankovci in zgornja stran kovancev so za vse države, ki so članice evro območja, enaki, kar na simbolni ravni spodbuja enotnost v Skupnosti. Medtem ko

---

<sup>96</sup> Na evrskih bankovcih najdemo naslednje arhitekturne sloge: klasika (5 EUR), romanika (10 EUR), gotika (20 EUR), renesansa (50 EUR), barok in rokoko (100 EUR), arhitektura železa in jekla (200 EUR) ter sodobna arhitektura 20. stoletja (500 EUR).

hrbna stran kovancev, katero določijo države same, prispeva k promociji kulturne raznolikosti. Države hrbno stran kovancev praviloma izkoristijo za promocijo lastne kulture in zgodovine, zato se na kovancih največkrat pojavljajo državni simboli,<sup>97</sup> pomembne osebnosti,<sup>98</sup> zgradbe,<sup>99</sup> pa tudi živali<sup>100</sup> in rastline.<sup>101</sup> Hrbtne podobe kovancev nosijo posebno sporočilo države in o državi, ki je to podobo izbrala. Npr., gorske rože na avstrijskih kovancih za 1, 2 in 5 centov prikazujejo zavezanost Avstrije k varovanju neokrnjene narave in njeno podpiranje razvoja okoljskih politik v Skupnosti (ECB 2010).

---

<sup>97</sup> Primer slovaških kovancev. Na 1 in 2 evrskem kovancu so upodobljeni križ in trije hribi, ki predstavljajo državni simbol Slovaške.

<sup>98</sup> Primer španskih kovancev. Na 1 in 2 evrskem kovancu je upodobljen španski kralj Juan Carlos I, na kovancih za 50, 20 in 10 centov pa eden najpomembnejših španskih pisateljev Miguel de Cervantes.

<sup>99</sup> Primer malteških kovancev za 5, 2 in 1 cent, kjer je upodobljen prazgodovinski tempelj Mnajdra.

<sup>100</sup> Primer štorcklje na slovenskem kovancu za 1 cent.

<sup>101</sup> Primer gorskih rož, trobentice, planike, encijana, na avstrijskih kovancih za 5, 2 in 1 cent.

## ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem predstavila kulturno diplomacijo slovanskih držav članic EU in poskušala dokazati, da lahko članstvo v EU koristi razvoju njihove kulturne diplomacije. Zastavila sem si tri raziskovalna vprašanja, na katera sem v poteku diplomskega dela tudi odgovorila.

Ugotovila sem, da lahko gibanja za vseslovansko vzajemnost 19. in 20. stoletja upravičeno štejemo za zametke kulturne diplomacije, saj so orodja nekdanjega kulturnega povezovanja med Slovani precej podobna orodjem aktualne kulturne diplomacije. Če govorimo o organiziranju seminarjev in konferenc z mednarodno udeležbo, kot to predvideva kulturna diplomacija, potem lahko v primeru Slovanov s prstom pokažemo na vseslovanske kongrese, ki so bili glavna orodja vseslovanskega povezovanja. Med njimi sta bila najpomembnejša kongresa v Pragi 1848 in 1908, kongres v Moskvi 1867 in kongres v Sofiji 1910. Slovani so, kot veleva praksa kulturne diplomacije, nameravali organizirati več vseslovanskih razstav v različnih slovanskih mestih, vendar jim je na koncu uspelo organizirati le eno: vseslovansko etnografsko razstavo leta 1867 v Moskvi. Prav tako kot današnje države so se Slovanski narodi zavzemali za prevajanje domače literature, odpiranje oddelkov domačega jezika in literature na tujih univerzah in spodbujali izmenjave, predvsem študentov. Z omogočanjem študija študentov drugih slovanskih narodnosti na domačih univerzah so začeli Rusi, med in po prvi svetovni vojni pa so njihovemu zgledu sledili Čehi. Kulturna diplomacija predvideva tudi mednarodno sodelovanje v kulturnih programih in projektih. Slovani so načrtovali obsežno število skupnih projektov, katerih pa jim povečini ni uspelo izpeljati. Nameravali so ustanoviti zveze slovanskih gledališč, zveze slovanskih turističnih društev in slovanski knjižni bazar. Govorili so tudi o ustanovitvi združenja slovanskih akademij ter o izdajanju slovanskih zbornikov in slovanskega leksikona. Med najpomembnejšimi načrtovanimi skupnimi projekti sta bila zagotovo vseslovanska banka in slovanska tiskovna agencija. Prva bi pospeševala gospodarski in finančni razvoj slovanskih narodov, druga pa bi skrbelo za obveščanje in pretok informacij med Slovani. Eden izmed pomembnejših projektov, ki so ga Slovani dejansko izvedli, je bil vseslovanski časopis, ki je opravljal naloge prej omenjene vseslovanske tiskovne agencije.

Današnji Slovani imajo zaradi obstoja neodvisnih slovanskih držav v primerjavi s svojimi predniki s preloma dvajsetega tisočletja res da boljše možnosti za razvoj lastnih kulturnih aktivnosti, vendar so lahko starejši Slovani kljub temu mlajšim v zgled. Danes bi skupni slovanski projekti zagotovo povečali prepoznavnost Slovanov bolj, kot jo dejavnosti vsake slovanske države posebej. Ideje »starih« Slovanov so lahko v pomoč tudi pri izbiri narave skupnih slovanskih projektov. Zame najzanimivejše so recimo ideje o izdajanju skupnega slovanskega časopisa, o ustanovitvi slovanskega knjižnega bazarja, zveze slovanskih gledališč in slovanske tiskovne agencije. Pri vsem tem pa bi bila izrednega pomena tudi ustanovitev skupne »slovanske banke« oz. nekakšnega skupnega slovanskega fonda, iz katerega bi se financirali skupni slovanski projekti.

V nadaljevanju diplomskega dela sem se iz obravnave pretekle preusmerila na obravnavo aktualne kulturne diplomacije Slovanov. Slovani danes povečini živijo v lastnih državah, v okviru katerih lahko suvereno izvajajo lastno kulturno diplomacijo. Ugotovila sem, da so glavni akterji kulturne diplomacije v obravnavanih slovanskih državah MZZ oz. njihovi specializirani oddelki (oddelek za kulturno diplomacijo, oddelek za javno diplomacijo, ločeni državni kulturni inštituti – primer Bolgarije, idr.), DKP in kulturni inštituti v tujini. MZZ imajo dve glavni nalogi: sprejemanje mednarodnih sporazumov in koordinacija izvajanja kulturne diplomacije. Sprejemanje mednarodnih bilateralnih in multilateralnih kulturnih sporazumov je pomembno zato, ker MZZ z njimi zagotavljajo pravno podlago za dejavnosti kulturne diplomacije, medtem ko koordinativna vloga vključuje nadziranje in usmerjanje delovanja DKP in kulturnih inštitutov. Na DKP slovanskih držav za gojenje kulturnih odnosov med državo pošiljateljico in državo gostiteljico skrbijo diplomati različnih rangov. Kulturni atašeji, ki so v splošni praksi kulturne diplomacije najbolj aktivni na področju izvajanja kulturne diplomacije, so na slovanskih DKP prej izjema kot pravilo. Glavne dejavnosti kulturnih inštitutov države v tujini so veliko bolj praktične narave; organizirajo jezikovne tečaje, umetniške razstave, filmske projekcije in predavanja, nudijo pa tudi različno literaturo v domačem jeziku. Med obravnavanimi državami edino Slovenija nima lastnih kulturnih inštitutov v tujini. Med glavne akterje kulturne diplomacije slovanskih držav sem prištela tudi ministrstva za kulturo in ministrstva za šolstvo, visoko šolstvo in znanost. Omenjena ministrstva skrbijo za izvajanje dejavnosti, ki jih državi nalagajo bilateralni in multilateralni sporazumi ter članstvo v mednarodnih institucijah na

področju kulture, izobraževanja in znanosti (kulturne in izobraževalne izmenjave, skupni kulturni projekti, poučevanje domačega jezika kot tujega jezika, organizacija seminarjev in predavanj, itd).

Zadnje a tudi osrednje dejanje diplomskega dela je bila analiza aktualnih programov EU, ki neposredno ali posredno podpirajo kulturne dejavnosti, s pomočjo katere sem lahko potrdila hipotezo, ki sem jo postavila v uvodu diplomskega dela. Moja hipoteza se je nanašala na izboljšanje potenciala kulturne diplomacije slovanskih držav s pomočjo sredstev EU. Po preučitvi programov Kultura 2007–2013, Evropa za državljane, Vseživljenjsko učenje, Mladi v akciji, *MEDIA 2007*, kohezijske in skupne kmetijske politike ter iniciative Digitalnih knjižnic in Sedmega okvirnega programa za raziskave in razvoj, sem ugotovila, da imajo slovanske države v okviru EU na voljo veliko sredstev za spodbujanje razvoja lastnih kulturnih dejavnosti s tem pa posredno tudi razvoja lastne kulturne diplomacije.

V primeru programa Kultura 2007–2013 lahko države članice koristijo sredstva za podporo kulturnih izmenjav umetnikov in kulturnih strokovnjakov, sredstva za mobilnost umetniških del, sredstva za razvoj sporazumevanja v tujih jezikih in sredstva za ohranjanje kulturne dediščine. Program Kultura podpira enoletne in večletne projekte ter projekte literarnega prevajanja. S pomočjo sredstev Kulture 2007–2013 lahko organizacije, dejavne na področju kulture, organizirajo tudi festivale z dodano evropsko vrednostjo, ki morajo gostiti umetnike iz vsaj sedmih držav, sodelujočih v programu.

Naslednji obravnavani program Evropa za državljane podpira kulturne dejavnosti v sklopu različnih Akcij. Ker so tudi državljani slovanskih držav članic državljani EU in njihove kulture tvorijo del sestavljanke večje evropske kulture, je program Evropa za državljane namenjen tudi njim in promociji njihove kulture. Akcija 1 – Aktivni državljani za Evropo npr. spodbuja srečanja evropskih državljanov, kjer državljani razpravljajo o vrednotah EU, spoznavajo kulture drugih udeležencev v programu in s tem gradijo medsebojno spoštovanje in solidarnost. Akcija 3 – Skupaj za Evropo pa podpira odmevne prireditve, ki krepijo občutek pripadnosti isti skupnosti in spodbujajo medkulturni dialog.

Sredstva za razvoj lastnih dejavnosti kulturne diplomacije lahko slovanske države članice črpajo tudi iz proračuna za program Vseživljenjsko učenje. Gre predvsem za sredstva, ki spodbujajo mednarodne izobraževalne izmenjave, ki, kot sem že ugotovila, sodijo med

glavna orodja kulturne diplomacije. Podprogram *Comenius* je namenjen spodbujanju izmenjav osnovnošolskih otrok in učiteljev, podprogram *Erasmus* pa študentskim izmenjavam. V okviru programa Vseživljenjsko učenje je pomemben tudi Prečni program, ki spodbuja mobilnost posameznikov in obiske strokovnjakov. Omenjeni podprogrami posvečajo posebno pozornost promoviranju učenja tujih jezikov.

Posebno vrsto medkulturnih izmenjav omogoča tudi program Mladi v akciji, ki finančno podpira izmenjavo mladine iz različnih držav in kulturnih okolij. Mladi tako dobijo priložnost, da spoznajo kulturo druge države ter da mladim iz drugih držav predstavijo svojo kulturo.

Čeprav sprva ne bi tako sodili, lahko slovanske države svojo kulturno diplomacijo razvijajo tudi s pomočjo kohezijskih sredstev. Sredstva ESRR so med drugim namenjena spodbujanju turizma, razvoju kulturne infrastrukture in varovanju kulturne dediščine. Ugotovila sem že, da je lahko turizem pomembno orodje kulturne diplomacije domače države, saj tujci z obiskom naše države neposredno spoznavajo našo kulturo in kulturno dediščino. Ohranjena in vzdrževana kulturna dediščina, ta je lahko taka tudi s pomočjo sredstev ESRR, bo na tujega turista naredila dober vtis, ki ga bo odnesel s seboj v domačo državo. Po drugi strani pa sredstva drugega obravnavanega kohezijskega sklada, ESS, omogočajo boljši dostop do zaposlitve in izobraževanje kulturnih delavcev, ki so lahko pomembni akterji kulturne diplomacije posamezne države.

Dokaj nenavadno sredstvo podpore dejavnostim kulturne diplomacije lastne države predstavlja skupna kmetijska politika. Ta na primer omogoča, da lahko določeni kmetijski proizvodi in živila pridobijo oznako geografskega porekla ali zajamčene tradicionalne vrednosti. Za pridobitev teh oznak mora biti določen proizvod ali živilo pridelano na tradicionalen način oz. na specifičnem geografskem območju. Tradicija in geografsko območje sta po navadi vezana na določeno kulturo, torej so lahko izdelki in živila, ki pridobijo tako oznako, zanimivo orodje promocije domače države in njene kulture. Obravnavani izdelki in živila so lahko primerno protokolarno darilo. Skupna kmetijska politika podpira tudi dejavnosti nekdanje samostojne iniciative Leader+. Gre za posebno iniciativo za regionalni razvoj, ki je spodbujala razvoj turističnih in kulturnih dejavnosti na regionalni ravni in podpirala ohranjanje in obnavljanje kulturne dediščine.



Filmi domače produkcije predstavljajo izjemen potencial pri predstavljanju kulture domače države v tujini. Financiranju filmske produkcije in distribucije je v okviru EU namenjen program *MEDIA 2007*. Sredstva iz *MEDIA 2007* lahko slovanske države izkoristijo za razvoj filmskih projektov, spodbujanje distribucije in predvajanja ter kot pomoč pri trženju avdiovizualnih del in usposabljanju filmskih delavcev.

Ker je ciljna skupina kulturne diplomacije tuja javnost, pomeni, da mora imeti država, ki kulturno diplomacijo izvaja, na voljo primerna sredstva za posredovanje kulturnih vsebin tem javnostim. Evropska iniciativa Digitalne knjižnice spodbuja digitaliziranje kulturne dediščine, s čimer želi olajšati dostop do kulturne dediščine različnih držav na dolgi rok. Digitalizacijo kulturnih vsebin omogoča Sedmi okvirni program za raziskave in razvoj. Črpanje sredstev iz tega programa bi slovanskim državam omogočalo lažje posredovanje svoje kulture ciljnim skupinam kulturne diplomacije v tujini.

Ob koncu velja opozoriti še na politiko uradnih jezikov EU in na skupno denarno valuto. Jezik je pomemben del kulturne identitete naroda. Z vstopom slovanskih držav v EU so njihovi jeziki postali uradni jeziki EU, kar je pripomoglo k večji prepoznavnosti slovanskih jezikov, s tem pa tudi k večji prepoznavnosti slovanskih kultur. Skupna denarna valuta, evro, je najpomembnejši simbol EU, ki med drugim opozarja tudi na posamezne države članice Evro območja. Hrbtne stani evro kovancev lahko države članice izkoristijo za promocijo lastnih državnih simbolov in kulture.

Ob potrditvi hipoteze naj dodam še opombo. Evropska sredstva, ki jih države lahko koristijo za razvoj lastne kulturne diplomacije povečini niso namenjena neposredno organom na državni ravni, ampak NVO, lokalnim organom, organizacijam civilne družbe, posameznikom itd. Ta ugotovitev ni v nasprotju s konceptom kulturne diplomacije, saj je glavni namen kulturne diplomacije združevati javnosti različnih držav in ne državnih organov. Glavna vloga slednjih je, da skrbijo za pravni okvir in koordinacijo mednarodnega kulturnega sodelovanja, saj bi bilo v nasprotnem primeru črpanje sredstev iz proračuna EU za omenjene institucije in posameznike nemogoče.

Vse prevečkrat se pozablja, da vstop v EU ne pomeni le boljših pogojev za gospodarski in politični razvoj države, ampak tudi boljše pogoje za razvoj kulturnih dejavnosti. S črpanjem sredstev iz evropskega proračuna lahko države članice izboljšajo potencial lastne kulturne diplomacije. To je še posebej pomembno za male slovanske države, ki praviloma nimajo

dovolj lastnih sredstev, da bi lahko na tem področju konkurirale večjim državam. Evropski programi predvidevajo sodelovanje partnerjev iz različnih držav, kar je lahko samo voda na mlin slovanskim državam. Povezovanje slovanskih držav članic v okviru skupnih projektov, financiranih iz evropskih sredstev, lahko privede do ponovnega obujanja slovanskih simpatij, občutkov pripadnosti isti jezikovni in kulturni skupini. In prav omenjeni evroslavizem, kot orodje kulturne diplomacije, lahko v prihodnosti predstavlja zanimivo dodatno sredstvo zunanje politike posameznih slovanskih držav.

## LITERATURA

- *Agnetura pro podporu podnikání a investic CzechInvest*. Dostopno prek: <http://www.czechinvest.org/> (16. junij 2010).
- *Amsterdamska pogodba*. 1997. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc> (5. oktober 2009).
- *Anna Lindth Foundation*. Dostopno prek. <http://www.euromedalex.org/> (19. junij 2010).
- Arndt, Richard T. 2005. *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Washington: Potomac Books.
- *Ars Baltica*. Dostopno prek: <http://www.ars-baltica.net/> (30. julij 2010).
- Arsenault, Amelia in Geoffrey Cowan. 2008. Moving from Monologue to Dialogue Collaboration: The Three Layers of Public Dilomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1): 10–30. Dostopno prek: <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/616/1/10> (1. julij 2010).
- Arts Industries Policy Forum. 2008. *Cultural Policies and the National Interests: In Search of a 21st-Century Perspeticve*. Dostopno prek: <http://www.interarts.net/descargas/interarts673.pdf> (10. julij 2010).
- Banka Slovenije. 2010. *Letno poročilo 2009*. Dostopno prek: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=3913> (16. september 2010).
- Benedict, Ruth. 2008. *Vzorci kulture*. Maribor: Aristej.
- Beneš, Edvard. 1947. *Úvahy o slovanství: hlavní problémy slovanské politiky*. Praga: Čin.
- Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
- Berridge, Geoff R. 2002. *Diplomacy: theory and practice*. Basingstoke, New York: Palgrave.
- Bélanger Louise. 1999. Redefining Cultural Diplomacy: Cultural Security and Foreign Policy of Canada. *Political Psychology* 20 (4): 677–699.
- Bojinović Fenko, Ana in Jure Požgan. 2010. Kulturna diplomacija in kultura v mednarodnih odnosih: študija primera slovenske zunanje politike. V *Politika v krizi:*

- krizne politike, kriza politike*, ur. Irena Bačlija, 16–17. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Brglez, Milan. 1998. Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava v *Diplomacija in Slovenci*, ur. Milan Jazbec, 59–88. Celovec: Založba Drava.
  - *British Council*. Dostopno prek: <http://www.britishcouncil.org/new/> (22. julij 2010).
  - Bučar, Matija. 2007. *Kulturna diplomacija Republike Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Bucar-Matija.PDF> (10. julij 2010).
  - *Bulgaria Travel*. Dostopno prek: <http://www.bulgariatravel.org/eng/index.php> (13. junij 2010).
  - Bull, Hedley. 2004. Diplomacy and International Order. V *Diplomacy: Volume I*, ur. Christer Jönsson in Richard Langhorne, 75–91. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
  - Castells, Manuel. 2008. The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks and Global Governance. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1): 78–93. Dostopno prek: <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/616/1/78> (1. julij 2010).
  - Center za slovenščino kot drugi/tuj jezik. 2010. *Slovenščina na tujih univerzah*. Dostopno prek: [http://www.centerslo.net/l2.asp?L1\\_ID=2&L2\\_ID=22&LANG=slo](http://www.centerslo.net/l2.asp?L1_ID=2&L2_ID=22&LANG=slo) (16. september 2010).
  - Central Intelligence Agency. 2010. *Country Comparison: Stock of Direct Foreign Investment – At Home*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2198rank.html> (15. september 2010).
  - City Majors. 2009. *Melina Mercouri's Legacy: European Cities of Culture*. Dostopno prek: [http://www.citymayors.com/culture/eurocities\\_culture.html](http://www.citymayors.com/culture/eurocities_culture.html) (3. november 2009).
  - Communiqués de presse RAPID. 2005. *Commission Unveils Plans for European Digital Libraries*, 30. september. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1202&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> (4. junij 2010).
  - *Compendium*. Dostopno prek: <http://www.culturalpolicies.net> (16. september 2010).

- Coolsaet, Rik. 2004. The Transformation of Diplomacy at the Treshold of the New Millenium. V *Diplomacy: Volume 3*, ur. Christer Jönsson in Richard Langhorne. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Craufurd Smith, Rachel. 2004. *Culture and European Union Law*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Cummings, Milton C. 2003. *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Cultural Diplomacy Research Series. Washington DC: Center for Arts and Culture.
- Cull, Nicholas J. 2008. Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1): 31–54. Dostopno prek: <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/616/1/31> (1. julij 2007).
- *Czech film centre*. Dostopno prek: <http://filmcenter.cz/cz/homepage> (16. junij 2010).
- *Czech Tourist Authority CzechTourism*. Dostopno prek: <http://www.czechtourism.com/eng/uk/docs/holiday-tips/news/index.html> (16. junij 2010).
- Černý, Václav. 1995. *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praga: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
- *Česká centra*. Dostopno prek: <http://www.czechcentres.cz/scc/novinky.asp#> (16. junij 2010).
- Čop, Tatjana, Damjan Jerič in Goran Milošević. 2007. *Zaščita izdelkov višje kakovosti kot možnost razvoja kmetijstva v pomurju*. Dostopno prek: <http://www.daes.si/Konf07/Jeric%20DAES.pdf> (25. april 2010).
- *Document on the European Identity Published by Nine Foreign Ministers on 14 December 1973, Copenhagen*. 1973. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/declaration\\_european\\_identity\\_copenhagen\\_14\\_december\\_1973-02-6180](http://www.ena.lu/declaration_european_identity_copenhagen_14_december_1973-02-6180) (24. oktober 2009).
- Demos. 2007. *Cultural Diplomacy*. Dostopno prek: <http://www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425> (25. junij 2010).
- De Vries. 2008. A Europe Open to Culture: Proposals for a European Strategy of Cultural Diplomacy. V *New Paradigms, New Models: Culture and the EU External Relations: Bacground papers*, ur. Helena Drnovšek-Zorko, Eva Kalan in Meta Štular. Ljubljana: ZRC SAZU, ZRC Publishing. Dostopno prek: <http://www.mzz>.

gov.si/fileadmin/pageuploads/Kulturno\_sodelovanje/New\_Paradigms\_\_BACK\_GROUND\_PAPERS.pdf (10. julij 2010).

- *DiploFoundation*. Dostopno prek: <http://www.diplomacy.edu/Diplo/default.asp> (10. julij 2010)
- --- 2010. *Cultural Diplomacy*. Dostopno prek: <http://textus.diplomacy.edu/textusBin/BViewers/oview/culturaldiplomacy/oview.asp?FilterTopic=/38139> (10. julij 2010).
- Dower, Michael. 1998. An Asset for Local Development: Heritage as a Source. *Leader magazine*, 17. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader2/rural-en/biblio/herit/contents.htm> (10. maj 2010).
- *Duržavnata agencija za Bulgarite v čužbina*. Dostopno prek: <http://www.aba.government.bg/> (13. junij 2010).
- Evropska centralna banka. 2010. *The Euro*. Dostopno prek: <http://www.ecb.europa.eu/euro/html/index.en.html> (5. junij 2010).
- Evropska komisija. 1977. *Community Action in the Cultural Sector*, COM(77) 560. Dostopno prek: [http://aei.pitt.edu/5321/01/001743\\_1.pdf](http://aei.pitt.edu/5321/01/001743_1.pdf) (27. oktober 2010).
- --- 1982. *Stronger Community Action in the Cultural Sector*, COM(82) 590 final. Dostopno prek: [http://aei.pitt.edu/5063/01/001392\\_1.pdf](http://aei.pitt.edu/5063/01/001392_1.pdf) (28. oktober 2009).
- --- 1984. *Television Without Frontiers: Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially Satelite and Cable*, COM(48) 300 final. Dostopno prek: [http://aei.pitt.edu/1151/01/TV\\_frontiers\\_gp\\_pt\\_1\\_3.pdf](http://aei.pitt.edu/1151/01/TV_frontiers_gp_pt_1_3.pdf) (30. maj 2010).
- --- 1996. *Ist Report on the Consideration of Cultural Aspects in European Community Action*, COM(96) 160 final. Dostopno preko: [http://aei.pitt.edu/1329/01/culture\\_report\\_COM\\_96\\_160.pdf](http://aei.pitt.edu/1329/01/culture_report_COM_96_160.pdf) (12. oktober 2009).
- --- 1998. *First European Community Framework Programme in Support of Culture (2000–2004)*. COM (1998) 266 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1998:0266:FIN:EN:PDF> (25. november 2009).
- --- 2000a. *Communication from the Commission: e-Learning – Designing Tomorrow's Education*, COM(2000) 318. final. Dostopno prek: <http://eurlex.europa>.

- eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0318:FIN:EN:PDF (25. februar 2010).
- --- 2000b. *A Memorandum on Lifelong Learning*, SEC(2000) 1832. Dostopno prek: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf> (1. marec 2010).
  - --- 2000c. *Commission Notice to the Member States of 14 April 2000 Laying down Guidelines for the Community Initiative for Rural Development (Leader+)*, (2000/C 139/05). Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/methodology/139\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/methodology/139_en.pdf) (2. maj 2010).
  - --- 2005. *Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: »i2010 – evropska informacijska družba za rast in zaposlovanje«*, KOM(2005) 229 končno. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:SL:PDF> (2. junij 2010).
  - --- 2006a. *Commission Recommendation on the Digitisation and Online Accessibility of Cultural Material and Digital Preservation*, C(2006) 3808 final. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/information\\_society/activities/digital\\_libraries/doc/recommendation/comm\\_recomm/en.pdf](http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/recommendation/comm_recomm/en.pdf) (2. junij 2010).
  - --- 2006b. *Odločba Komisije z dne 12. septembra 2006 o določitvi letne razdelitve zneska podpore Skupnosti za razvoj podeželja po državah članicah za obdobje od 1. januarja 2007 do 31. decembra 2013*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0636:SL:HTML> (10. maj 2010).
  - --- 2006c. *Fact Sheet: The Leader Approach*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/leader/2006\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/leader/2006_en.pdf) (2. maj 2010).
  - --- 2007a. *Sporočilo o evropski agendi za kulturo v svetu globalizacije*, COM(2007) 242 konč. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:SL:HTML> (5. januar 2010).
  - --- 2007b. *Program Evropa za državljane 2007–2013: Vodnik po programu*. Dostopno prek: [http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/guide/documents/EACEA\\_2008\\_0185\\_SL.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/guide/documents/EACEA_2008_0185_SL.pdf) (2. februar 2010).

- --- 2007c. *Kratka predstavitev 7. OP*. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih Skupnosti. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/fp7-inbrief\\_sl.pdf](http://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/fp7-inbrief_sl.pdf) (4. junij 2010).
- --- 2008. *Program Mladi v Akciji: Vodnik po programu*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc599\\_sl.pdf](http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc599_sl.pdf) (15. marec 2010).
- --- 2009a. *Vodnik po programu Kultura 2007–2013*. Dostopno prek: [http://eacea.ec.europa.eu/culture/programme/documents/programme\\_guide\\_culture\\_11\\_2009\\_sl.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/culture/programme/documents/programme_guide_culture_11_2009_sl.pdf) (15. januar 2010).
- --- 2009b. *Cordis: Information and Communication Technologies Calls: FP7-ICT-2009-6*. Dostopno prek: [http://cordis.europa.eu/fp7/dc/index.cfm?fuseaction=UserSite.FP7DetailsCallPage&call\\_id=297](http://cordis.europa.eu/fp7/dc/index.cfm?fuseaction=UserSite.FP7DetailsCallPage&call_id=297) (4. junij 2010).
- --- 2009c. *European Capitals of Culture*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc413\\_en.htm](http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc413_en.htm) (3. november 2009).
- --- 2010a. *Culture Archive: History*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/culture/archive/culture2000/historique/historic\\_en.html](http://ec.europa.eu/culture/archive/culture2000/historique/historic_en.html) (25. november 2009).
- --- 2010b. *Citizenship Archive: Community Action Programme*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/citizenship/our-archive/doc415\\_en.htm](http://ec.europa.eu/citizenship/our-archive/doc415_en.htm) (2. februar 2010).
- --- 2010c. *Program VŽU – Vodnik za prijavitelje I. del: Splošne določbe*. 2010. Dostopno prek: [http://www.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/razpisi/LLP10/Vodnik\\_VZU\\_2010\\_Splosne\\_dolocbe.pdf](http://www.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/razpisi/LLP10/Vodnik_VZU_2010_Splosne_dolocbe.pdf) (5. marec 2010).
- --- 2010č. *About Tempus IV*. Dostopno prek: [http://eacea.ec.europa.eu/tempus/programme/about\\_tempus\\_en.php](http://eacea.ec.europa.eu/tempus/programme/about_tempus_en.php) (5. marec 2010).
- --- 2010d. *Media Overview*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/information\\_society/media/overview/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/information_society/media/overview/index_en.htm) (31. maj 2010).
- Evropski parlament. 2010. *Turnout at the European Elections (1979–2009)*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?language=EN&id=211> (14. avgust 2010).
- Evropski parlament in Svet EU. 1997. *Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 97/36/ES z dne 30. junija 1997 o spremembi Direktive 89/552/EGS o usklajevanju nekaterih zakonov in drugih predpisov držav članic o opravljanju dejavnosti*



- razširjanja televizijskih programov.* Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997L0036:SL:HTML> (30. maj 2010).
- --- 1998. *Decision No 1686/98/EC of the European Parliament and the Council of 20 July 1998 Establishing the Community Action Programme »European Voluntary Service for Young People«.* Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998D1686:EN:HTML> (22. februar 2010).
  - --- 2000a. *Decision No 508/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 14 February 2000 Establishing the Culture 2000 Programme.* Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/culture/archive/sources\\_info/pdf-word/decision\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/culture/archive/sources_info/pdf-word/decision_en.pdf) (28. november 2009).
  - --- 2000b. *Sklep št. 1031/2000/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. aprila 2000 o uvedbi akcijskega programa Skupnosti »Mladi«.* Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000D1031:SL:HTML> (25. februar 2010).
  - --- 2002. *Decision No 1513/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2002 Concerning the Sixth Framework Programme of the European Community for Research, Technological Development and Demonstration Activities, Contributing to the Creation of the European Research Area and to Innovation (2002 to 2006).* Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:232:0001:0033:en:pdf> (2. junij 2010).
  - --- 2003. *Decision No 2317/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 5 December 2003 Establishing a Programme for the Enhancement of Quality in Higher Education and the Promotion of Intercultural Understanding through Cooperation with Third Countries (Erasmus Mundus) (2004 to 2008), 2317/2003/EC.* Dostopno prek: [http://www.tpf.hu/document.php?doc\\_name=palyazatok/Erasmus\\_Mundus/decision\\_en.pdf&download=1](http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=palyazatok/Erasmus_Mundus/decision_en.pdf&download=1) (25. februar 2010).
  - --- 2004. *Decision No 626/2004/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 amending Decision No 508/2000/EC establishing the Culture 2000 programme.* Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0626:EN:HTML> (27. november 2009).

- --- 2005. *Decision No 456/2005/EC OF THE European Parliament and of the Council of 9 March 2005 Establishing a Multiannual Community Programme to Make Digital Content in Europe More Accessible, Usable and Exploitable.* Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:079:0001:0008:EN:PDF> (2. junij 2010).
- --- 2006a. *Sklep št. 1904/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra o uvedbi programa »Evropa za državljane« za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva za obdobje 2007–2013.* Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D1904:SL:HTML> (2. februar 2010).
- --- 2006b. *Decision No 1720/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 Establishing an Action Programme in the Field of Lifelong Learning.* Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:en:PDF> (1. marec 2010).
- --- 2006c. *Sklep št. 1719/2006/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2006 o uvedbi programa »Mladi v akciji« za obdobje 2007–2013.* Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l\\_327/l\\_32720061124sl00300044.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_327/l_32720061124sl00300044.pdf) (15. marec 2010).
- --- 2006č. *Uredba (ES) št. 1080/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o Evropskem skladu za regionalni razvoj in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1783/1999.* Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0001:0001:SL:PDF> (2. april 2010).
- --- 2006d. *Uredba (ES) št. 1081/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o Evropskem socialnem skladu in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1784/1999.* Dostopno prek: [http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/razis\\_razv\\_projekti/ESS/UredbaES1081-2006.pdf](http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/razis_razv_projekti/ESS/UredbaES1081-2006.pdf) (2. april 2010).
- --- 2006e. *Sklep št. 1855/2006/ES Evropskega Parlamenta In Sveta z dne 12. decembra 2006 o uvedbi programa Kultura (2007–2013).* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:372:0001:0011:SL:PDF> (5. januar 2010).

- --- 2006f. *Sklep št. 1718/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2006 o izvajanju podpornega programa za evropski avdiovizualni sektor (MEDIA 2007)* Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l\\_327/l\\_32720061124sl00120029.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_327/l_32720061124sl00120029.pdf) (30. maj 2010).
- --- 2006g. *Sklep št. 1982/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o Sedmem okvirnem programu Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti (2007–2013)*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D1982:SL:HTML> (4. junij 2010).
- --- 2006h. *Decision no 1622/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 Establishing a Community Action for the European Capital of Culture Event for the Years 2007 to 2019*. [http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc744\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc744_en.pdf) (3. november 2009).
- --- 2007. *Direktiva 2007/65/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2007 o spremembi Direktive Sveta 89/552/EGS o usklajevanju nekaterih zakonov in drugih predpisov držav članic o opravljanju dejavnosti razširjanja televizijskih programov*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:332:0027:01:SL:HTML> (30. maj 2010).
- --- 2008. *Sklep št. 1298/2008/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o vzpostavitvi akcijskega programa Erasmus Mundus 2009–2013 za izboljšanje kakovosti visokošolskega izobraževanja in spodbujanje medkulturnega razumevanja s sodelovanjem s tretjimi državami*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:340:0083:0098:SL:PDF> (5. marec 2010).
- *European Cultural Convention*. 1954. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/018.htm> (27. oktober 2009).
- Evropski svet. 1969. *Communiqué of the Meeting of Heads of State or Government of the Member States at the Hague (1 and 2 December 1969)*. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/final\\_communique\\_hague\\_summit\\_december\\_1969-02-1565](http://www.ena.lu/final_communique_hague_summit_december_1969-02-1565) (22. oktober 2009).

- --- 1972. *Statement from the Paris Summit (19 to 21 October 1972)*. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/statement\\_paris\\_summit\\_19\\_21\\_october\\_1972-02-6178](http://www.ena.lu/statement_paris_summit_19_21_october_1972-02-6178) (22. oktober 2009).
- --- 1983. *Solemn Declaration on European Union*. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/solemn\\_declaration\\_european\\_union\\_stuttgart\\_19\\_june\\_1983-02-7725](http://www.ena.lu/solemn_declaration_european_union_stuttgart_19_june_1983-02-7725) (27. oktober 2009).
- --- 1984. *Fontainebleau European Council (25 and 26 June 1984): Conclusions of the Presidency*. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/conclusions\\_fontainebleau\\_european\\_council\\_25\\_26\\_june\\_1984-02-7658](http://www.ena.lu/conclusions_fontainebleau_european_council_25_26_june_1984-02-7658) (30. oktober 2009).
- --- 1992. *European Council in Edinburgh 11–12 December 1992: Part C – Future Financing of the Community*. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/summits/edinburgh/default\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/summits/edinburgh/default_en.htm) (30. marec 2010).
- --- 2000. *Lisbon European Council 23 and 24 March 2000: Presidency Conclusions*. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm) (5. januar 2010).
- *Filmski sklad republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.film-sklad.si/index.php?module=strani> (19. junij 2010).
- Fisher, Ali. 2009. *A Story of Engagement: the British Council 1934–2009*. Dostopno prek: <http://www.britishcouncil.org/new/PageFiles/5236/A%20Short%20History%20of%20the%20British%20Council%202009.pdf> (22. julij 2010).
- *Forum slovanskih kultur*. Dostopno prek: <http://www.fsk.si/> (30. julij 2010).
- *Organisation internationale de la Francophonie*. Dostopno prek: <http://www.francophonie.org/English.html> (30. julij 2010).
- Gantar Godina, Irena. 1994. *Neoslavizem in Slovenci*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske Fakultete.
- Grunig, James E. 1993. Public Relations and International Affairs: Effects, Ethics and Responsibility. *Journal of International Affairs* 47 (1): 137–162.
- Hamilton, Keith in Richard Langhorne. *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration*. London, New York: Routledge.

- Institute for Cultural Diplomacy. 2010. *What is Cultural Diplomacy?* Dostopno prek: [http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en\\_culturaldiplomacy](http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy) (10. julij 2010).
- Institut umění. 200?. *Program Culture (2007–2013)*. Dostopno prek: <http://www.institutumeni.cz/res/data/011/001263.pdf> (16. junij 2010).
- *Institut Adama Mickiewicza*. Dostopno prek: <http://www.iam.pl/pl/site/> (10. junij 2010).
- *Institut książki*. Dostopno prek: <http://www.bookinstitute.pl/> (10. junij 2010).
- Inštitut za civilizacijo in kulturo. 2010. *Slavi@*. Dostopno prek: [http://www.ick.si/index.php?s\\_id=3&lang=1](http://www.ick.si/index.php?s_id=3&lang=1) (11. september 2010).
- *International Monetary Fund*. Dostopno prek: <http://www.imf.org> (11. september 2010).
- *InvestBulgaria Agency*. Dostopno prek: <http://investbg.government.bg/index.php?idx=1> (13. junij 2010).
- *Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo*. Dostopno prek: <http://www.japti.si/> (19. junij 2010).
- Jazbec, Milan. 2009. *Osnove diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jenks, Chris. 2005. *Culture*. London, New York: Routledge.
- KEA European Affairs. 2006. *The Economy of Culture in Europe*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc873\\_en.htm#bad\\_nodepdf\\_word/economy\\_cult/executive\\_summary.pdf](http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc873_en.htm#bad_nodepdf_word/economy_cult/executive_summary.pdf) (15. januar 2010).
- *Kohezijska politika 2007–2013: Komentarji in uradna besedila*. 2007. Luksemburg: Urad za publikacije Evropskih skupnosti. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/publications/guide2007\\_sl.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/publications/guide2007_sl.pdf) (2. april 2010).
- Komendová, Jitka. 2004. Středověká Rus a úskalí Bidlovy koncepce Dějin Slovanstva. V *Slovanství v středoevropském prostoru: iluze, deziluze a realta: pardubická konference*, ur. Dominik Hrodek, 214–219. Praga: Libri.
- Kovačič, Matjaž. 2002. Subkultura ali kultura. V *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibaj*, ur. Andrej Fištravec, 59–73. Maribor: Subkulturni azil.

- *Kulturna stična točka v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.ccp.si/> (12. december 2009).
- Kuper, Adam. 2000. *Culture: the anthropologists' account*. London: Harvard University Press.
- Lajh, Damjan. 2009. Kohezijska politika. V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnič in Damjan Lajh. 190–194. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Lavrin, Janko. 1962. The Slav Idea and Russia. *The Russian Review* 21 (1): 11–24. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/126781> (2. avgust 2010).
- L'Etang, Jacquie. 2009. Public Relations and Public Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication. *American Behavioral Scientist* 53 (4): 607–626. Dostopno prek: <http://abs.sagepub.com/cgi/content/abstract/53/4/607> (1. julij 2010).
- Levine, Louise. 1914. Pan-Slavism and European Politics. *Political Science Quarterly* 29 (4): 644–686. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/2142012> (2. avgust 2010).
- Lewis, Jeff. 2003. *Cultural studies: the basics*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- *Listina o temeljnih pravicah Evropske unije*. 2000. Dostopno prek: [http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/temeljni\\_dokumenti/Listina\\_o\\_temeljnih\\_pravicah\\_EU.pdf](http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/temeljni_dokumenti/Listina_o_temeljnih_pravicah_EU.pdf) (2. december 2009).
- *Literárne informačné centrum*. Dostopno prek: <http://www.litcentrum.sk/en/> (30. junij 2010).
- Lustigová, Martina. 2004. Karel Kramář a jeho slovanská politika. V *Slovanství v středoevropském prostoru: iluze, deziluze a realta: pardubická konference*, ur. Dominik Hrodek, 145–155. Praga: Libri.
- Manzella, Gian Paolo. 2009. *The Turning Points of EU Cohesion Policy*. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/regional\\_policy/policy/future/pdf/8\\_manzella\\_final-formatted.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/future/pdf/8_manzella_final-formatted.pdf) (15. marec 2010).
- Mark, Simon. 2008a. *A Comparative Study of the Cultural Diplomacy of Canada, New Zealand and India*. Doktorska disertacija. The University of Auckland.

- Dostopno prek: <http://researchspace.auckland.ac.nz/handle/2292/2943> (24. junij 2010).
- --- 2008b. *A Greater Role for Cultural Diplomacy*. Dostopno prek: [http://www.clingendael.nl/publications/2009/20090616\\_cdsp\\_discussion\\_paper\\_114\\_mark.pdf](http://www.clingendael.nl/publications/2009/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf) (10. julij 2010).
  - Masaryk, Tomáš G. 1923. *Slované po válce*. Praga: Stanislav Minařík.
  - MEDIA Desk Slovenija. 2010. *Sistemi financiranja programa MEDIA 2007*. Dostopno prek: <http://www.mediadeskslovenia.eu/delovanje/sistemi-financiranja/> (30. maj 2010).
  - Melissen, Jan. 2005. The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. V *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, ur. Jan Melissen, 3–27. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
  - Memis, Sharon. 2009. Fostering a Cultural Diplomacy Policy Dialogue: The Quest for the Stewardship and Cooperative Engagement. *The Journal of Arts Management, Law and Society* 39 (4): 297–304. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=107&sid=ee477e54-e7ff-4e4a-bd6dc5c7e549507f%40sessionmgr112> (1. julij 2010).
  - *Międzynarodowe Centrum Kultury*. Dostopno prek: <http://www.mck.krakow.pl/> (10. junij 2010).
  - Milyukov, Pavel. 1927. The World War and Slavonic Policy. *The Slavonic Review* 6 (17): 268–290. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/4202168> (2. avgust 2010).
  - Ministerski suet na Republika Bulgarija. 2010. *About Bulgaria – History*. Dostopno prek: <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0159&n=000002&g=> (16. september 2010).
  - Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. 2008. *Organizačný poriadok*. Dostopno prek: <http://www.economy.gov.sk/uplne-znenie-organizacneho-poriadku/130495s> (7. junij 2010).
  - Ministerstvo kultury České republiky. 2010a. *Zahraniční vztahy: činnost odboru*. Dostopno prek: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=498> (16. junij 2010).

- --- 2010b. *Bilateralní smluvní základna v oblasti kultury*. Dostupno prek: [http://www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy-a-EU/odbor-zahranicni/Varia\\_-\\_internetov\\_\\_\\_str\\_nky\\_-\\_bilater\\_ln\\_\\_smlouvy\\_\\_3\\_.doc](http://www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy-a-EU/odbor-zahranicni/Varia_-_internetov___str_nky_-_bilater_ln__smlouvy__3_.doc) (16. september 2010).
- Ministerstvo kultúry a cestového ruchu Slovenskej republiky. 2010a. Rámcové náplne činnosti organizačných útvarov ministerstva v *Organizačný poriadok Ministerstva kultúry Slovenskej republiky*, MK 438/2010-40/8946, Priloga št. 2. Dostupno prek: [http://www.culture.gov.sk/uploads/de/6d/de6d557066032f73a27ea810f587e5cd/priloha-c.-2-ramcove\\_naplne\\_rtf.rtf](http://www.culture.gov.sk/uploads/de/6d/de6d557066032f73a27ea810f587e5cd/priloha-c.-2-ramcove_naplne_rtf.rtf) (17. avgust 2010).
- --- 2010b. *Pro Slovakia: Charakteristika a priority podprogramov*. Dostupno prek: <http://www.culture.gov.sk/uploads/rk/pj/rkpjedxPZI15F4-kANckDw/charakteristika-a-priority-podprogramov-5.rtf> (7. junij 2010).
- --- 2010c. *Mezdivládne a zmiešané komisie*. Dostupno prek: <http://www.culture.gov.sk/zahranicne-styky/zmluvna-zakladna/orgny-a-komisie> (7. junij 2010).
- --- 2010č. *Zahraničná spolupráca: Medzivládne kultúrne dohody*. Dostupno prek: <http://www.culture.gov.sk/zahranicne-styky/zmluvna-zakladna/bilateralna-spolupraca> (7. junij 2010).
- --- 2010d. *Výročná správa o činnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky za rok 2009*. Dostupno prek: <http://www.culture.gov.sk/uploads/92/4b/924b47e53c05bbb0c1fad10dc0f983b/vyrocna-sprava-o-cinnosti-za-rok-2009.rtf> (16. september 2010).
- Ministerstvo na iekonomikata, energetikata i turizma na Republika Bulgarija. 2009. *Ustrojstven pravilnik na Ministerstvoto na iekonomikata, energetikata i turizma*. Dostupno prek: <http://www.mi.government.bg/norm/prav.html?id=174992> (13. junij 2010).
- Ministerstvo na kulturata na Republika Bulgarija. 2006. *Ustrojstven pravilnik na duržavnata agencija po turizm*, Odlok št. 44 z dne 2. marca 2006. Dostupno prek: [http://www.tourism.government.bg/files/for\\_agency/file\\_25\\_bg.rtf](http://www.tourism.government.bg/files/for_agency/file_25_bg.rtf) (13. junij 2010).
- --- 2009. *Ustrojstven pravilnik na Ministerstvo na kulturata*, Odločba št. 239 z dne 2. oktobra 2009. Dostupno prek: [http://mc.government.bg/files/143\\_UP%20%20MK-2009.doc](http://mc.government.bg/files/143_UP%20%20MK-2009.doc) (13. junij 2010).



- --- 2010a. *Koncepcia za bulgarskite kulturni instituti v čužbina*. Dostopno prek: [http://mc.government.bg/pgalleries/240\\_kontzeptzia\\_za\\_bki.pdf](http://mc.government.bg/pgalleries/240_kontzeptzia_za_bki.pdf) (13. junij 2010).
- --- 2010b. *Meždunarodni dogovori*. Dostopno prek: <http://mc.government.bg/page.php?p=27&s=29&sp=0&t=0&z=0> (13. junij 2010).
- Ministerstvo na obrazovanieto, mladežta i naukata na Republika Bulgarija. 2010. *Direkcija meždunarodno i evropejsko strudničestvo*. Dostopno prek: [http://www.minedu.government.bg/left\\_menu/ministry/structure/ds\\_mes.html](http://www.minedu.government.bg/left_menu/ministry/structure/ds_mes.html) (13. junij 2010).
- Ministerstvo na Vunšnite Raboti na Republika Bulgarija. 2006. *Pravilnik za ustrojstvoto i dejnostta na Duržavnija kulturen institut kum ministra na vunšnite*. Dostopno prek: <http://sic.mfa.government.bg/images/content/10/pravilnik%20dci.pdf> (13. junij 2010).
- --- 2009. *Ustrojstven pravilnik na Ministerstvoto na vunšnite raboti*, Odlok št. 340 z dne 30. decembra 2009. Dostopno prek: <http://www.mfa.bg/content/2010/6/1/2.pdf> (13. junij 2010).
- --- 2010a. *Diplomatičeski misii v čužbina*. Dostopno prek: <http://www.mfa.government.bg/bg/alphabetical/> (13. junij 2010).
- --- 2010b. *Členstvo v meždunarodni pravitelstveni organizaciji*. Dostopno prek: <http://mc.government.bg/page.php?p=27&s=32&sp=0&t=0&z=0> (13. junij 2010).
- Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 2010. *Zahraniční obchod*. Dostopno prek: <http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/> (16. junij 2010).
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2010. *Organizačný poriadok Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky*, MŠSR-1674/2010-142. Dostop prek: [http://www.minedu.sk/data/USERDATA/ZakladneInformacieMSSR/OrganizacnyPoriadok/OP\\_MSVVaS\\_SR\\_2010c.h.zip](http://www.minedu.sk/data/USERDATA/ZakladneInformacieMSSR/OrganizacnyPoriadok/OP_MSVVaS_SR_2010c.h.zip) (17. avgust 2010).
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. 2004. *Organizační řád*, št. 20 841/2004-14. Dostopno prek: [http://www.msmt.cz/uploads/soubory/rganizacni\\_struktura/JP\\_ORMSMTdodatek35.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/soubory/rganizacni_struktura/JP_ORMSMTdodatek35.pdf) (16. junij 2010).
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2010a. *Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci*. Dostopno prek: [http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni\\_](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_)

- vztahy/kultura\_a\_krajane/odbor\_pro\_krajany\_kulturu\_a\_prezentaci.html (16. 10 2010).
- --- 2010b. *Kulturní dohody*. Dostopno prek: [http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni\\_vztahy/kultura\\_a\\_krajane/kultura/kulturni\\_dohody/kulturni\\_dohody.html](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/kultura/kulturni_dohody/kulturni_dohody.html) (16. junij 2010).
  - Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky. 1998. *Štatút Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky*, št. 4/98. Dostopno prek: [http://www.foreign.gov.sk/sk/ministerstvo/ministerstvo-statut\\_ministerstva](http://www.foreign.gov.sk/sk/ministerstvo/ministerstvo-statut_ministerstva) (7. junij 2010).
  - --- 2010a. *Všetky zastupiteľstvá*. Dostopno prek: [http://www.foreign.gov.sk/sk/ministerstvo/slovenske\\_zastupitelstva-vsetky\\_zastupitelstva](http://www.foreign.gov.sk/sk/ministerstvo/slovenske_zastupitelstva-vsetky_zastupitelstva) (7. junij 2010).
  - --- 2010b. *Hlavné činnosti útvarov ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky*. Dostopno prek: [http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw\\_ByID/ID\\_EDC2177A3EB891E7C1257648005724B1\\_SK/\\$File/100507\\_Priloha\\_2\\_hlavne\\_cinnosti.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_EDC2177A3EB891E7C1257648005724B1_SK/$File/100507_Priloha_2_hlavne_cinnosti.pdf) (7. junij 2010).
  - Ministerstwo edukacji narodowej Rzeczypospolitej Polskiej. 2010. *Zarządzenie Nr 2 Ministra edukacji narodowej z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego ministerstwa edukacji narodowej*. Dostopno prek: <http://bip.men.gov.pl/images/stories/Regulamin/regulamin%204.03.pdf> (10. junij 2010).
  - Ministerstwo Gospodarki Rzeczypospolitej Polskiej. 2010. *Zarządzenie Nr 10 Ministra Gospodarki z dnia 16. kwietnia 2010 r.* Dostopno prek: <http://bip.mg.gov.pl/files/upload/9831/Zarzadzenienr10MGz Zalacznikiem.pdf> (10. junij 2010).
  - Ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. 2008. *Statut Instytutu Adama Mickiewicza*, Odlok Ministra MKND št. 10 z dne 1. junija 2008. Dostopno prek: <http://www.iam.pl/pl/site/statut> (10. junij 2010).
  - --- 2010. *Szczegółowe zadania Departamentu Współpracy z Zagranicą*. Dostopno prek: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/stronaglowna/ministerstwo/struktura-ministerstwa/zadania-departamentu-wspolpracy-z-zagranica.php> (10. junij 2010).
  - Ministerswo nauki i szkolnictwa wyższego Rzeczypospolitej Polskiej. 2010. *Departament Spraw Europejskich i Współpracy Międzynarodowej*. Dostopno prek: <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/struktura/departamenty-ministerstwa/>

departament-spraw-europejskich-i-wspolpracy-miedzynarodowej-dsm/ (10. junij 2010).

- Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. 2009. *Regulamin organizacyjny Ministerstwa Spraw Zagranicznych*, Aneks k Predpisu št. 30 MZZ z dne 31. decembra 2009. Dostopno prek: <http://www.msz.gov.pl/editor/files/Akty%20prawne/wewnetrzne/Regulamin%20MSZ.pdf> (10. junij 2010).
- --- 2010a. *Polish Diplomatic Missions Abroad*. Dostopno prek: <http://bazateleadresowa.poland.gov.pl/> (10. junij 2010).
- --- 2010b. *Missions and Goals of Polish Institutes*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.pl/The,mission,and,goals,of,Polish,Institutes,20935.html> (10. junij 2010).
- --- 2010c. *Internetowa baza traktatowa*. Dostopno prek: <http://www.traktaty.msz.gov.pl/Treaties.aspx> (10. junij 2010).
- Ministrstvo za gospodarstvo Republike Slovenije. 2010a. *Ekonomski odnosi s tujino: Direktorat za ekonomske odnose z tujino*. Dostopno prek: [http://www.mg.gov.si/si/delovna\\_podrocja/ekonomski\\_odnosi\\_s\\_tujino/](http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomski_odnosi_s_tujino/) (19. junij 2010).
- --- 2010b. *Turizem: Direktorat za turizem*. Dostopno prek: [http://www.mg.gov.si/si/delovna\\_podrocja/turizem/](http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/) (19. junij 2010).
- Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. 2010a. *Kulturni razvoj in mednarodne zadeve*. Dostopno prek: [http://www.mk.gov.si/si/delovna\\_podrocja/kulturni\\_razvoj\\_in\\_mednarodne\\_zadeve/](http://www.mk.gov.si/si/delovna_podrocja/kulturni_razvoj_in_mednarodne_zadeve/) (19. junij 2010).
- --- 2010b. *Mednarodni akti o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti*. Dostopno prek: [http://www.mk.gov.si/si/podatki/mednarodni\\_akti\\_o\\_sodelovanju\\_v\\_izobrazevanju\\_kulturi\\_in\\_znanosti/](http://www.mk.gov.si/si/podatki/mednarodni_akti_o_sodelovanju_v_izobrazevanju_kulturi_in_znanosti/) (10. julij 2010).
- Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije. 2010. *Mednarodno sodelovanje*. Dostopno prek: [http://www.mss.gov.si/si/delovna\\_podrocja/mednarodno\\_sodelovanje\\_in\\_evropske\\_zadeve/mednarodno\\_sodelovanje/](http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodno_sodelovanje/) (19. junij 2010).
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Republike Slovenije. 2010a. *Mednarodno sodelovanje in evropske zadeve*. Dostopno prek: <http://www.mvzt.gov.si/>

- gov.si/si/delovna\_podrocja/mednarodno\_sodelovanje\_in\_evropske\_zadeve/ (19. junij 2010).
- --- 2010b. *UNESCO: Urad slovenske nacionalne agencije za UNESCO*. Dostopno prek: [http://www.mvzt.gov.si/si/delovna\\_podrocja/unesco/](http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/unesco/) (19. junij 2010).
  - Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. 2010a. *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije za leto 2009*. Ljubljana: MZZ Republike Slovenije. Dostopno prek: [http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja\\_in\\_dokumenti/dokumenti/MZZ\\_LETNO\\_POROCILO\\_2009\\_web.pdf](http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/MZZ_LETNO_POROCILO_2009_web.pdf) (8. september 2010).
  - --- 2010b. *Direktorat za gospodarsko diplomacijo in razvojno sodelovanje*. Dostopno prek: [http://www.mzz.gov.si/si/ministrstvo/organiziranost/direktorat\\_za\\_gospodarsko\\_diplomacijo\\_in\\_razvojno\\_sodelovanje/](http://www.mzz.gov.si/si/ministrstvo/organiziranost/direktorat_za_gospodarsko_diplomacijo_in_razvojno_sodelovanje/) (19. junij 2010).
  - --- 2010c. *Predstavnštva po svetu in informacije o državah*. Dostopno prek: [http://www.mzz.gov.si/si/predstavnstva\\_po\\_svetu\\_in\\_informacije\\_o\\_drzavah/](http://www.mzz.gov.si/si/predstavnstva_po_svetu_in_informacije_o_drzavah/) (19. junij 2010).
  - --- 2010č. Po elektronski pošti, dne 23. avgusta 2010.
  - --- 2010d. *Kulturno sodelovanje*. Dostopno prek: [http://www.mzz.gov.si/si/zunanja\\_politika/kulturno\\_sodelovanje/](http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/kulturno_sodelovanje/) (19. junij 2010).
  - Mitrany, David. 1976. *The Funcitonal Theory of Politics*. New York: St. Martin's Press.
  - Morgenthau, Hans J. 2004. Diplomacy. V *Diplomacy: Volume I*, ur. Christer Jönsson in Richard Langhorne, 61–74. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
  - *Nacionalen filmov centr*. Dostopno prek: <http://www.nfc.bg/> (13. junij 2010).
  - *National Trade Promotion Agency CzechTrade*. Dostopno prek: <http://www.czechtradeoffices.com/en/> (16. junij 2010).
  - Niles Maack, Mary. 2001. Books and Libraries as Instruments of Cultural Diplomacy in Francophone Africa during the Cold War. *Libraries and Culture* 36 (1): 58–86. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/25548892> (1. julij 2010).
  - Nye, Joseph S. 2008. Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1): 94–109. Dostopno prek: <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/616/1/94> (1. julija 2010).

- Odbor regij. 1998. *Opinion of the Committee of the Regions on »Culture and Cultural Differences and Their Significance for the Future of Europe«*, (98/C 180/11). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1998:180:0063:0069:EN:PDF> (25. november 2009).
- OECD. 2009. *Rural Policy Review: China*. Dostopno prek: [http://books.google.si/books?id=tUFcq7YI9GMC&pg=PA146&lpg=PA146&dq=leader+initiative+oecd+2009&source=bl&ots=GCh63o5Ztr&sig=F-k3b5IQ0dVzqzLDC60wZDmoEiE&hl=en&ei=5YtsTLuzHeOgOOvM3JMC&sa=X&oi=book\\_result&ct=result&resnum=6&ved=0CCoQ6AEwBQ#v=onepage&q&f=false](http://books.google.si/books?id=tUFcq7YI9GMC&pg=PA146&lpg=PA146&dq=leader+initiative+oecd+2009&source=bl&ots=GCh63o5Ztr&sig=F-k3b5IQ0dVzqzLDC60wZDmoEiE&hl=en&ei=5YtsTLuzHeOgOOvM3JMC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=6&ved=0CCoQ6AEwBQ#v=onepage&q&f=false) (3. maj 2010).
- *Official promotional website of the Republic of Poland*. Dostopno prek: <http://www.poland.gov.pl/index.php?document=2> (10. junij 2010).
- *Online Etymology Dictionary*. Dostopno prek: <http://www.etymonline.com/> (8. julij 2010).
- Orton, Lawrence D. 1978. *The Prague Slav Congress of 1848*. Boulder: East European Quarterly.
- OZN. 1961. *Vienna Convention on Diplomatic Relations – Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih*. Dostopno prek: [http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9\\_1\\_1961.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf) (10. julij 2010).
- *Pogodba iz Nice – Treaty of Nice*. 2001. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/pdf/12001C\\_EN.pdf](http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/pdf/12001C_EN.pdf) (2. februar 2010).
- *Pogodba o Evropski uniji – Treaty on European Union*. 1992. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> (5. oktober 2009).
- *Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti*. 1957. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc> (5. november 2009).
- Pépin, Luce. 2006. *The History of European Cooperation in Education and Training*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Dostopno prek: [http://ec.europa.eu/dgs/education\\_culture/publ/pdf/education/history\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/education/history_en.pdf) (20. februar 2010).

- Plavšak Kranjc, Kristina. 2004. Sodobna diplomacija v trendih globalnega komuniciranja: komunikativna moč držav? V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 244–253. Ljubljana: FDV.
- *Polish Information and Foreign Investment Agency*. Dostopno prek: [http://www.paiz.gov.pl/en?lang\\_id=12](http://www.paiz.gov.pl/en?lang_id=12) (10. junij 2010).
- *Polska Organizacja Turystyczna*. Dostopno prek: <http://www.pot.gov.pl/> (10. junij 2010).
- *Polskie radio dla zagranicy*. Dostopno prek: <http://www.thenews.pl/> (10. junij 2010).
- *Polski instytut Sztuki Filmowej*. Dostopno prek: <http://www.pisf.pl/pl> (10. junij 2010).
- *Radio Bulgaria*. Dostopno prek: <http://bnr.bg/sites/en/Pages/default.aspx> (13. junij 2010).
- *Radio Prague*. Dostopno prek: <http://www.radio.cz/en> (16. junij 2010).
- *Radio Slovakia International*. Dostopno prek: <http://www.rozhlas.sk/inetportal/rsi/core.php?lang=2> (30. julij 2010).
- *Radio Slovenia International*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/rsi/> (19. junij 2010).
- *Report from the Ad Hoc Committee on a People's Europe*, 1. poročilo. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/report\\_people\\_europe\\_29\\_march\\_1985-02-6355](http://www.ena.lu/report_people_europe_29_march_1985-02-6355) (30. oktober 2009).
- *Report from the Ad Hoc Committee on a People's Europe*, 2. poročilo. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/report\\_committee\\_peoples\\_europe\\_submitted\\_milan\\_european\\_council\\_milan\\_june\\_1985-02-7674](http://www.ena.lu/report_committee_peoples_europe_submitted_milan_european_council_milan_june_1985-02-7674) (30. oktober 2009).
- *Report on European Union*. 1975. Dostopno prek: [http://www.ena.lu/report\\_european\\_union\\_29\\_december\\_1975-02-16956](http://www.ena.lu/report_european_union_29_december_1975-02-16956) (24. oktober 2009).
- Richter, Hugo. 1902. *Kollárova idea slovanská a náš program*. Olomouc: samozaložba.
- Rocker, Rudolf. 1937. *Nationalism and Culture*. New York: Covivi Friede Publishers.

- Rupel, Dimitrij. 2002. Primerna zunanja politika – Temeljne prvine zunanje politike Republike Slovenije ob vključevanju v evroatlantske povezave. V *Slovenija in Evropska unija*, ur. Fedor Černe in Bogomil Ferfila, 197–220. Ljubljana: FDV.
- Rychlík, Jan. 2004. Metamorfóza slovanské myšlenky a idejí panslavismu v období komunismu. V *Slovanství v středoevropském prostoru: iluze, deziluze a realta: pardubická konference*, ur. Dominik Hrodek, 127–134. Praga: Libri.
- Satow, Ernest. 2004. Diplomacy; and the Language and Forms of Diplomatic Intercourse. V *Diplomacy: Volume I*, ur. Christer Jönsson in Richard Langhorne, 25–50. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Shore, Cris. 2000. *Builiding Europe: The Cultural Politics of European Integration*. London, New York: Routledge.
- Simoniti, Iztok. 1995. *Multilateralna diplomacija*. Ljubljana: FDV.
- *Slavic-net*. Dostopno prek: <http://www.slavic-net.org/main.php> (11. september 2010).
- Slovenska turistična organizacija. 2009. *Letno poročilo 2008*. Dostopno prek: [http://www.slovenia.info/pictures/TB\\_board/atachments\\_1/2009/Letno\\_porooÄilo\\_2008\\_8469.pdf.pdf](http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/atachments_1/2009/Letno_porooÄilo_2008_8469.pdf.pdf) (19. junij 2010).
- --- 2010. *Predstavnštva in informativni uradi STO*. Dostopno prek: [http://www.slovenia.info/si/Predstavnštva-in-informativni-uradi-STO.htm?ppg\\_predstavnistva=0&lng=1](http://www.slovenia.info/si/Predstavnštva-in-informativni-uradi-STO.htm?ppg_predstavnistva=0&lng=1) (19. junij 2010).
- *Slovenská akademická informačná agentura*. Dostopno prek: <http://www.saia.sk/> (7. junij 2010).
- *Slovenská agentúra pre cestovný ruch*. Dostopno prek: <http://new.sacr.sk/sacr/o-nas/o-nas/> (7. junij 2010).
- *Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu*. Dostopno prek: <http://www.sario.sk/> (7. junij 2010).
- *Slovenský filmový ústav*. Dostopno prek: <http://www.sfu.sk/home.php> (7. junij 2010).
- *Slovenský inštitút v Moskve*. Dostopno prek: <http://www.mzv.sk/simoscow> (7. junij 2010).

- *Slovenský inštitút v Paríži*. Dostopno prek: <http://www.mzv.sk/siparis> (7. junij 2010).
- Sodišče Evropskih Skupnosti. 1985. *Case 293/83 Françoise Gravier v City of Liège*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61983J0293:EN:HTML> (22. februar 2010).
- *Central European Initiative*. Dostopno prek: <http://www.ceinet.org/> (30. julij 2010).
- *SSKJ*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (8. julij 2010).
- Strange, Susan. 1995. *Države in trgi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Sumner, Benedict H. 1935. Russia and Panslavism in the Eighteen-Seventies. *Transactions of the Royal Historical Society* 4 (18): 25–52. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/3678602> (2. avgust 2010).
- Sun, Henry H. 2008. International political marketing: A case study of United States soft power and public diplomacy. *Journal of Public Affairs* 8 (3): 165–183. Dostopno prek: [www.interscience.wiley.com](http://www.interscience.wiley.com) (1. julij 2010).
- Svet EU. 1958. *Uredba št. 1 o določitvi jezikov, ki se uporabljajo v Evropski gospodarski skupnosti*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31958R0001:SL:HTML> (2. december 2009).
- --- 1976. *Resolution of the Council and of the Ministers of Education, Meeting within the Council, of 9 February 1976 Comprising an Action Programme in the Field of Education*, 41976X0219. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41976X0219:EN:HTML> (20. februar 2010).
- --- 1986. *Council Decision of 24 July 1986 Adopting the Programme on Cooperation between Universities and Enterprises Regarding Training in the Field of Technology (COMETT)*, (86/365/EEC). Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986D0365:EN:HTML> (22. februar 2010).
- --- 1987a. *Council Decision of 15 June 1987 Adopting the European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus)*, 87/327/EEC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31987D0327:EN:HTML> (22. februarja 2010).



- --- 1987b. *Council Decision of 1 December 1987 Concerning an Action Programme for the Vocational Training of Young People and Their Preparation for Adult and Working Life*, 87/569/EEC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31987D0569:EN:HTML> (22. februar 2010).
- --- 1988. *Council Decision of 16 June 1988 Adopting an Action Programme for the Promotion of Youth Exchanges in the Community – »Youth for Europe« Programme*, 88/348/EEC. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988D0348:EN:HTML> (22. februar 2010).
- --- 1989a. *Council Decision of 18 December 1989 Establishing an Action Programme to Promote Innovation in the Field of Vocational Training Resulting from Technological Change in the European Community (Eurotecnet)*, 89/657/EEC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989D0657:EN:HTML> (23. februar 2010).
- --- 1989b. *Council Directive of 3 October 1989 on the Coordination of Certain Provisions Laid down by law, Regulation or Administrative Action in Member States Concerning the Pursuit of Television Broadcasting Activities*, (89/552/EEC). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989L0552:SL:HTML> (30. maj 2010).
- --- 1990a. *Council Decision of 29 May 1990 Establishing an Action Programme for the Development of Continuing Vocational Training in the European Community (Force)*, 90/267/EEC. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990D0267:EN:HTML> (22. februar 2010).
- --- 1990b. *Council Decision of 7 May 1990 Establishing a Trans-European Mobility Scheme for University Studies (Tempus)*, 90/233/EEC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990D0233:EN:HTML> (23. februar 2010).
- --- 1990c. *Council Decision of 21 December 1990 Concerning the Implementation of An Action Programme to Promote the Development of the European Audiovisuel Industry (Media) (1991 to 1995)*, 90/685/EEC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990D0685:EN:HTML> (30. maj 2010).

- --- 1996. *Council Decision of 21 November 1996 Amending Decision 93/246/EEC Adopting the Second Phase of the Trans-European Cooperation Scheme for Higher Education (Tempus II) (1994 to 1998)*, 96/663/EC. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996D0663:EN:HTML> (23. februar 2010).
- --- 2002. *Council Resolution of 25 June 2002 on a New Work Plan on European Cooperation in the Field of Culture*, (2002/C 162/03). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:162:0005:0007:EN:PDF> (15. december 2009).
- --- 2003. *Council Resolution of 26 May 2003 on the Horizontal Aspects of Culture: Increasing Synergies with Other Sectors and Community Actions and Exchanging Good Practices in Relation to the Social and Economic Dimensions of Culture*, (2003/C 136/01). Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2003:136:0001:0002:EN:PDF> (15. december 2009).
- --- 2004. *Sklep sveta z dne 26. januarja o vzpostavitvi akcijskega programa Skupnosti za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva (državlјanska udeležba)*, (2004/100/ES). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0100:SL:HTML> (2. februar 2010).
- --- 2005. *Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on Support for Rural Development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)*. Dostopno prek: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0040:EN:PDF> (10. maj 2010).
- --- 2006a. *Uredba Sveta (ES) št. 1083/2006 z dne 11. julija 2006 o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1260/1999*. Dostopno prek: [http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/razis\\_razv\\_projekti/ESS/UredbaES1083-2006.pdf](http://www.uni-lj.si/files/ULJ/userfiles/ulj/razis_razv_projekti/ESS/UredbaES1083-2006.pdf) (30. marec 2010).
- --- 2006b. *Uredba Sveta (ES) št. 1084/2006 z dne 11. julija 2006 o ustanovitvi Kohezijskega sklada in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1164/94*. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l\\_210/l\\_21020060731sl00790081.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_210/l_21020060731sl00790081.pdf) (2. april 2010).

- --- 2006c. *Sklep Sveta z dne 6. oktobra 2006 o strateških smernicah Skupnosti o koheziji (2006/702/ES)*. Dostopno prek [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l\\_291/l\\_29120061021sl00110032.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_291/l_29120061021sl00110032.pdf) (22. april 2010).
- --- 2006č. *Uredba Sveta (ES) št. 509/2006 z dne 20. marca 2006 o zajamčenih tradicionalnih posebnostih kmetijskih proizvodov in živil*. Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:093:0001:0011:SL:PDF> (20. april 2010).
- --- 2006d. *Uredba Sveta (ES) št. 510/2006 z dne 20. marca 2006 o zaščiti geografskih označb in označb porekla za kmetijske proizvode in živila*. Dostopno prek [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l\\_291/l\\_29120061021sl00110032.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2006/l_291/l_29120061021sl00110032.pdf) (20. april 2010).
- --- 2007. *Resolucija Sveta z dne 16. novembra 2007 o Evropski agendi za kulturo, (2007/C 287/01)*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:287:0001:01:SL:HTML> (10. januar 2010).
- Svet za kulturo, mladino, izobraževanje, medije in šport. 2001. *Report on Cultural Cooperatin in the European Union: Ruffolo report*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0281+0+DOC+WORD+V0//EN> (12. december 2009).
- Šesták. 2000. Jihoslovanské slovanství v Habsburské monarchii v letech revoluce 1848–1849. V *150 let Slovanského sjezdu (1848): Historie a současnost*, ur. Václav Veber, 127–142. Praga: Národní knihovna ČR.
- Taylor, Paul. 1976. Introduction v *The Funcitonal Theory of Politics*, David Mitrany. New York: St. Martin's Press.
- *Theatre institute*. Dostopno prek: <http://institute.theatre.cz/cojedu.asp> (16. junij 2010).
- *The Slavonic Review*. 1927. Jan Kollár and Literary Panslavism. *The Slavonic Review* 6 (17): 336–343. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/4202173> (2. avgust 2010).
- Toth, Elizabeth L. in Seong-Hun Yun. 2009. Future Sociological Public Diplomacy and the Role of Public Relations: Evolution of Public Diplomacy. *American*

*Behavioral Scientist* 53 (4): 493–503. Dostopno prek: <http://abs.sagepub.com/cgi/content/abstract/53/4/493> (1. julij 2010).

- Udovič, Boštjan. 2009. *Ekonomska in gospodarska diplomacija*. Ljubljana: FDV.
- UNESCO. 1982. *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. Dostopno prek: [http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661/mexico\\_en.pdf/mexico\\_en.pdf](http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661/mexico_en.pdf/mexico_en.pdf) (6. junij 2010).
- --- 2005. *Convention on the Protection and Promotion of the Delivery of Cultural Expressions*, (CLT-2005/CONVENTION DIVERISTE-CULT REV.). Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919e.pdf> (10. januar 2010).
- UNCTAD. Dostopno prek: <http://www.unctad.org> (15. september 2010).
- Velikonja Mitja. 1999. Drugo in drugačno: subkulture in subkulturne scene devetdesetih. V *Urbana plemena: subkulture v Sloveniji v devetdesetih*. ur. Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 14–21. Ljubljana: ŠOU, Študentska založba.
- Ústredný portál verejnej správy Slovenskej republiky. Dostopno prek: <http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx> (7. junij 2010).
- Veleposlaništvo Republike Češke v Ljubljani. 2010. Po elektronski pošti, dne 13. julija 2010.
- *Visegrad declaration: Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on Cooperation of the Visegrad Group Countries after their Accesion to the European Union*. 2004. Dostopno prek: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=940&articleID=3939&ctag=articlelist&iid=1> (30. julij 2010).
- *Visegrádská deklarace: Deklarace o spolupráci České a Slovenske Federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě evropské integrace*. 1991. Dostopno prek: <http://www.visegradgroup.eu/download.php?ctag=download&docID=36> (30. julij 2010).
- *Visegrad fond*. Dostopno prek: <http://visegradfund.org/about/> (30. julij 2010).
- Vlček, Radomír. 2002. *Ruský panslavismus – realta a fikce*. Praga: Historický ústav.

- Vyšný, Paul. 1977. *Neo-Slavism and the Czechs 1848–1914*. London, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- Wagner Gerhard. 2003. Nationalism and Cultural Memory in Poland: The European Union Turns East. *International Journal of Politics, Culture and Society* 17 (2): 191–212. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/20007675> (11. september 2010).
- Willets, Peter. 2008. Transnational actors and international relations in global politics v *The globalization of world politics: an introduction to international relations*. ur. John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens, 425–447. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Williams, Raymond. 1998. *Navadna kultura: izbrani spisi*. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij: SH zavod za založniško dejavnost.
- Wollman, Frank. 1968. *Slavismy a antislavismy za jara národů*. Praga: Academia.
- Zlatař, Zdenko. 2006. »For the Sake of Slavdom« II. M. P. Pogodin and the Moscow Slavic Benevolent Committee: A Collective Portrait of 1870. *East European Quarterly* XL (3): 255–291. Dostopno prek: <http://content.ebscohost.com/nukweb.nuk.uni-lj.si/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=22888650&EbscoContent=dGJyMNLr40Sep7U4v%2BvIOLCmr0ieprNSsaa4SbeWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgeyx%2BEu3q64A&D=mth> (2. avgust 2010).

## PRILOGE

### PRILOGA A: Zgodovinski razvoj kulturnih politik EU

Evropska skupnost za premog in jeklo, Evropska gospodarska skupnost in Evropska skupnost za jedrsko energijo, prvotne oblike EU, na področju kulturnih zadev niso imele pristojnosti. Kulturna politika je ostala pod okriljem držav članic. Samo dva člena v rimski Pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (PEGS) nakazujeta, da bi se lahko evropske skupnosti do določene mere vmešavale tudi na kulturno področje; to sta 36. in 131. člen (Craufurd Smith 2004, 19). 36. člen državam članicam dovoljuje prepoved ali omejitev pri uvozu, izvozu ali blagu v tranzit, če bi bilo to utemeljeno »z varstvom nacionalnih bogastev z umetniško, zgodovinsko ali arheološko vrednostjo« (PEGS, 36. čl.). Medtem ko 131. člen PEGS izpostavlja pomen pridruženih neevropskih držav in ozemelj; njegov glavni namen pa je »podpirati interese in blaginjo prebivalcev držav in ozemelj, da bi ji omogočili gospodarsko socialno in kulturno razvitost« (PEGS, 131. člen).

V ostalih 246 členih PEGS kultura ni našla mesta, kar niti ni presenetljivo, saj je bil glavni namen prvotnih Evropskih skupnosti gospodarsko povezovanje. Paul Taylor piše, da bi so Evropske skupnosti utelešenje neofunkcionalistične teorije integracije, katero je zagovarjal David Mitrany (Taylor 1976, xiv). Po tej teoriji prvotno združevanje na gospodarskem področju čez nekaj časa privede do združevanja tudi na drugih področjih, kot je npr. politično pa tudi kulturno (Mitrany 1976, 35).<sup>102</sup> Če sledimo teoriji neofunkcionalizma je do enega izmed prvih »spillover« učinkov na področju kulture prišlo ob haaškem vrhu leta 1969. V 4. točki uradnega sporočila srečanja je EU izpostavljena kot »gonilna sila razvoja, napredka in kulture«, katero je treba ohraniti. Evropske države, ki so kljub svoji narodni raznolikosti uspele najti skupen prostor v EU, pa poosebljajo zgled in pomoč pri zblževanju vseh ljudi ter zmanjševanju mednarodnih napetosti (Evropski svet 1969, 4. tč.).

70-ta leta so prinesla določen napredek, kar se tiče zavedanja pomembnosti kulturne komponente Unije, vendar konkretnjših ukrepov na kulturnem področju niso uvedla. Vodila so kvečjemu k razvoju debate o prepoznavanju kulture kot skupnega elementa

---

<sup>102</sup> Proces poznan tudi pod imenom »spillover effect«

(Čopič 2004). Na pariškem vrhu 1972 so voditelji držav članic izjavili, da je pozornost potrebno posvetiti tudi nematerialnim vrednotam, saj gospodarsko širjenje Skupnosti ne more biti samemu sebi namen (Evropski svet 1972, 3. tč.). Da so evropske skupnosti več kot le skupek nacionalnih držav je bilo izpostavljeno tudi leto kasneje v Deklaraciji o evropski identiteti, ki jo je v Københavnu podpisalo tedanjih devet držav članic. V tej deklaraciji piše, da države članice povezuje skupna evropska identiteta, katere temeljne vrednote so predstavniška demokracija, vladavina zakona, socialna pravičnost in spoštovanje človekovih pravic (Declaration on European Identity 1973, 1. tč.). Raznolikost nacionalnih kultur, ki jo deklaracija sicer omenja, je v primerjavi z izpostavljanjem evropske enotnosti drugotnega pomena. Voditelji držav članic so skupno evropsko identiteto prej kot raznolikost, videli kot sredstvo za *»boljšo opredelitev odnosov z drugimi državami in svojih odgovornosti ter mesta, ki ga zasedajo v svetovni politiki«* (Ibid., 1. odstavek).

Leta 1974 je na pariškem vrhu Leo Tindemans, belgijski premier, predstavil Poročilo o Evropski Uniji, ki je preučilo možnosti in opredelilo temelje prihodnjega razvoja Unije. Najpomembnejša ugotovitev poročila je, da prihodnost EU leži v ljudeh samih. Da bi EU upravičila svoj nadaljnji obstoj, jo je potrebno približati državljanu in njegovemu vsakdanjemu življenju. Tindemans je kot sredstvo približevanja izpostavil kulturo, poleg nje pa tudi izobraževalni sistem in medije (Report on European Union 1975, 1. poglavje, 3. tč.).

Dve leti kasneje je komisija pripravila dokument z naslovom Dejavnost skupnosti na kulturnem področju, v katerem je predstavila uresničevanje PEGS na kulturnem področju. Kulturno področje, ne kultura, je definirano kot *»družbeno-gospodarska celota, del katere so posamezniki in podjetja, ki proizvajajo ali posredujejo kulturne dobrine ter storitve«* (Evropska komisija 1977, 3. tč.). Komisija je s tem dokumentom ponudila dober pregled za EU relevantnih dejavnosti na kulturnem področju,<sup>103</sup> vendar je hkrati tudi izrecno izpostavila, da s tem besedilom ne teži k ustanavljanju nikakršne kulturne politike Unije (Ibid.). Pet let kasneje je komisija v dokumentu Krepitev skupnih akcij na področju kulture ponovno izpostavila, da je njeno vmešavanje na kulturno področje le izpolnjevanje nalog,

---

<sup>103</sup> Besedilo se osredotoča na: prosto trgovino s kulturnimi dobrinami, boj proti kraji kulturnih dobrin, prost pretok kulturnih delavcev in njihovo pravico do ustanavljanja, usposabljanje mladih kulturnih delavcev, kulturne izmenjave itd.

ki jih nalaga PEGS (Evropska komisija 1982, 4. tč.).<sup>104</sup> V obeh dokumentih je komisija priznala prvenstvo Sveta Evrope na področju kulturnih politik v Evropi, za svoje delovanje na tem področju pa je dejala, da je dopolnilno (Craufurd Smith 2004, 328).<sup>105</sup>

Slaba udeležba<sup>106</sup> na prvih splošnih volitvah predstavnikov v evropski parlament leta 1979 je sprožila plaz vprašanj o prihodnosti Evropskih skupnosti in smiselnosti njihovega nadaljnega obstoja. V iskanju novega zagona za Evropo je v Stuttgartu leta 1983 Evropski svet sprejel Slavnostno deklaracijo o Evropski Uniji, s katero so se voditelji držav članic zavezali k grajenju vedno močnejših vezi med ljudmi in državami skupnosti. Kot, sicer le dopolnilno, sredstvo aktivnejšega zблиževanja je bilo izpostavljeno kulturno sodelovanje (Evropski svet 1983, 3.3. tč.).<sup>107</sup>

Čeprav v do tedaj sprejeto evropsko zakonodajo kulturne politike niso bile vključene, pa je Slavnostna deklaracija o Evropski Uniji vseeno pomenila zeleno luč za določene kulturne pobude znotraj skupnosti. Te pobude niso smele biti same sebi namen, ampak kvečjemu sredstvo za spodbujanje zavedanja o skupni kulturni dediščini, skupni evropski identiteti in način približevanja Unije posamezniku (Shore 2000, 45).

Najprej so bili razviti programi izobraževanja in usposabljanja ter telekomunikacijske politike. Da se je kulturno povezovanje znotraj EU začelo prav na področju telekomunikacij, je posledica tedanjih okoliščin. Razvoj kabelske in satelitske tehnologije na koncu 70-ih in začetku 80-ih je omogočil televizijske prenose preko meja držav, kar pa je zaradi različnih nacionalnih predpisov držav članic pripeljalo do marsikatere komplikacije in dvomov z vidika pravnih predpisov (Craufurd Smith 2004, 40). Ker se evropski zakonodaji na področju telekomunikacij in medijev podrobneje posvečam v glavnem besedilu diplomskega dela, se na tej točki ne bom spuščala v podrobnosti.

---

<sup>104</sup> Prosti pretok dobrin, delavcev in storitev

<sup>105</sup> Ko že ravno omenjam Svet Evrope, bi bilo na tem mestu potrebno izpostaviti tudi enega izmed pomembnejših, pa tudi prvih, dokumentov kulturnega sodelovanja v Evropi. Govora je o Evropski kulturni konvenciji, ki jo je leta 1954 sprejel Svet Evrope. Svet Evrope v uvodu konvencije prizna obstoj evropske kulture, katero se želi s konvencijo zaščititi. Naloga vsake države podpisnice je, da lastno nacionalno kulturo uporabi kot sredstvo za razvoj skupne evropske dediščine. Konvencija države poziva k podpori učenja jezikov in zgodovine ostalih evropskih držav, hkrati pa tudi k promociji lastnega jezika in zgodovine. Prav tako se od držav podpisnic pričakuje, da bodo ustrezno skrbele za predmete evropske dediščine na svojem ozemlju, ter podpirale izmenjavo kulturnikov in kulturnih dobrin (European Cultural Convention 1954, 1–5 čl.).

<sup>106</sup> 61,99 % (Evropski parlament 2010).

<sup>107</sup> Med drugim: večje sodelovanje med univerzami, mednarodna izmenjava profesorjev, študentov in umetnikov, spodbujanje spoznavanja kulture ostalih držav članic, spodbujanje skupnih aktivnosti za zaščito evropske dediščine itd.



Omenim naj le Zeleno knjigo o ustanovitvi skupnega telekomunikacijskega trga, ki jo je leta 1984 pripravila Komisija. Komisija je želela oblikovati dokument, ki bi predstavljal temelj za kasnejše zakonodajne ukrepe z namenom koordinacije nacionalnih predpisov držav članic na področju televizijskih prenosov. Komisija se je namreč dobro zavedala, da bi lahko nove tehnologije pomembno prispevale k gradnji evropske identitete, medtem ko so usklajeni predpisi na področju televizijskih prenosov pogoj za to.

Udeležba na drugih splošnih volitvah nacionalnih predstavnikov v evropski parlament je bila še nižja kot na prvih,<sup>108</sup> zato so se pozivi za večje angažiranje Unije na kulturnem področju dodatno okrepili. Na srečanju evropskega sveta junija 1984 v Fontainebleau so voditelji držav članic ustanovili poseben komite, katerega naloga je bila preučitev ukrepov za okrepitev in promocijo identitete EU ter podobe, s katero se predstavlja svojim državljanom in ostalemu svetu (Evropski svet 1984).<sup>109</sup> Komite je v sledečem letu (1985) predstavil dve poročili, ki sta nosila ime po predsedniku telesa, Italijanu Pietru Adonninu.

Prvo poročilo se je osredotočilo predvsem na področje prostega gibanja ljudi in dobrin. Komite je ponudil različne predloge, katerih glavni namen je bil, da bi evropski državljan v svojem vsakdanjem življenju kar najbolj začutil in izkoristil prednosti, ki mi jih življenje v Uniji ponuja. Da bi bila svoboda gibanja čim bolj nemotena, je komite predlagal poenostavitev mejnih kontrol za evropske državljane. Na letališčih in v pristaniščih naj bodo uvedene posebne cone za državljane EU, ločene od ostalih potnikov. Prav tako pa se mora čim prej uresničiti zaveza o skupnem evropskem potnem listu. Med predlogi na področju turizma se mi zdi najzanimivejši ta, ki govori o spodbujanju radijskih in televizijskih novic in vremenu v kar največ jezikih Skupnosti. Glede prostega gibanja dobrin pa je komite posebno pozornost namenil ukrepom proti dvojnemu obdavčenju državljanov. Čeprav PEGS državljanu zagotavlja zaposlovanje in ustanavljanje v katerikoli državi Skupnosti, je bil komite mnenja, da še vedno obstajajo določene ovire pri izvajanju teh pravic. Pri tem je imel v mislih predvsem nejasnosti pri obdavčevanju in priznavanju diplom, izpitov in poklicne usposobljenosti (1st Report from the ad hoc Committee on a People's Europe 1985).

---

<sup>108</sup> 58,98 % (Evropski parlament 2010).

<sup>109</sup> Komite je moral med drugim preučiti uveljavitev simbolov Skupnosti, evropskih športnih ekip, racionalizacije postopkov ob prestopu meja in kovanja skupne evropske valute.

Prvemu poročilu je čez nekaj mesecev sledilo še drugo, ki se je posvetilo zlasti ukrepom za krepitev podobe Unije v svetu in utrjevanja evropske identitete pri državljanih. V tem poročilu komite najprej izpostavi potrebo po podpiranju aktivnega in pasivnega sodelovanja evropskih državljanov na volitvah v evropski parlament, najsi bo to v domači državi ali v katerikoli drugi državi Skupnosti.<sup>110</sup> Da pa bi državljani vestno izvrševali svojo volilno pravico, je bilo potrebno utrditi njihovo identificiranje s Skupnostjo. Če je hotel komite v prvem Adonninovem poročilu to doseči preko izpostavljanja prednosti ekonomskih pravic državljanov, so v drugem prišli na vrsto kultura, avdiovizualna tehnologija, izobraževalni sistem, ustanavljanje simbolov Skupnosti itd. Komite se je dobro zavedal, kako močno vlogo ima televizija v vsakodnevnem življenju posameznika, zato je v svojem poročilu zagovarjal razvoj skupnih projektov evropskih televizijskih hiš in koprodukcij. Evropejci bi morali imeti dostop do kar največ evropskih programov, saj jih bo to zblížalo z ljudmi iz drugih držav članic in širilo zavest o pripadanju eni skupnosti. Poleg tega je komite podprl ustanovitev skupnega evropskega programa, ki bi poleg raznih rubrik z evropsko tematiko, skrbel tudi za boljše informiranje državljanov o EU in najpomembnejših dogodkih. Med drugim je komite predlagal ustanovitev Evropske akademije znanosti, tehnologije in umetnosti, katere glavna naloga bi bila izpostavljanje in nagrajevanje izjemne evropske dosežke na omenjenih področjih. Zanimiva je zamisel o ustanovitvi evropske loterije; ta bi poleg promoviranja evropske ideje služila tudi kot vir sredstev za kulturne projekte. Naslednje obširnejše področje, ki ga je komite izpostavil, je bilo izobraževanje. Komite predlaga, da se pri mladih kar najbolj intenzivno podpira učenje tujih jezikov, udeleževanje mladinskih izmenjav ter prostovoljnih taborov. Med pomembnejšimi je gotovo predlog o še obširnejšem sodelovanju evropskih univerz. Po mnenju komiteja bi moral vsak evropski študent del svojega izobraževanja opraviti eni izmed ostalih držav članic. Podobno bi morale držati tudi za profesorje. Poleg izmenjav študentov in profesorjev komite podpira tudi izmenjavo športnikov in ustanavljanje skupnih evropskih športnih ekip. Na ravni širše skupnosti pa je za razvoj evropske identitete pomembno združevanje evropskih mest ali drugače imenovani »*twinning*«. Da bi se evropske podobe in identitete zavedali tudi v tujini, je komite predlagal ustanovitev simbolov Skupnosti, kot so zastava, himna in poštno

---

<sup>110</sup> Evropski državljan ima pravico, da voli ali kandidira za evropskega poslanca v kateri koli državi članici EU.

znamke. Komite je za zastavo predlagal to, ki jo je takrat že uporabljal Svet Evrope; t. j. krog dvanajstih rumenih zvezd na modri podlagi. Kot himna pa bi bila po mnenju komiteja najprimernejši četrti stavek devete Beethovnovе simfonije, Oda radosti (2nd Report from the ad hoc Committee on a People's Europe 1985).

Kljub prizadevanju Adonninovega komiteja Enotna evropska listina, sprejeta februarja 1986, ni bila dopolnjena s kulturnim členom. To se je zgodilo šele z Maastrichtsko pogodbo podpisano februarja leta 1992 na Nizozemskem. Čeprav je bilo šestletno obdobje med omenjenima pogodbama z vidika kulture mirno, so v »zatišju pred nevihto« našle mesto tudi nekatere kulturne akcije.

Na pobudo grške ministrice za kulturo Meline Mercouri se od leta 1985 izvaja program »Evropska kulturna prestolnica«. Ministrica Mercouri je leta 1983 na sestanek v Atene povabila kulturne ministre držav članic EU in jim predstavila program Evropsko mesto kulture. Glavni namen programa naj bi bilo razširjanje znanja o kulturni raznolikosti Evrope, saj, kot je izpostavila Mercouri, do sedaj kulturi, v primerjavi s politiko in gospodarstvom, v skupnosti ni bilo namenjeno prav veliko pozornosti. Program je zaživel in že leta 1985, ko je skupnost dobila prvo evropsko mesto kulture, Atene. Vsako leto je ta položaj pripadal drugemu evropskemu mestu, ki so ga države članice izbrale soglasno na medvladni ravni. (City Majors 2009). Leta 1999 se je program preimenoval v Evropska kulturna prestolnica. Čeprav je bilo izjemoma v nekaterih letih več kulturnih prestolnic, pa bo ta praksa od leta 2011 naprej tudi uradna, ko bosta na letni ravni kulturni prestolnici Evrope dve evropski mesti. Leta 2012 bo to vlogo skupaj s portugalskim Guimarãesem prevzel Maribor (Evropska komisija 2009c).

Glavni namen programa Kulturnih prestolnic Evrope je izpostavljanje dodane vrednosti evropskega povezovanja, v tem primeru kulture in kulturnega povezovanja. Vsaka kulturna prestolnica predstavi letni program, katerega glavni poudarki morajo biti na gojenju sodelovanja med kulturniki iz različnih evropskih držav na raznoraznih kulturnih področjih, na poudarjanju bogastva kulturne raznolikosti Evrope, na izpostavljanju skupnih vidikov evropskih kultur, pa tudi na vključevanju lokalnega prebivalstva v sam projekt (Evropski parlament in Svet EU 2006h, 4. člen).

Kot aktivnost na kulturnem področju bi veljalo izpostaviti še »*Women of Europe award*«, nagrade, ki jih podeljujejo od leta 1987 dalje. Naloga vsake države članice je, da izbere

nagrajenko na državni ravni. Nagrajenka mora biti ženska, ki je s svojo dejavnostjo vidno prispevala k evropski integraciji in povezovanju evropskih državljanov. Kasneje izmed nacionalnih nagrajenk mednarodna žirija izbere mednarodno nagrajenko. Za uvedbo posebnega nagrajevanja evropskih žensk so se v skupnosti odločili, potem ko sta dva člana *European Movement* opozorila, da so bili kot glavni »junaki« evropskega povezovanja vedno izpostavljeni le moški oz. t. i. »*founding fathers*«, medtem ko nobena od žensk, ki so prav tako prispevale k evropski integraciji, ni bila deležna podobne pozornosti (Shore 2000, 61).

Pred podpisom Maastrichtske pogodbe so prišli v veljavo še nekateri kulturni projekti, med njimi tudi program *Lingua* (od leta 1990), ki je bil namenjen podpiranju manjšinskih jezikov in na splošno učenju tujih jezikov (Craufurd Smith 2004, 53). Z letom 1991 pa se je začel izvajati tudi program *MEDIA I* za podporo filmski produkciji in televizijskim hišam po Evropi ter povezovanju držav članic na temu področju.

## **PRILOGA B: Kulturni člen PEU**

Člen 128.

1. Skupnost prispeva k razcvetu kultur držav članic, pri čemer upošteva njihovo nacionalno in regionalno raznolikost ter hkrati postavlja v ospredje skupno kulturno dediščino.
2. Dejavnost Skupnosti je namenjena spodbujanju sodelovanja med državami članicami in, če je to potrebno, podpiranju in dopolnjevanju njihove dejavnosti na naslednjih področjih:
  - izboljševanje poznavanja in razširjanja kulture in zgodovine evropskih narodov;
  - ohranjanje in varstvo kulturne dediščine evropskega pomena;
  - nekomercialna kulturna izmenjava;
  - umetniško in književno ustvarjanje, tudi na avdio-vizualnem področju.
3. Skupnost in države članice podpirajo sodelovanje s tretjimi državami in pristojnimi mednarodnimi organizacijami na kulturnem področju, zlasti s Svetom Evrope.
4. Skupnost pri svoji dejavnosti v skladu z drugimi določbami te pogodbe upošteva kulturne vidike.
5. Da bi Svet prispeval k uresničevanju ciljev iz tega člena, sprejme:
  - spodbujevalne ukrepe v skladu s postopkom iz člena 189b in po posvetovanju z Odborom regij, pri čemer je izključeno kakršno koli usklajevanje zakonov in drugih predpisov držav članic. V postopkih iz člena 189b odloča Svet soglasno;
  - priporočila, o katerih odloča soglasno na predlog Komisije.« (PEU 1992, 128 čl.).